

Univerzita Palackého v Olomouci

Právnická fakulta

Robert Majer

Partnerské násilí – trestněprávní aspekty

Rigorózní práce

Olomouc 2014

PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji, že jsem rigorózní práci na téma Partnerské násilí – trestněprávní aspekty vypracoval samostatně a citoval jsem všechny použité zdroje.

V Chlumčanech dne 16. července 2014

.....
Mgr. Robert Majer

PODĚKOVÁNÍ

V úvodu diplomové práce bych chtěl poděkovat JUDr. Milaně HRUŠÁKOVÉ Ph.D. za odborné vedení, připomínky a poskytnuté konzultace.

Vedle toho chci poděkovat svojí ženě Ing. Petře MAJEROVÉ za poskytnutí klidného rodinného zázemí a dostatku časového prostoru pro zpracování této práce.

Obsah

Obsah	4
Seznam použitých zkratk	6
Úvod	7
1 Domáci násilí a stalking jako sociálně patologické jevy	10
1.1 Historie a vymezení pojmu	10
1.2 Druhy partnerského násilí	15
1.2.1 Domáci násilí	15
1.2.2 Stalking	16
1.3 Formy partnerského násilí	18
1.3.1 Domáci násilí	18
1.3.2 Nebezpečné pronásledování	19
1.4 Pachatel násilí v partnerských vztazích	21
1.4.1 Pachatel domácího násilí	21
1.4.2 Pachatel stalkingu	22
1.5 Ohrožená osoba	24
1.5.1 Spirála partnerského násilí	24
1.5.2 Bod zlomu	25
1.5.3 Syndrom posttraumatické stresové poruchy	26
2 Trestněprávní úprava partnerského násilí	27
2.1 Domáci násilí v trestních zákonech	27
2.2 Nebezpečné pronásledování v trestním zákoníku	29
2.3 Zařazení do systematiky trestních zákonů	32
2.4 Typové znaky a pojmosloví trestných činů postihujících partnerské násilí	33
2.4.1 Týrání osoby žijící ve společně obývaném bytě nebo domě	33
2.4.2 Týrání osoby žijící ve společném obydlí	34
2.4.3 Nebezpečné pronásledování	38
2.5 Kvalifikované skutkové podstaty	42
2.5.1 Týrání osoby žijící ve společném obydlí	43
2.5.2 Nebezpečné pronásledování	45
2.6 Souběh a kategorizace trestných činů v rámci partnerského násilí	47
2.6.1 Kategorizace trestných činů partnerského násilí	47
2.6.2 Souběh trestných činů týrání a pronásledování	48

2.7 Poškozený a pachatel v partnerském násilí	49
2.7.1 Poškozený jako oběť	49
2.7.2 Pachatel	51
3 Partnerské násilí v trestním řízení	53
3.1 Partnerské násilí v zásadách trestního řízení	53
3.2 Trestní řízení ve věcech partnerského násilí	54
3.3 Problematika vyšetřování	55
3.4 Policejní orgán jako OČTŘ	60
4 Opatření a procesní instituty proti partnerskému násilí	63
4.1 Správní opatření	63
4.2 Opatření občanského práva	65
4.3 Předběžná opatření dle trestního řádu	69
4.4 Srovnání trestních a civilních předběžných opatření	74
4.5 Interdisciplinární pojetí ochrany obětí	76
5 Srovnání s úpravou ve Slovenské republice	78
5.1 Domácí násilí – týrání osoby blízké	78
5.2 Nebezpečné pronásledování	81
5.3 Společná ustanovení a shrnutí	83
6 Návrhy de lege ferenda	86
6.1 Stalking	86
6.2 Domácí násilí	87
6.3 Společné úvahy de lege ferenda nad partnerským násilím	88
7 Závěr	92
Seznam použitých zdrojů	97
Abstrakt rigorózní práce	103
Seznam klíčových slov	108
Seznam příloh	109
Přílohy	110

Seznam použitých zkratk

BKB	- bílý kruh bezpečí
NOZ	- zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník
OČTŘ	- orgán činný v trestním řízení
OSP	- občanský soudní poriadok
OSŘ	- občanský soudní řád
PČR	- policie České republiky
PO	- předběžná opatření podle trestního řádu
PřZ	- zákon č. 200/1990 Sb., o přestupcích
STr.Z.	- predpis č. 300/2005 Z.z., trestný zákon
SPTČ	- skutková podstata trestného činu
Tr.Ř.	- zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád)
Tr.Z.	- zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník
T.Z.	- zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon
ZkTR.Z.	- zákon č. 41/2009 Sb., zákon o změně některých zákonů v souvislosti s přijetím trestního zákoníku
ZoDN	- zákon č. 135/2006 Sb., kterým se mění některé zákony v oblasti ochrany před domácím násilím
ZoPČR	- zákon č. 273/2008 Sb., o policii České republiky
ZoOTČ	- zákon o obětech trestných činů

Úvod

Partnerské násilí je ve svém celku aktuální fenomén, jenž se objevuje napříč celou společností a s jeho výskytem se, přinejmenším zprostředkovaně, setkal téměř každý. V České republice byl v minulosti po dlouhou dobu, bezmála do konce 20. století, mimo zájem společnosti. V posledních dvou desetiletích však u nás došlo postupně k poměrně velké medializaci této problematiky a přenosu informací od odborné k laické veřejnosti. V návaznosti na to byly přijaty zásadní změny platných právních norem, souvisejících s úpravou partnerského násilí. Možnosti řešení této problematiky dané právním řádem České republiky byly totiž ještě na počátku 21. století velmi slabé, a proto i nedostatečně účinné.

Vymezení partnerského násilí pro potřeby této práce zasahuje do dvou samostatných, ale zároveň provázaných oblastí. Jedná se o část z problematiky domácího násilí, které může být páčáno rozmanitými formami jednání, dochází k němu mezi partnery žijícími ve společné domácnosti a je předpoklad, že se bude vyvíjet do intenzivnějších rozměrů. Druhou oblastí je stalking, při kterém pronásledovatel násilně a nepovoleně narušuje soukromou sféru poškozené osoby pronásledováním až do fáze vyvolání důvodné obavy o zdraví či život. Základním kritériem pro vymezení obsahu a cílů této práce je tak násilí v reálných intimních vztazích, ať už současných nebo bývalých. Jedná se o všechny partnerské vztahy, které jsou pro potřeby této práce determinovány, jako manželské, partnerské či obdobné vztahy mezi osobami staršími 18 let, jejichž role násilné a ohrožené osoby jsou jednoznačně určeny, přičemž pod pojem obdobný jsou zařazeny vztahy bývalých manželů, druhů či partnerů.

Anglický výraz stalking je vyjádřen v našich podmínkách jako nebezpečné pronásledování, což příhodně popisuje závažnost tohoto protiprávního jednání. Vždy je vázáno na vztah a z pohledu partnerského násilí vzniká jako reakce na konflikty, nebo je pokračováním domácího násilí a vyvíjí se tak z nefungujících mezilidských vztahů.

Záměrem této práce je představit platnou a účinnou trestněprávní úpravu vymezeného okruhu konfliktních vztahů v rámci partnerského násilí z teoretického i praktického pohledu. Pro představení komplexnějšího pojetí partnerského násilí je stručně zpracován i přesah do mimotrestních právních norem, které ve své gesci upravují právě oblast vztahového násilí. Zejména jde o to, postihnout okruhy partnerského násilí¹, které jsou, dle dosud provedených

¹ Partnerské násilí vymezené pro tuto práci je oblast domácího násilí a nebezpečného pronásledování, kdy dochází k protiprávnímu jednání mezi manželi, druhy či partnery, kteří v předmětné době jsou v uvedeném vztahu či v určité předchozí době v takovém vzájemném vztahu byly.

studií, výzkumů i praxe v obou fenoménech domácího násilí i stalkingu, nejčastější a jsou prokázány jejich vazby.

Celou prací se prolíná vzájemná provázanost i odlišnosti domácího násilí a stalkingu, a to v rámci dílčích kapitol, jako je vlastní vymezení těchto sociálně patologických fenoménů, jejich trestní i netrestní právní úprava a srovnání se zahraniční právní úpravou na Slovensku včetně některých konsekvencí, jak současnou právní úpravu doplnit *de lege ferenda*. Jedná se o teoretické popsání stavu, souvislostí a možností účinných zákonných ustanovení a právních norem obsahujících řešení či postihy za protiprávní jednání, kterým se pachatel dopustí stalkingu nebo domácího násilí. Práce také zachycuje z pohledu trestního práva vývoj a určité peripetie při zákonodárném procesu, i prorůstání úpravy těchto problematik do ostatních právních odvětví až po odraz legislativní úpravy v aplikační praxi.

Výběr tématu a zaměření práce má hned několik důvodů. Od stále zjevné aktuálnosti, neboť na oblast domácího násilí je kladen velký důraz, když různé studie bohužel potvrdily, že patří k nejrozšířenější formě násilí a nadto vykazuje vysokou míru latence. Následky jsou pro oběť, ale často i pro další blízké osoby, zejména děti, závažné. U oběti dochází v mnoha případech k rozvoji posttraumatické stresové poruchy a děti si násilný vzorec chování přenáší v dospělosti do vlastních partnerských vztahů. K tomuto fenoménu je pro jeho zviditelnění v posledních dvou desetiletích intenzivně vedena diskuse mezi odbornou veřejností, posléze i v médiích a zvýšeným zájmem a pochopením tak reaguje i většina společnosti.

Podobný historický vývoj, ovšem o několik let opožděný, lze zaznamenat i v oblasti stalkingu, avšak tento probíhající diskurs není u tohoto jevu reflektován do stejné míry odbornou literaturou. Na druhou stranu k tématu domácího násilí bylo publikováno dostatek odborných článků, rad, doporučení a informací i díky činnosti mnoha neziskových organizací brojících proti domácímu násilí.

Dalším argumentem, a pro mě jako autora stěžejním, je pomíjení vazby mezi domácím násilím a stalkingem, a to přestože je často právě stalking pokračováním domácího násilí a tím se stává jeho další fází. Na předmětné propojení, návaznost a aspekty obou jevů skládajících dohromady problematiku partnerského násilí nejsou zpracovány téměř žádné odborné stati.

V neposlední řadě je to samotná specifická oblast partnerského násilí tak, jak je vymezena pro tuto práci. Na rozdíl od většiny ostatních trestných činů zná ohrožená osoba totožnost pachatele, tedy sama nejlépe ví, čeho je schopen. Obě strany pojí různé společné instituty majetkové povahy, u domácího násilí je to i společné obydlí a mnohdy je to také existence společných dětí. Všechny tyto skutečnosti, samotná povaha partnerského násilí a

viktimizace ohrožené osoby, vyžadují speciální postupy při řešení a předcházení dalšímu protiprávnímu jednání, které oběti může důvodně hrozit.

Pro zpracování zvoleného tématu této práce a naplnění stanovených cílů byla využita metoda analýzy, tedy rozboru konkrétních ustanovení zákona. Komparativní metody bylo použito pro zpracování kapitoly porovnávající legislativní úpravu domácího násilí a stalkingu mezi Českou a Slovenskou republikou. V průběhu celé práce byla využívána také metoda dokumentační, neboť hodnota samotných použitých poznatků, skutečností a materiálů má dostatečnou vypovídací hodnotu.

1 Domácí násilí a stalking jako sociálně patologické jevy

V konvergenci s názorem veřejnosti na oblast partnerského násilí, jako soukromého problému toho konkrétního vztahu, ani legislativa dlouho neposkytovala dostatečné možnosti ochrany garantované státem, a přitom se již nejméně od roku 1995 objevovaly první snahy o změnu legislativy v oblasti ochrany společnosti před negativními projevy, nejprve u domácího násilí. Především díky snaze neziskových organizací a zainteresovaných skupin odborníků se postupně informovanost a názor společnosti na problematiku domácího násilí změnil a ochrana oběti se stávala důležitým veřejným zájmem. Fenomén stalkingu se výrazně etabluje v širších kruzích odborné české veřejnosti zhruba o desetiletí později, tedy v době, kdy bylo zřejmé, že domácí násilí již není pouze věcí soukromou.

1.1 Historie a vymezení pojmu

Používání pojmu domácí násilí má, i přes již uvedené skutečnosti, na území Česka nejméně čtyřicetiletou tradici, ale po většinu doby představovalo pouze násilí v rodinách mezi partnery a za násilnou osobu byl všeobecně považován muž. Společnost se s existencí tohoto jevu vyrovnala po svém snadno a rychle tím, že jej ponechala na privátním vyřešení zúčastněných osob, tedy násilného muže a ohrožené ženy. Vzhledem k tomu, že řešení domácího násilí nebylo veřejnou věcí, stál tento jev mimo zájem odborníků. Následky tak bylo možné řešit povětšinou v rovině přestupkového řízení. Do kompetencí trestního práva se takové jednání dostalo, pouze když naplnilo znaky nějaké obecné skutkové podstaty trestného činu (dále jen „SPTČ“) uvedené v zákoně č. 140/1961 Sb., trestní zákon² (dále jen „T.Z.“).

Změnu do této oblasti přineslo na počátku 90. let 20. století založení občanského sdružení Bílý kruh bezpečí (dále jen „BKB“), určeného pro pomoc obětem trestné činnosti, se specifickým zaměřením na domácí násilí. Vedle samotné pomoci to byly opakované snahy o ovlivnění tehdy platné legislativy. Dochází také k tomu, že „domácí násilí již není synonymem pro partnerovo (mužovo) týrání ženy, ale je definováno jako opakované, dlouhodobé a zpravidla eskalující násilí fyzického, psychického, sexuálního, sociálního a ekonomického rázu, které vytváří jednoznačně asymetrický vztah a vede ke stabilnímu rozdělení rolí na násilnou a ohroženou osobu.“³

² Zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění zákona č. 52/2009 Sb. účinném ke dni 1. dubna 2009

³ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Moderní psychologie pro právníky*. 1. vydání. Praha: Grada Publishing a.s., 2008, s. 9.

Domácí násilí tak lze ve zkratce charakterizovat jako chování, které u osob žijících ve společném obydlí u jedné, vyvolává strach z jiné osoby a prostřednictvím moci, kterou tento strach násilné osobě dává, určuje chování ohrožené osoby.

Nebezpečné pronásledování je vedle toho popisováno jako úmyslné, zlovolné pronásledování a obtěžování jiné osoby, které snižuje kvalitu jejího života a ohrožuje její bezpečnost. Jeho hlavním znakem je posedlost a fixace pachatele na určitou osobu, kterou poté svým jednáním dlouhodobě obtěžuje.⁴

O fenomén pronásledování se zajímá psychiatrie dokonce již od 18. století, kdy „se psychiatr Pinel a pak jeho žák Esquirol zabývali jevem nazývaným erotomanie (tj. patologická vazba na jinou osobu projevující se alespoň zpočátku jako umanutý obdiv či erotická náklonnost).“⁵

Zásadní skutečnosti vedoucí ke změně vnímání stalkingu souvisely s událostmi spojenými v USA s pokusem o atentát na prezidenta R. Reagana a s vraždou pronásledované herečky R. Schaeffer. To vše vedlo k tomu, že „původní psychiatrický pojem erotomanie byl v mediální mluvě v USA nahrazen výrazem stalking a kauzy se přesunuly z léčeben do jednacích síní soudů“⁶ a v roce 1990 byl v Kalifornii a o několik let později i v dalších státech USA zařazen stalking mezi trestné činy.

Rozšiřování zájmu o stalking, u nás zejména v řadách odborné veřejnosti a legislativců, lze v obecné rovině přiřadit zejména třem důležitým okolnostem. Jedná se o jev, který má silný vztah a provázanost na domácí násilí. Ve forenzní psychologii je tento jev považován za speciální variantu vztahového násilí, které je tak typické pro domácí násilí. „Největší skupinu obětí pronásledování tvoří bývalí partneři. To poukazuje na spojitost problematiky partnerského násilí a pronásledování a potvrzuje hypotézu, že násilí nekončí ukončením vztahu a odchodem oběti, protože si pachatel chce udržet nad obětí kontrolu a moc.“⁷

Druhým faktorem jsou následky, které oběti způsobuje, neboť v závažných případech „oběti trpí posttraumatickou stresovou poruchou v takovém stupni, který odpovídá osobám,

⁴ BUSKOTTE, Andrea. *Z pekla ven : žena v domácím násilí*. Přel. M. Burger. 1. vydání. Brno: Computer Press, 2008, s. 46-47

⁵ NAVRÁTILOVÁ, Jana. Stalking. In *Dny práva – 2009*. Brno: Masarykova univerzita, 2009, s. 982. Dostupné na <http://www.law.muni.cz/sborniky/dny_prava_2009/files/intro.html>.

⁶ VISINGER, Radek. Jak postihovat stalking? Zamyšlení nad novou právní úpravou. *Trestní právo*, 2009, roč. 14, č. 11, s. 332.

⁷ MARVÁNOVÁ-VARGOVÁ, Branislava, POKORNÁ, Dana, TOUFAROVÁ, Marie. *Partnerské násilí*. 1. vydání. Praha: Linde, 2008, s. 54 - 55.

jež přežily leteckou katastrofu.“⁸ Posledním znakem je signifikantní hrozba fyzického násilí a její naplnění, a to zejména u bývalých intimních vztahů.

Spojení domácí násilí je často využíváno v anglické literatuře a vyjadřuje partnerské násilí, a to mezi partnery v manželském svazku i mimo něj, avšak včetně jiných vztahů v domácnosti. Platný český právní řád neuvádí žádnou vlastní definici domácího násilí. Snad jedinou výjimkou představující pojem domácí násilí (viz. Příloha I) je důvodová zpráva k zákonu č. 135/2006 Sb., kterým se mění některé zákony v oblasti ochrany před domácím násilím (dále jen „ZoDN“)⁹.

Jak již bylo uvedeno a dále mnohokrát ještě bude, jsou v oblasti partnerského násilí stěžejní dvě osoby. Ta, která násilí páchá a na které je pácháno, přičemž v této práci jsou vyjadřovány různými pojmy, jež mají pro potřeby této práce stejný význam. Násilná osoba je dále pojmenována jako pachatel, pronásledovatel a ohrožená osoba je také pronásledovaná, poškozená či oběť.

Pro vysvětlení sousloví domácí násilí lze po rozdělení dílčí pojem násilí obecně vyložit jako „zlé nakládání, tělesné útoky, pohružky obdobným násilím nebo jednáním, které působí újmu na fyzickém, sexuálním, nebo psychickém zdraví. Jde o agresi jedné osoby proti druhé, jejímž cílem je ublížit, poškodit, poranit nebo zabít.“¹⁰ Ani tento pojem však není v českém právu definován, pouze v zákoně č. 40/2009 Sb., trestní zákoník¹¹ (dále jen „Tr.Z.“) je v § 119 uvedeno za jakých podmínek je trestný čin spáchán násilím, neboť toto ustanovení „není výkladem pojmu násilí, ale vztahuje se jen na situace, kdy násilí je prostředkem k dosažení nějakého cíle, a proto se toto ustanovení nevztahuje na ty trestné činy, kde násilí charakterizuje následek (účinek), aniž se tím sleduje další cíl.“¹²

Právní teorie rozlišuje dva typy násilí. Jde o absolutní, při kterém složka vůle u oběti zcela absentuje a násilí kompulzivní, „které nemá za cíl zcela vyřadit vůli oběti, ale působí na její psychiku s cílem přinutit ji, aby se podrobila nátlaku“¹³. V případech domácího násilí je většinou uplatňováno pachateli násilí ve formě vis compulsiva, a jeho výsledkem je, že oběť

⁸ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. Psychologické poznatky k nebezpečnosti pronásledování (stalking). *Kriminalistika*, 2004, roč. 6, č. 4, s. 275.

⁹ Zákon č. 135/2006 Sb., kterým se mění některé zákony v oblasti ochrany před domácím násilím, ve znění pozdějších předpisů

¹⁰ HUŇKOVÁ, Markéta, VOŇKOVÁ, Jiřina. *Domácí násilí v ČR z pohledu práva : efektivnost právních norem ČR posuzovaná vzhledem k cíli ochrany společnosti před domácím násilím*. 1. vydání. Stráž pod Ralskem: Justiční akademie ČR, 2004, s. 37.

¹¹ Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů

¹² ŠÁMAL, Pavel. In ŠÁMAL, Pavel a kol. (ed). *Trestní zákoník I : komentář : § 1-139*. 2. vydání. Praha: C.H.Beck, 2012, s. 1307.

¹³ Tamtéž

„může tomuto tlaku odolávat jen s velkými obtížemi, neboť je prováděným násilím velmi silně ovlivňována, při současném vědomí toho, že nátlak bude pokračovat až do doby, pokud se nepodvolí.“¹⁴

V rámci mezinárodního přesahu fenoménu domácího násilí lze využít definici, která uvádí, že „domácím násilím se rozumí veškeré akty fyzického, sexuálního, psychického či ekonomického násilí, k němuž dochází v rodině nebo v domácnosti anebo mezi bývalými či stávajícími manžely či partnery, bez ohledu na to, zda pachatel sdílí nebo sdílel společnou domácnost s obětí.“¹⁵ Toto vymezení pojmu domácí násilí představuje hlavní záměr Rady Evropy, jenž uvádí „že uplatnění rovnoprávnosti mezi muži a ženami de iure i de facto představuje klíčový element prevence násilí vůči ženám“¹⁶. Pojetí pojmu domácí násilí Radou Evropy je příliš extenzivní, kdy přesahuje bez ohledu, zda je sdílena společná domácnost rozměr „domácí“. Ten v našich podmínkách vyjadřuje specifický znak tohoto druhu násilí, tedy místo, které je středobodem lokace, kde k násilí dochází. Jedná se o společné obydlí bez ohledu na právní vztah osoby násilné či ohrožené k obydlí, ale je určován pouze způsobem a účelem využívání obydlí těmito osobami.

Chování, při němž se jedna osoba zaměří na jinou a tuto poté systematicky a úporně obtěžuje projevy nevyžádané a nechtěné pozornosti, bylo pojmenováno pojmem stalking až v 90. letech 20. století v USA. S rozšiřováním stalkingu je považován za specifickou variantu interpersonálního násilí, která se do českého jazyka, z hlediska vyjádření pojmu, překládá jako pronásledování¹⁷, potažmo nebezpečné pronásledování.

Pojmout stalking do definičního vymezení je stejně jako v případě pojmu domácí násilí složité, neboť představuje velmi rozmanitý souhrn vzorů chování. V průběhu zahraničních výzkumů bylo sestaveno mnoho podobných, ale i odlišujících se definic, které se diferencují dle osoby autora, účelu svého zpracování i geografického místa vzniku. „Jedním zřejmě z prvních pokusů o definici stalkingu, vycházející z klinických studií, je vymezení amerických autorů Meloy a Gotthard, kteří již v polovině 90. let pod toto označení zahrnují úmyslné, zlovolné a opakované pronásledování a obtěžování jiné osoby.“¹⁸ „Pronásledování

¹⁴ HUŇKOVÁ: *Domácí násilí v ČR...*, s. 37.

¹⁵ Rada Evropy. *Úmluva Rady Evropy o prevenci a potírání násilí vůči ženám a domácího násilí*. [online]. coe.int., 11. května 2011, [cit. 17. června 2013]. Dostupné na: <<http://www.coe.int/conventionviolence>>.

¹⁶ Tamtéž

¹⁷ KUČHTA, Josef, VÁLKOVÁ, Helena. *Základy kriminologie a trestní politiky*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2005, s. 419.

¹⁸ VÁLKOVÁ, Helena. In ŠÁMAL, Pavel a kol. (ed). *Trestní zákoník II : komentář : § 140-421*. 2. vydání. Praha: C.H.Beck, 2012, s. 3293.

lze obecně definovat jako obtěžující a zastrašující chování, které může mít podobu vyhrožování, pozorování, sledování, docházení do místa bydliště či pracoviště oběti, opakovaných obtěžujících telefonátů či sms zpráv, zanechávání psaných zpráv, předmětů nebo ničení osobního vlastnictví, přičemž toto chování vyvolává u oběti strach.¹⁹ Z českých autorů uvádí jednu z definic i J. Jelínek ve svém komentáři k trestnímu zákoníku: „Za stalking se považuje zlovolné, úmyslné, opakované a dlouhodobé obtěžování jiné osoby, která toto pociťuje jako příkoří a snižuje jí to vzhledem k intenzitě obtěžování, četnosti, příp. i strachu z vlastní bezpečnosti kvalitu života.“²⁰

Oblast interpersonálního násilí představovaná stalkingem pokrývá všechna jednání od obtěžování, pronásledování, až po nejnebezpečnější formy, které upravuje trestní právo a ve svém důsledku ohrožují oběť na jejím životě nebo zdraví. Tato práce pojednává právě o závažnější formě stalkingu, neboli nebezpečném pronásledování, a pro její účely tak představuje výraz nebezpečné pronásledování stejný pojem jako stalking, pokud není uvedeno jinak, a to se zaměřením na násilí mezi partnery ať už bývalými či v některých případech i současnými, jež jsou jen dočasně od sebe odloučení.

Intenzita stalkingu má rozsáhlou variabilitu od lehkého obtěžování, které může být obětí akceptované, pokud má dostatečnou frustrační toleranci, popř. může naplňovat skutkovou podstatu přestupku tím, že pachatel obtěžuje oběť na dálku nebo drobnými projevy zájmu. V dřívější době se u nás pojem obtěžování „vžil spíše pro sexuální dotěrnost některých mužů vůči ženám.“²¹ Dalším stupněm je pronásledování, které může zahrnovat i určitý kontakt mezi osobami pachatele a oběti, a přitom se objevují i dílčí jednání zasahující více do zájmů chráněných příslušnými právními předpisy. Právní kvalifikace se pohybuje na pomezí přestupku a trestného činu, kdy o konkrétním stanovení rozhodují další skutečnosti případu.

Posledním stupněm je varianta naplňující všechny znaky některého z trestných činů podle Tr.Z., typicky nebezpečného pronásledování. Jedná se „zpravidla o dlouhodobé sledování a kontaktování oběti, často typické silným agresivním nábojem a invazivností.“²² Trestněprávní rovina je právě vyjádřena adjektivem „nebezpečný“, které zdůrazňuje závažnost jeho protiprávnosti z pohledu narušení ochrany společenských zájmů, tedy způsobivosti pronásledováním vyvolat nejzávažnější poruchy u oběti.

¹⁹ MARVANOVÁ-VARGOVÁ: *Partnerské násilí*, s. 53.

²⁰ ŘÍHA, Jiří. In JELÍNEK, Jiří a kol. (ed). *Trestní zákoník a trestní řád : s poznámkami a judikaturou*. 1. vydání. Praha: Leges, 2009, s. 432.

²¹ KUČHTA: *Základy kriminologie...*, s. 419.

²² Tamtéž

1.2 Druhy partnerského násilí

Obě formy partnerského násilí tak, jak jsou vymezeny v této práci ve stanovené užší formě, jsou spojené tím, že se jedná o reálné intimní vztahy mezi dospělými blízkými osobami, ať už ve stádiu bývalého či ještě současného vztahu. Stalking i domácí násilí se neomezují pouze na jedinou epizodu, jeden útok, ale představují složitý postupně se vyvíjející proces.²³ Z viktimologického hlediska nejde tedy o jednorázové činy, se kterými se může oběť po dokonání v následující době postupně začít vyrovnávat, protože oba druhy násilných jednání jsou charakteristické mnohonásobnou, opakovanou a pokračující viktimizací²⁴, která je vytvářena řadou navazujících a propojených jednotlivých incidentů probíhajících v době od několika týdnů, až po mnoho let. I v důsledku toho u oběti graduje její viktimizace.

1.2.1 Domácí násilí

Násilné jednání mezi intimními partnery ve společném obydlí má značný rozsah, neboť mezi základní druhy lze zařadit psychické, sexuální, sociální, ekonomické a v neposlední řadě fyzické násilí, které sice většinou zanechává jen krátkodobé stopy na těle oběti, ale o to hlubší na psychice. Jedná se o různé druhy fyzických útoků i další projevy nadřazenosti a moci ze strany násilné osoby, která však své jednání může směřovat i proti domácím mazlíčkům, jako varování a předzvěst dalších útoků proti ohrožené osobě samotné.

Nejčastějším a v podstatě po celou dobu průběhu domácího násilí trvajícím je psychické násilí, u kterého se jedná o celou škálu negativního psychického působení na oběť od urážek a ponižování až do popření vlastní osobnosti ohrožené osoby. Při této formě násilí pachatel ustavičně vzbuzuje strach, kontroluje ji a dává ohrožené osobě velmi zřetelně najevo svojí moc nad ní, případně jí i určitým způsobem sleduje. Do této kategorie spadá i zastrasování zbraní nebo zveřejněním soukromých či jinak pro oběť nepříjemných skutečností veřejně²⁵, což je velmi ulehčeno moderními komunikačními prostředky a jejich snadnou přístupností.

U případů intimního domácího násilí mezi partnery je zjištěn poměrně častý výskyt sexuálního násilí, které zahrnuje všechna jednání v sexuální oblasti, které ohrožená osoba podstupuje nedobrovolně či z vynucení.

Dalšími druhy jsou sociální násilí a ekonomické násilí. Sociální má za cíl oběť především izolovat, což představuje jakékoliv jednání násilné osoby, které má zabránit oběti

²³ HUŇKOVÁ: Domácí násilí v ČR..., s. 56.

²⁴ ČÍRTKOVÁ: *Moderní psychologie...*, s. 83.

²⁵ HUŇKOVÁ: Domácí násilí v ČR..., s. 59.

v kontaktech se svým okolím. Výsledkem ekonomického násilí je zamezení možnosti oběti disponovat finančními prostředky, popř. je legálně získat.²⁶

1.2.2 Stalking

Jednání stalkerů je z hlediska jejich projevů také velmi různorodé. Pronásledující bývalý partner může používat jak protiprávní prostředky, tak i právním řádem dovolené a ve svých samostatných projevech v podstatě neškodná jednání. Sama o sobě ani jednotlivá aktivita osoby, kterou někoho obtěžuje sledováním, není nebezpečným pronásledováním a až na excesy není trestně postižitelná.²⁷ Důležité jsou souvislosti a celkový následek těchto aktivit, které až ve své návaznosti jsou schopné podat vypovídající hodnotu o tom, zda se v konkrétním případě jedná o fenomén stalkingu, nebo pouze o komplikovaný rozchod bývalých partnerů. Spojitost dílčích aktivit pro stanovení správné právní kvalifikace judikoval i Nejvyšší soud, který ve svém rozhodnutí uvedl, že „pokud obviněný i za zřejmé bezvýslednosti snahy získat přízeň poškozené (oběti) v jejím pronásledování neúnavně pokračoval, jednalo se zcela jistě o aktivitu společensky škodlivou a i když jeho jednotlivé činy (ataky) nebyly škodlivé z hlediska trestního práva, v celkovém kontextu a vzhledem k jejich četnosti je třeba je považovat za pronásledování ve smyslu § 354 odst. 1 tr. zákoníku.“²⁸

Druhy jednání stalkerů lze selektovat dle jejich způsobů chování, které převážně používají k pronásledování své oběti (četnost viz. Příloha II). Nejčastěji se jedná o pronásledování komunikačními prostředky, neboť současná úroveň techniky vytváří pro pronásledování stále vhodnější podmínky. „Nárůst případů stalkingu koinciduje s rozmachem a širokou dostupností nejmodernějších telekomunikačních prostředků a někdy bývá usnadněn nedostatečnou ochranou osobních údajů.“²⁹ Pro pronásledování jsou využívány mobilní telefony i pevné linky, ale zejména internet ve všech svých podobách. O telefonické pronásledování se jedná ve všech případech, kdy pronásledovatel oběť vulgárně uráží, vyhrožuje nebo jinak ji obtěžuje svými opakovanými telefonními kontakty³⁰, popř. i po přijetí hovoru mlčí.

Zvláštní podobu stalkingu podmíněného rozvojem a využitím počítačů, především internetu, představuje cyberstalking. Z určitého hlediska se jedná o speciální typ pronásledování, jehož výsledkem může být určitý druh sociální izolace oběti, neboť do této

²⁶ HUŇKOVÁ: Domácí násilí v ČR..., s. 58-59.

²⁷ VISINGER: Jak postihovat stalking..., s. 334.

²⁸ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 17. října 2012, sp. zn. 4 Tdo 1263/2012

²⁹ VISINGER: Jak postihovat stalking..., s. 332.

³⁰ ČÍRTKOVÁ: *Moderní psychologie...*, s. 60.

kategorie je možné zařadit též pronásledování oběti na internetových sociálních sítích i v komunikačních programech, které oběť používá, což může vést až k úplnému odříznutí oběti od okolí ve světě internetu, což zvláště pro mladou generaci představuje zásadní sociální prostředí. „Nezřídka jsou obě tyto formy stalkingu - telefonní a virtuální teror – používané souběžně, což jejich devastující dopad na psychiku oběti přirozeně zvyšuje.“³¹

Vedle elektronických komunikačních prostředků může pronásledovatel používat i nástroje písemné komunikace a v neposlední řadě i tzv. ostatní formy vytrvalého kontaktování, kdy se může jednat o „opakované zasílání nevyžádaných pozorností (bonboniér, alkoholu, šperků a jiných dárků), nebo kontakty zprostředkované třetí osobou (mnohdy jednající v dobré víře), která se bude snažit předat vzkazy, informace, dárky.“³²

Dalším druhem je sledování osoby různými způsoby od slídění, opakovaných pokusů o kontakt, oslovování na veřejnosti, „pozorování či hlídání bydliště oběti, postávání před místem jejího pracoviště nebo demonstrativní přítomnost na místech, kde oběť tráví svůj volný čas.“³³ Stalkeré také často sledují oběť při pohybu mezi jejími běžnými aktivitami, přičemž tzv. doprovázení je prováděno i po celý den.

Alternativou psychického druhu domácího násilí je u stalkingu slovní napadání a psychický nátlak. I v tomto případě se jedná o poměrně častý výskyt jednání, kdy se stalker snaží u oběti formou slovních výpadů a rozšiřováním pomluv snížit její osobnostní kredit. Takový psychický nátlak může být prováděn formou osobního přenosu informací mezi blízkými a známými osobami oběti, nebo různými letáky a inzeráty jak v písemné podobě realizované volně v bydlišti oběti nebo v tiskovinách, či na internetu.³⁴ Vedle smyšlených inzerátů o prodeji či koupi různých předmětů, je to také zveřejnění telefonního čísla nebo adresy s uvedením poskytování sexuálních služeb, ze strany oběti, čímž dochází k nevyžádanému kontaktování ze strany třetích osob, které nevědomky provádí obtěžování oběti za pronásledovatele.

Vedle varianty pro psychické násilí může pronásledovatel alternovat i fyzické násilí z pohledu srovnání k již uvedeným druhům domácího násilí. Jedná se o násilné útoky různými formami fyzického napadání ze strany pronásledovatele, kdy typické je ohrožování pomocí motorového vozidla. Zvláštním rysem fyzického násilí u stalkingu je předchozí

³¹ VÁLKOVÁ, Helena. Proč by neměl chybět v novém trestním zákoníku "Stalking". In GŘIVNA, Tomáš, VANDUCHOVÁ, Marie (ed). *Pocta Otovi Novotnému k 80. narozeninám*. Praha: ASPI, 2008, s. 413.

³² VÁLKOVÁ: *Trestní zákoník II...*, s. 3298.

³³ ČÍRTKOVÁ: *Moderní psychologie...*, s. 61.

³⁴ Tamtéž

proklamace tohoto jednání. Stalking se tímto zařazuje do tzv. avizovaných zločinů, ve kterých se „pronásledovatelé bývalých partnerů často uchylují i k výhrůžkám. Tam, kde se do pronásledování vloudí i konkrétně formulovaná vyhrožování, existuje nemalé riziko jejich naplnění. Avizované zločiny tak představují konečnou stanicí pronásledování, ve které pronásledovatel splní to, co předtím oznámil.“³⁵ Právě fyzické násilí má úzkou vazbu u reálných intimních vztahů na předchozí domácí násilí a je tak jeho pokračováním.

1.3 Formy partnerského násilí

Partnerské násilí v reálných vztazích lze vymezit nejen dle jeho druhů, tedy způsobů chování násilných osob vůči jejich obětem, ale také podle forem protiprávního jednání pachatelů, jejichž prostřednictvím mohou naplnit i SPTČ dle § 199 Tr.Z. a dle § 354 Tr.Z.

Obecně lze uvést, že u trestného činu týrání osoby žijící ve společném obydlí, je jak v předchozí, tak i současné účinné normě trestního práva hmotného použita pouze generální formulace bez jakékoli specifikace jednání, kterými se může násilník dopustit tohoto trestného činu. V případě trestného činu nebezpečné pronásledování jsou jednotlivé obecné formy protiprávního jednání taxativně uvedeny v Tr.Z., ale zákonodárce správně předem nevypočítává všechny v úvahu přicházející dílčí způsoby jednání pachatele. Pro orgány činné v trestním řízení (dále jen „OČŘ“) dále zůstala jistá volnost, kterou mohou využít u formy omezování pronásledované osoby v jejím obvyklém způsobu života. Samotné intence rozmanitosti jednání pachatele již samozřejmě nijak kasuisticky zákon nevymezuje, neboť by to nebylo ani možné, ani vhodné.

1.3.1 Domácí násilí

Trestný čin týrání osoby žijící ve společném obydlí, který postihuje závažné projevy násilí mezi partnery v době jejich společnéhožití, resp. jeho jednotlivé formy lze rozdělit do několika základních, podle jednání násilné osoby, kterými týrá svoji oběť.

Jednou z forem je sociální izolování, při kterém se pachatel soustředí na komplexní dohled nad svou obětí, tím, že jí zakazuje jakýkoliv společenský život, styk s příbuznými, přáteli a v podstatě se všemi osobami, které sám osobně neschválí. Rozhoduje o telefonování oběti, jejím vycházení mimo společné obydlí, o jejích volnočasových aktivitách. Ke

³⁵ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. Avizované zločiny, pronásledování a domácí násilí. *Zpravodaj BKB*. 2007, roč. 16, č. 4, s. 6.

způsobům izolace patří i „kontrola jejího jednání na veřejnosti, kontrola toho, jak se partnerka obléká, líčí a příkazy, s tímto související“³⁶.

Další formu, kterou pachatelé používají, je zastrašování a vydírání. Jde o vyvolávání strachu u oběti prostřednictvím křiku, síly, vyhrožováním sebepoškozením, zavřením do léčebny nebo alespoň omezením svéprávnosti. Samostatnou skupinou, ale na druhou stranu velmi zneužívaným nástrojem jsou děti oběti. Pachatel vyhrožuje jejich odnětím s tím, že docílí zákazu jakéhokoliv styku oběti s dětmi a v extrémních případech dokonce vyhrožuje jejich zabitím. Dále dochází k návodu dětí, že oběť je špatný rodič. V neposlední řadě je pachatelem přesouvána vina za všechny konflikty na oběť a v souvislosti s kritizováním za malichernosti a permanentní ponižování tak oběť citově systematicky vydírá.

K týrání dochází i cíleným vyčerpáváním oběti úkolováním zbytečnými pracemi, požadavky týkajícími se chodu rodiny, ale zejména samotného pachatele, konkrétně jeho pohodlí a to v souvislosti s odpíráním spánku, popřípadě potravin či tekutin jako trestu za nedostatečné zvládnutí zadaných úkolů a povinností.

Používání neodůvodněné nadřazenosti práv muže nad právy ženy, kdy oběť je pro pachatele pouhou služkou, která nemá právo o ničem rozhodovat, pouze zcela a bez výhrad plnit stanovené pokyny a rozkazy. Pachatel je tak „přesvědčen o své odpovědnosti za rodinu a cítí se tak plně oprávněn ke krokům, kterými její členy nutí, aby se chovali přesně podle jeho představ“³⁷.

Výše uvedené formy týrání, kterých se pachatel dopouští na osobách žijících ve společném obydlí, jsou jen stručným nástinem rozmanitosti jednání, kterých se pachatel v rámci domácího násilí dopouští. Jde o představení možné typologie jak rozdělit formy domácího násilí.

1.3.2 Nebezpečné pronásledování

U stalkingu v trestněprávní úrovni je vymezení jeho jednotlivých forem uvedeno přímo v Tr.Z., což usnadňuje interpretaci této SPTČ, ale zároveň stanovuje hranice jednání, jejichž formou se pachatel může dopustit trestného činu nebezpečné pronásledování.

V zákoně je jako první uvedeno vyhrožování újmou, i když se v praxi, jak bude uvedeno dále, nejedná o nejčastější formu, kterou pachatel pronásleduje svoji oběť. Výhrůžka má generální charakter přinucujícího násilí a u stalkingu musí směřovat přímo proti

³⁶ HUŇKOVÁ: Domácí násilí v ČR..., s. 59.

³⁷ Tamtéž, s. 62.

poškozenému nebo osobám jemu blízkým. Trestného činu nebezpečné pronásledování formou vyhrožování se dopouští nejvíce bývalí partneři oběti, v situaci kdy dojde k rozchodu popř. dočasnému odloučení intimních partnerů. „Znak vyhrožování musí být dostatečně objasněn tak, aby nevznikaly pochybnosti o tom, že šlo o takové vyhrožování, které je způsobilé vzbudit důvodnou obavu, činí to způsobem způsobilým v druhém vzbudit důvodnou obavu. Výhrůžka musí být objektivně způsobilá důvodnou obavu vzbudit, není však nutné, aby důvodná obava byla v tom, komu bylo vyhrožováno, skutečně vzbuzena.“³⁸

Výhrůžné jednání musí směřovat do dvou oblastí, které jsou vymezeny újmou na zdraví a jinou újmou. U pojmu újma na zdraví, lze analogicky využít výkladové ustanovení pro ublížení na zdraví v § 122 odst. 1 Tr.Z. (podrobně viz Příloha III).

Oblast jiné újmy by měla být k ublížení na zdraví významově srovnatelná, a zároveň by její závažnost a případná trestněprávní odpovědnost měla být stanovena v závislosti na okolnostech konkrétního případu.³⁹

Hrozba újmou je omezena stanoveným okruhem osob, tedy může být určena přímo poškozenému, nebo osobám jemu blízkým. Tuto skupinu osob vymezuje ustanovení § 125 Tr.Z., tedy pachatel tímto jednáním „u něj vyvolává strach o zdraví a bezpečí takových blízkých osob. V případě, že by bylo přímo vyhrožováno těmto blízkým osobám (tedy nikoli prostřednictvím poškozeného), byly by i tyto blízké osoby při splnění dalších znaků přímo pronásledovanými dalšími osobami.“⁴⁰

Znakem vyhledávání osobní blízkosti a sledování je individuální fyzický kontakt, jak již bylo uvedeno. Fyzický kontakt musí být naplněn přítomností pronásledovatele a oběti současně na jednom místě, i když mezi nimi může být určitá vzdálenost, která je ze strany pronásledovatele překonávána různými prostředky usnadňujícími přímé dálkové sledování.⁴¹

Možnosti forem vytrvalého kontaktování pronásledované osoby různými komunikačními prostředky nebo jinými způsoby jsou v této době značně rozmanité a jednoduché. Formy těchto kontaktů lze dále rozdělit do základních tří skupin:

- a) tradiční komunikace
- b) elektronická komunikace
- c) ostatní spojení,

³⁸ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 18. března 2010, sp. zn. 8 Tdo 254/2010

³⁹ VÁLKOVÁ: Trestní zákoník II..., s. 3297.

⁴⁰ Tamtéž

⁴¹ Tamtéž

keré je vyjádřené v ustanovení § 354 odst. 1 písm. c) Tr.Z. slovem „jinak“. Všechny tyto formy byly již podrobně rozvedeny v předchozí kapitole o druzích nebezpečného pronásledování, kde jsou výčty příkladných způsobů chování stalkerů, které je možné zařadit pod tuto formu nebezpečného pronásledování.

Jednání pachatele, který pronásleduje někoho formou omezování obvyklého způsobu života, pokrývá jiná, ostatní omezování běžného života oběti, která nelze jednoznačně podřadit pod ostatní formy uvedené v zákonném ustanovení. „Může jít o omezení v rovině zájmové, kulturní, sportovní apod., a to i týkající se společných činností s rodinnými příslušníky poškozeného, např. s jeho dětmi, kdy poškozený nebude moci v důsledku pronásledování obviněného vykonávat takové své obvyklé aktivity nebo budou tyto aktivity podstatně narušeny.“⁴² Konkrétní podmínky naplnění této formy jednání pachatele ponechal zákonodárce na zvážení soudu.

Poslední formou jednání, kterou pachatel může pronásledovat svou oběť je zneužití osobních údajů za účelem získání kontaktu. Zneužití se bude zejména týkat osobních údajů poškozeného, tedy informace týkající se bydliště, zaměstnání, blízkých osob, ale i zájmů a podobně. Podstatné je, že se jedná pouze o účel pachatelova jednání.

1.4 Pachatel násilí v partnerských vztazích

Společným znakem pro pachatele partnerského násilí je, že za své chování necítí žádnou odpovědnost, tím méně pak trestní odpovědnost. Svě jednání ospravedlňují tím, že se jedná o osudovou lásku, nebo že je oběť vyprovokovala.

Pachatelem, ale i obětí, jak domácího násilí tak i stalkingu, může být kdokoliv nezávisle na věku či jiném faktoru. Dle základního vymezení této práce jde o osoby starší 18 let, mezi kterými byl, nebo stále existuje reálný intimní partnerský vztah.

1.4.1 Pachatel domácího násilí

Problematika pachatele domácího násilí je jednou z mála oblastí, které nejsou dostatečně zpracovány. Do současné doby nebyla odbornou veřejností vytvořena klasifikace násilných partnerů, přestože jde o jednu z důležitých skutečností pro predikci rizika dalších útoků a odhadu vývoje násilného vztahu. Vzhledem k tomu, že nebyl dosud proveden výzkum osobnosti pachatele, který by byl všeobecně přijat, ustálila se klasifikace vycházející z praxe.

Jedná se o pachatele popsaného jako:

⁴² VÁLKOVÁ: Trestní zákoník II..., s. 3298.

- „osoba dvojí tváře bez výrazných příznaků psychopatologie, která produkuje problematické, násilné chování pouze v soukromí, ve vztahu k blízké osobě (partnerce).
- obecně násilná osoba, u které se vztahové násilí kombinuje s dalšími problematickými (antisociálními) sklony i mimo jadernou rodinu.
- násilník, u kterého dominují problémy závislosti (alkoholismus, drogový abúzus, závislost na hracích automatech), s nimiž je domácí násilí úzce spojeno.
- násilník s psychickou zátěží (tj. s výraznými symptomy poruch osobnosti).“⁴³

Na druhou stranu psychologické profily pachatelů domácího násilí byly mnohokrát zpracovány a přímo pro české prostředí tím stanovily jejich hlavní rysy (viz Příloha IV).

1.4.2 Pachatel stalkingu

Bohužel ani u pachatelů stalkingu se u nás neprováděly žádné ucelené výzkumy zaměřené na jejich typologizaci. V zahraničí se obecně zájem věnuje zjištění povahových vlastností, které jsou pro pachatele typické, tedy rozkrytí osobnostního pozadí, které usnadňuje vznik stalkingu.⁴⁴ Jedná se o studie, v kterých převažuje osobnost pachatele nad situačními faktory, přičemž chování oběti nemá na vznik pronásledování téměř žádný vliv a příčiny vzniku stalkingu jsou v osobnosti pachatele.⁴⁵ Výsledky těchto studií znamenají pro praxi závěr, že měnit chování stalkera použitím terapeutických metod má svůj smysl.

Jiné psychologické studie kladou důraz na rozdílnost mezi pohlavím pachatelů, a to in concreto ve schopnosti řešit problémy. Dle těchto studií muži pronásledují, protože neumí řešit problémy ve vztahu a naproti tomu ženy pronásledují svou oběť účelově a kontrolovaně⁴⁶, tedy mají stanovený cíl, ke kterému prostřednictvím pronásledování směřují. Z uvedeného vyplývá, že vznik pronásledování může mít různý původ vycházející z gender mainstreamingové podstaty, která vyjadřuje základní odlišnosti ve vzorcích chování.

Pachatelé stalkingu pocházejí ze všech sociálních vrstev a věkových kategorií, přičemž ze 4/5 převažují muži. Existuje mnoho metod, jak stalkery podle nejrůznějších kritérií typologizovat, přesto stejně jako u pachatele domácího násilí nebyla dosud vytvořena

⁴³ ČÍRTKOVÁ: *Moderní psychologie...*, s. 39-40.

⁴⁴ Tamtéž s. 71.

⁴⁵ Tamtéž

⁴⁶ Tamtéž s. 72.

klasifikace, která by byla všeobecně přijata.⁴⁷ Jednou z provedených typologií osoby pachatele je tzv. australská, ve které se zavádí pojem domény rizika a pracuje se se čtyřmi kritérii posuzování, jimiž jsou eskalace, délka pronásledování, znovuoobnovení obtěžování a intenzivní psychické a sociální poškozování oběti.⁴⁸ Na základě těchto kritérií bylo rozlišeno základních 5 typů stalkerů, kterými jsou odmítnutý pronásledovatel, hledač intimity, nekompetentní nápadník, zlostný pronásledovatel a predátorský pronásledovatel.⁴⁹

Nejpoužívanější typologie však vychází opět z praxe. Byla vyvinutá specialisty z policie Velké Británie a vychází z analýzy reálných případů stalkingu.⁵⁰ Tato profilace pachatelů vychází z hledisek motivace, možné duševní poruchy, pravděpodobnosti opakování a délky trvání stalkingu. Pro bližší vyjádření dále uvedených jednotlivých typů pronásledovatelů a možnosti jejich vzájemného srovnání se používá, v rámci této tzv. britské typologie vytvořená, pomůcka pro rychlé zhodnocení jeho případných rizik (viz Příloha V).⁵¹

Nejběžnějším typem pachatele je bývalý partner pronásledované osoby. Jsou to osoby, které se po rozpadu vztahu neumí od svého předchozího partnera odloučit, a v takových případech může nastat situace, kdy dlouho a úporně obtěžuje a sleduje bývalého partnera, a tím se dostává do role pronásledovatele. O tomto typu pachatele pojednává tato práce (podrobně viz Příloha VI).

Dalším typem pronásledovatele je osoba, jejíž stalkerství je postaveno na iluzorních vztazích. Jde o tzv. umanutého obdivovatele, který po jevové stránce má pronásledovanou osobu jako idol, který tvoří středobod prožívání pachatele a dominuje v jeho fantazii.⁵²

Třetím typem v britské typologii je tzv. fixovaný pronásledovatel, u kterého „záleží na závažnosti poruchy, je-li pachatel schopen reflektovat realitu, spokojuje se s obratnou manipulací, trpí-li psychopatickou poruchou ve spojení s kriminální historií či ústavní léčbou, uchyluje se typicky k různým formám agrese.“⁵³ Tento typ pronásledovatele žije v dojmu reálnosti vztahu a má utkvělou představu, že i oběť s ním chce být. Veškeré chování oběti si tak vysvětluje způsobem, který přispívá k podpoře jeho představy o vztahu s obětí.

⁴⁷ DRESSING, Harald, MAUL-BACKER, Henning, GASS, Peter. Posuzování stalkingu z kriminalistického a psychiatrického hlediska. *Trestněprávní revue*, 2007, roč. 7, č. 10, s. 280.

⁴⁸ ČÍRTKOVÁ: *Moderní psychologie...*, s. 97.

⁴⁹ VISINGER: *Jak postihovat stalking...*, s. 333.

⁵⁰ Tamtéž

⁵¹ BOON, Julian, SHERIDAN, Lorraine. *Stalking and Psychosexual Obsession: Psychological Perspectives for Prevention, Policing and Treatment*. Chichester: John Wiley & sons, 2002, s. 172.

⁵² ČÍRTKOVÁ: *Psychologické poznatky...*, s. 278.

⁵³ VISINGER: *Jak postihovat stalking...*, s. 333.

Posledním typem je sadistický pronásledovatel, který se příliš nevyskytuje, ale je schopen se potencionálně dopustit nejzávažnějších činů. Převažující je snaha zcela ovládat život oběti. Sklon ke kontrole a zastrasování oběti se vyvíjí během samotného pronásledování a s narůstající dobou se stupňuje. Typickým znakem je, že se střídají stalkerovi projevy násilností a laskavostí vůči oběti⁵⁴, která postupně zcela ztrácí schopnost se v jednání stalkera orientovat, nebo jej nějakým způsobem předvídat či zastavit.

1.5 Ohrožená osoba

Typickou obětí trestného činu nebezpečné pronásledování je osoba krátce po rozpadu intimního vztahu, z čehož vyplývá dominance výskytu ex-partner stalkingu. U tohoto typu obětí se často vyskytuje sklon k submisi a pasivnímu podrobování se ve vztazích, takže je pro ně složité odvrátit či zastavit pachatelovo jednání vlastním chováním. Vedle toho u obětí domácího násilí je stanovení konkrétní dispozice predikující, že se osoba stane obětí ještě složitější a v podstatě neexistuje žádný konzistentní profil ohrožené osoby, který by u někoho vytvářel předpoklady stát se obětí týrání.⁵⁵ Z provedených výzkumů tak vyplývá, že „existuje pouze jediný rizikový faktor predispozice k obětnímu chování a tím je týrání či zneužívání eventuálně přítomnost násilnému chování v dětství.“⁵⁶

1.5.1 Spirála partnerského násilí

Specifický průběh a vývoj násilí v partnerských vztazích, jenž je po určitou dobu trvající jednání vůči oběti, lze pojmenovat jako spirálu partnerského násilí. Ta zahrnuje tři základní opakující se fáze, které se ve vlastním cyklu vyvíjí a většinou stupňují ve svojí intenzitě. U nebezpečného pronásledování se v prvním stadiu iniciuje vlastní aktivita stalkera, která v oběti vyvolává úlek a přináší jí prvotní stres vycházející ze zjištění, že pachatel se dopouští cíleného protiprávního jednání, které směřuje proti její osobě. Ten po ukončení jednání pachatele pomalu odeznívá a otevírá se prostor pro druhé stadium. V něm nastává určité uklidnění, kdy se oběť z pronásledování vzpamatovává. Tato část, však netrvá dlouho a záhy přechází do posledního stadia, ve kterém se opět zvedá stresová hladina a objevuje se syndrom pronásledované osoby.⁵⁷

V případech týrání osoby žijící ve společném obydlí je základní cyklus také třífázový. V prvním stadiu se jedná o vytváření napětí, které bezprostředně předchází samotnému násilí.

⁵⁴ ČÍRTKOVÁ: Moderní psychologie..., s. 75.

⁵⁵ HUŇKOVÁ: Domácí násilí v ČR..., s. 64.

⁵⁶ Tamtéž

⁵⁷ ČÍRTKOVÁ: Moderní psychologie..., s. 83.

Pachatel se nachází před výbuchem násilného jednání a oběť, která tuší, že dojde k útoku, se ve snaze této situaci předejít stahuje do ústraní a eliminuje jakoukoliv záminku pro násilné chování pachatele. V následujícím stadiu týrání užívá pachatel vůči oběti násilí, přičemž se opět intenzita většinou při každém dalším cyklu této spirály domácího násilí zvyšuje. Posledním stadiem každého cyklu jsou tzv. líbánky, kdy dochází k usmířování. Násilná osoba se omlouvá, slibuje nápravu svého chování.⁵⁸ Pokud oběť ve vztahu setrvává, dochází k odpuštění a akceptaci slibů násilné osoby. Tzv. klidové stadium líbánek se v průběhu dalších cyklů týrání zkracuje.

1.5.2 Bod zlomu

V praxi je zejména u stalkingu složité vymezit hranici mezi snahou navázat vztah, obtěžováním a jednáním, které je trestně stíhatelné z hlediska spáchání přečinu nebezpečné pronásledování.

Stalkingem se stává, z pohledu oběti, už takové jednání, které vlastním vyhodnocením situace vnímá jako nechtěné, nevyžádané a pro ni obtěžující, a to ve chvíli, kdy učiní neúspěšný pokus o zřetelné odmítnutí snah pronásledovatele o kontakt a pronásledování probíhá nadále.⁵⁹ V této době již pronásledovaná osoba vnímá sama takové chování pachatele jako protiprávní, ale nebezpečným pronásledováním v trestněprávní rovině se takové jednání stává až po naplnění všech znaků této SPTČ.

U domácího násilí je oběť ve složitější situaci, specifikované samotnými podmínkami, ve kterých k němu dochází. Sama oběť si v průběhu vývoje násilného vztahu ani neuvědomuje, že se na ní pachatel dopouští domácího násilí a to ani v době, kdy již třeba jsou naplněny znaky některého z trestných činů uvedených v Tr.Z. Indikátorem probíhajícího týrání by mohl být pro oběť stav, kdy se intenzita násilných incidentů stále stupňuje a vede ke ztrátě schopnosti je vlastním jednáním zastavit a řešit efektivně násilí v partnerském vztahu. Jedná se o takové chování pachatele, které oběť vnímá jako těžké přikopání. Takovým je i soustavné psychické násilí, jehož intenzitu negativního působení na oběť zvýrazňují nahodilé fyzické útoky.

Sama oběť partnerského násilí tak většinou není schopna rozpoznat tzv. bod zlomu (podrobně viz Příloha VII). Jedná se o časový úsek, kdy určité jednání pachatele nabývá již

⁵⁸ STŘÍLKOVÁ, Patricie, FRYŠTÁK, Marek. *Vykázání jako prostředek ochrany před domácím násilím*. 1. vydání. Ostrava: KEY Publishing, s.r.o., 2009, s. 16.

⁵⁹ ČIRTKOVÁ, Ludmila. Nebezpečné pronásledování – nový trestný čin. *Bezpečnostní teorie & praxe*, 2009, roč. 9, zvláštní číslo díl I, s. 9.

protiprávních rozměrů, nebo dokonce, že se již ohrožená osoba násilným jednáním stává obětí trestného činu. Toto období nejsou schopni rozpoznat ani lidé z jejího bezprostředního okolí, a povětšinou vnímají celou situaci týkající se partnerského násilí pouze jako vyhrocený privátní vztah, který se časem vlastním vývojem uklidní.

Opakovanou informovaností a medializací tyto názory ustupují do pozadí, i když stále se objevuje „postoj, že vlastně o nic nejde, že oběti se nic neděje, když je pouze sledována.“⁶⁰ Tyto názory na násilí v reálných partnerských vztazích, tedy že se jedná o soukromou záležitost, do které se nemá intervenovat zvenčí, byly velmi podobné, ať už se jedná o stalking nebo o domácí násilí. Jde o dobu, než se u obou fenoménů začalo o problémech partnerského násilí veřejně a častěji hovořit, a v souvislosti s tím zejména než došlo k legislativním úpravám a k jejich uvedení do praxe.

1.5.3 Syndrom posttraumatické stresové poruchy

Z provedených výzkumů týkajících se obětí partnerského násilí bylo zjištěno, že vykazují psychopatologické symptomy. „Stresující pro oběť je především nevyzpytatelnost a dlouhodobost pronásledování. Opakované či trvalé obtěžování může vyústit v pohružky násilím nebo dokonce v násilí samotné.“⁶¹ Specifické pro partnerské týrání a jeho oběti jsou dvě základní okolnosti. Je to násilná osoba, neboť se jedná o bývalého nebo současného partnera a místo kde k násilí dochází, tedy ve společném obydlí, přičemž tyto faktory komplikují řešení domácího násilí a brání efektivnímu ukončení, které nelze realizovat bez zásadních zásahů do životních návyků ohrožené osoby.

K následkům domácího násilí i stalkingu patří deprese, hysterie, pocity izolace, osamělosti, úzkosti a viny, poruchy spánku a pozornosti, sebepoškozování až sebevražedné sklony a ve svém důsledku se tak u obětí týrání a pronásledování mnohdy vyvíjí až posttraumatická stresová porucha, která následuje po emočně těžké, stresující události, jež svou závažností přesahuje obvyklou lidskou zkušenost a bývá traumatickou pro většinu lidí.⁶²

Základní a primární potřebou obětí partnerského násilí je co nejrychleji ukončit stav, kdy dochází vůči nim k násilnému jednání, a až následně je požadována další pomoc jako potřeba psychické podpory, navrácení pocitu osobního bezpečí, popř. právní zastoupení. V těchto případech se již jedná o potřeby sekundární.

⁶⁰ MATZNER, Jiří. Stalking v praxi. *Zpravodaj BKB*, 2007, roč. 16, č. 4, s. 7 - 8.

⁶¹ ZAPLETAL, Josef. Násilí, nenávisť a pronásledování – kriminologický pohled. In GŘIVNA, Tomáš, VANDUCHOVÁ, Marie (ed). *Pocta Otovi Novotnému k 80. narozeninám*. Praha: ASPI, 2008, s. 463.

⁶² MARVÁNOVÁ-VARGOVÁ: *Partnerské násilí...*, s. 42.

2 Trestněprávní úprava partnerského násilí

Partnerské násilí jak bylo vymezeno v předchozích částech práce je v účinném trestním právu hmotném uvedeno v mnoha samostatných SPTČ. Typické a nejvíce postihující protiprávní jednání této problematiky jsou ustanovení upravující trestné činy dle § 199 Tr.Z. týrání osoby žijící ve společném obydlí a dle § 354 Tr.Z. nebezpečné pronásledování. Předchozí trestněprávní norma postihovala konkrétní SPTČ pouze oblast domácího násilí, a to ale až od 1.6.2004.

2.1 Domácí násilí v trestních zákonech

Jedním z prvních pokusů o změnu české trestní legislativy byl v roce 1995 návrh na rozšíření v té době účinného ustanovení trestného činu týrání svěřené osoby dle § 215 T.Z. na trestný čin týrání osoby svěřené a osoby blízké. Dále „v roce 1997 podalo svůj podnět k zákonodárné iniciativě i občanské sdružení BKB. Tato pobídka směřovala mimo jiné i k legislativnímu zakotvení série povinností a postupu policie při jednání s oběťmi domácího násilí.“⁶³ Stejně tak došlo z podnětu různých jiných subjektů v letech 1998 a 2000 k podávání dalších návrhů na novelizaci T.Z. v souvislosti s možností zavedení trestního postihu domácího násilí do úpravy trestního práva hmotného, kdy však všechny tyto pokusy byly neúspěšné. Jeden z posledních návrhů z roku 2002, který směřoval opět na rozšíření § 215 T.Z. o osobu blízkou, obsahoval mimo jiné i legislativní zakotvení pojmu domácí násilí s návrhem na zařazení do výkladového ustanovení § 89 T.Z. Tento návrh však neprošel jednáním v ústavně-právním výboru poslanecké sněmovny.⁶⁴

„Právní úpravě, která umožňovala posuzovat a postihnout projevy domácího násilí, jako samostatné trestné činy, ale nikoliv podle zvláštní speciální skutkové podstaty k tomuto účelu určené, se vytykaly v zásadě dva nedostatky. Předně okolnost, že trestněprávní postih domácího násilí byl možný až v určitém rozvinutém stupni, rozvinutém stadiu, teprve poté, když oběti je způsobena taková újma na zdraví, aby se dala posoudit jako „ublížení na zdraví“ ve smyslu trestního zákona.“⁶⁵ Druhou okolností byly samotné znaky domácího násilí, které jej odlišují od jiných násilných útoků. Jednalo se o to, že pachatel dlouhodobě zneužívá citovou, sociální a ekonomickou závislost oběti, k činu dochází v soukromí, ve společném obydlí a mezi blízkými osobami, přičemž je pravděpodobný předpoklad, že pachatel se bude i

⁶³ HUŇKOVÁ: *Domácí násilí v ČR...*, s. 157.

⁶⁴ Tamtéž

⁶⁵ JELÍNEK, Jiří. K trestněprávnímu postihu domácího násilí. *Acta iuridica olomucensis*, 2005, roč. 1, č. 2, s. 55.

nadále dopouštět násilí na ohrožené osobě, která většinou nemá zájem jednotlivé případy agrese sama oznamovat na příslušné instituce.⁶⁶

K průlomů v trestním právu hmotném došlo až přijetím zákona č. 91/2004 Sb., který rozšířil zvláštní část T.Z. o novou skutkovou podstatu dle § 215a trestný čin týrání osoby žijící ve společně obývaném bytě nebo domě s účinností od 1.6.2004. Tato nová SPTČ postihovala trestnou činnost pachatele, zjednodušeně a zkráceně vyjádřenou pojmem domácí násilí. Již v průběhu zákonodárského procesu, který trval bezmála 10 let, bylo totiž toto ustanovení T.Z. týkající se trestné činnosti týrání spolubydlící osoby prezentováno jako trestněprávní ochrana před společensky nebezpečnými projevy domácího násilí. Ve vztahu k procesnímu právu bylo důležité, že tato SPTČ nebyla zařazena pod ustanovení uvedená v § 163 zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním⁶⁷ (dále jen „Tr.Ř.“).

Po dobu účinnosti tohoto ustanovení v T.Z. nedošlo k žádné jeho novelizaci a první změna tak nastala až při celkové rekonstrukci trestního práva hmotného nabytím účinnosti Tr.Z. k 1.1.2010.

Hlavní znaky i vymezení objektu předmětného trestného činu se nijak nezměnilo proti předchozí úpravě v T.Z. I v současné době „objektem tohoto trestného činu je zájem společnosti na ochraně osob před tzv. domácím násilím, tedy jak osob blízkých, tak i jiných osob žijících ve společném obydlí“⁶⁸, kdy do okruhu zájmů, které jsou tímto ustanovením Tr.Z. chráněny je možné zařadit od rodiny, dětí, života, zdraví, důstojnosti, cti i ochranu svobody pohybu či rozhodování až po klidné občanské soužití pojaté v širším rozsahu. Z uvedeného vyplývá, že se jedná o ochranu většího okruhu zájmů, než jaké jsou vymezeny pojmem domácí násilí. To totiž v extenzivním pojetí pokrývá všechny druhy násilných rodinných vztahů a z pohledu užšího vymezení, tak jak je použito v této práci, se vztahuje na násilné partnerské vztahy, ať už bývalé či současné. Partnerské násilí je tak pouze dílčí oblastí domácího násilí, která je však ve svém výskytu nejčtenější.

Na základě vymezení SPTČ podle § 199 Tr.Z. je objektem trestného činu také zájem na ochraně osob, které jsou vůči pachateli ve zvláštním vztahu, který vychází z obývání společného obydlí, tedy lze do tohoto zahrnout i specifické případy, které se mohou v takovém prostředí vyskytnout.

⁶⁶ JELÍNEK: K trestněprávnímu postihu..., s. 55.

⁶⁷ Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů

⁶⁸ ŠÁMALOVÁ, Milada. In ŠÁMAL, Pavel a kol. (ed). *Trestní zákoník II : komentář : § 140-421*. 2. vydání. Praha: C.H.Beck, 2012, s. 1941.

2.2 Nebezpečné pronásledování v trestním zákoníku

Trestněprávní úprava přečinu nebezpečné pronásledování resp. stalkingu nemá v Evropě dlouhou tradici. Nejprve byl stalking jako trestný čin zaveden do právního řádu ve Velké Británii, poté pokračovalo šíření tohoto jevu v rámci trestního práva postupně i do kontinentálních evropských zemí, včetně České republiky. Následně o více než další rok a půl byla přijata trestněprávní úprava stalkingu i ve Slovenské republice.

Pojem stalking, jak již bylo uvedeno, představuje obecně širší vymezení protiprávních jednání zasahující, při využití zásady ultima ratio, ve svých mírnějších projevech mimo rovinu trestního práva. Zahrnuje obtěžující a zstrašující chování stalkera, nevyžádané kontaktování a projevování nechtěné pozornosti probíhající proti vůli oběti, ale i vyhrožování, jenž může vést i k fyzickým útokům proti zdraví nebo životu pronásledované osoby. Do českého právního řádu byl zařazen trestný čin nebezpečné pronásledování, oproti právní úpravě postihující trestní jednání domácího násilí, později až od 1.1.2010. Trestněprávní vyjádření zužuje obecný pojem stalkingu na úmyslná jednání, která představují dlouhodobé pronásledování jiného prováděná v taxativně stanovených formách a zároveň musí splnit podmínku vzbuzení důvodné obavy o život či zdraví určených osob. Takové jednání je při splnění uvedených zákonných podmínek způsobilé naplnit všechny znaky SPTČ nebezpečné pronásledování podle § 354 Tr.Z.

„Možnosti reagovat na projevy chování zahrnuté nyní pod pojem nebezpečné pronásledování sice v České republice existovaly i před 1.1.2010, byly však značně roztržštěné a dostatečně nereflektovaly vlastní podstatu a charakteristické rysy tohoto jevu, a proto byly v praxi i neefektivní“⁶⁹ a dílčí skutky, kterých se pachatelé stalkingu dopouštěli ani nebylo většinou možné podle ustanovení T.Z. přímo postihnout a pronásledovaným tak nebyla poskytována adekvátní ochrana před násilnými projevy jednání pachatele.

Podle platné a účinné právní úpravy do 31.12.2009 bylo většinou obtěžování a sledování kvalifikováno OČTŘ jako přestupek podle zákona č. 200/1990 Sb., o přestupcích⁷⁰ (dále jen „PřZ“). Podle T.Z. byla možnost postihu stalkingu značně roztržštěná a nepřehledná. Provéřovat stalking v trestním řízení bylo možné, pouze pokud byly naplněny znaky jiných SPTČ uvedených v T.Z., jako byl trestný čin násilí proti skupině obyvatelů a proti jednotlivci, pomluva, omezování osobní svobody, vydírání nebo pokud došlo fyzickým napadením ke

⁶⁹ VÁLKOVÁ: Trestní zákoník II..., s. 3292.

⁷⁰ Zákon č. 200/1990 Sb., o přestupcích, ve znění pozdějších předpisů

zranění osoby, mohlo se jednat o ublížení na zdraví, v úvahu připadali i další trestné činy, ale v praxi byla jejich využitelnost již dosti nízká.

OČTŘ a zejména policejní orgány, které se s projevy stalkingu setkávají v první řadě, neměly také do konce roku 2009 téměř žádné informace o této rozmanité, specifické a také v mnoha případech nebezpečné formě interpersonálního násilí. Neexistovaly žádné instrukce ani metodické pokyny pro jednotlivé složky Policie České republiky (dále jen „PČR“), jak v takových případech postupovat a probíhající protiprávní jednání správně vyhodnotit a zejména na něj adekvátně reagovat.

Vzhledem k tomu, že v České republice bylo stále častěji na začátku 21. století zjišťováno a popisováno jednání charakteristické pro stalking, ale zároveň trestněprávní ani jiná právní úprava tuto situaci nijak nereflektovala, začaly být podávány návrhy na konkrétní legislativní řešení tohoto stavu. Jedním z prvních byl na začátku roku 2003 návrh postihující stalking, který byl podán opět ze strany BKB. Jednalo se o doplnění § 89 T.Z. o odst. 19, který by obsahoval definici pronásledování (viz Příloha VIII) a přijetí nové SPTČ podle § 231a proti svobodě a lidské důstojnosti obsahující základní i kvalifikovanou skutkovou podstatu pronásledování.⁷¹ Tento návrh však nebyl akceptován a k novelizaci T.Z. v tomto směru nedošlo. Je nutno podotknout, že jde o dobu, kdy nebylo ještě účinné ani ustanovení § 215a T.Z.

V průběhu legislativního procesu přijímání Tr.Z., konkrétně „dne 19.6.2006 pokračoval Ústavně právní výbor Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR v projednávání vládního návrhu trestního zákoníku (poslanecký tisk č. 410) a na závěr jej svým usnesením doporučil Sněmovně schválit s některými pozměňujícími návrhy.“⁷² V tomto návrhu Tr.Z. a tedy ani v důvodové zprávě k tomuto vládnímu návrhu nebyl zařazen trestný čin nebezpečné pronásledování. Vzhledem k tomu bylo opětovně v roce 2008 apelováno na doplnění návrhu Tr.Z., při jeho projednávání v Parlamentu, o novou skutkovou podstatu nebezpečného pronásledování (viz Příloha IX), která by pod hrozbou trestní sankce prohlašovala toto jednání za trestný čin.⁷³

Ústavně právní výbor Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR ve spolupráci s Ministerstvem spravedlnosti se následně rozhodl doplnit trestněprávní ochranu obětí v Tr.Z.

⁷¹ LEHKÁ, Helena. *Domácí násilí - vybrané trestněprávní problémy*. Brno, 2008. s. 9. Diplomová práce. Masarykova univerzita, Fakulta právnická, 2008-03-30.

⁷² KORBEL, František, ŠÁMAL, Pavel. Změny trestního zákoníku a návrh postihu „stalkingu“. *Státní zastupitelství*, 2008, roč. 6, č. 07-08, s. 14.

⁷³ VÁLKOVÁ: Proč by neměl chybět..., s. 419.

o SPTČ nebezpečné pronásledování.⁷⁴ „Výzkum i empirické zkušenosti ukazují, že stalking se stal aktuálním problémem ve všech zemích a že se jím musí zabývat mnozí odborníci. To potvrzují hlavně následující aspekty: všeobecná vysoká četnost jevu, psychické následky pro oběť a vysoká nebezpečnost agresivity pachatelů.“⁷⁵ Dalším zásadním podnětem byla prokazatelně zjištěná provázanost na fenomén domácího násilí, zejména v případech reálných partnerských vztahů.

Návrh Ústavně právního výboru týkající se nové SPTČ nebezpečné pronásledování je pojímán také jako určité doplnění SPTČ týrání osoby žijící ve společném obydlí podle § 199 Tr.Z. z důvodu zajištění komplexnosti úpravy partnerského násilí v trestním právu hmotném a dále také jako doplnění ke SPTČ vydírání podle § 175 Tr.Z., omezování osobní svobody podle § 171 Tr.Z. a v neposlední řadě nebezpečné vyhrožování podle § 353 Tr.Z., kterému se v základním vymezení skutkové podstaty nejvíce přibližuje.⁷⁶

Během dalšího projednávání návrhu Tr.Z. „v polovině května roku 2008 doporučila také Rada vlády pro rovné příležitosti žen a mužů zavést trestní postih tzv. stalkingu (nebezpečného pronásledování).“⁷⁷ Následně proběhla další jednání a došlo „ke schválení jedné, resp. jediné nové skutkové postaty trestného činu oproti uvedenému vládnímu návrhu, a to právě trestného činu nebezpečné pronásledování, tzv. „stalkingu“⁷⁸. Přijetím Tr.Z. se „i Česká republika zařadila k zemím s anti-stalkingovou legislativou a tím vyslala pozitivní signál stran významu přikládání obecně proklamovaným hodnotám a právům jedince na státěm zajištěnou, efektivní ochranu před všemi nebezpečnými útoky zasahujícími nepřipustně do jeho života.“⁷⁹ Do našeho právního řádu tak byl přijat jeden ze zcela nových trestných činů, a to nebezpečné pronásledování, čímž byla doplněna mezera v oblasti trestního postihu partnerského násilí, zejména v případech, kdy dochází k posunu domácího násilí odchodem ohrožené osoby ze společného obydlí do další fáze. Teritoriálním rozdělením osob může po trestném činu týrání osoby žijící ve společném obydlí následovat páchaní trestného činu nebezpečné pronásledování.

⁷⁴ KORBEL: Změny trestního zákoníku..., s. 15.

⁷⁵ TŮMOVÁ, Štěpánka. Stalking – stolkerství – nová forma psychického teroru. *Kriminalistický sborník*, 2005, roč. 48, č. 3, s. 44.

⁷⁶ Tamtéž s. 16.

⁷⁷ VISINGER: Jak postihovat stalking..., s. 332.

⁷⁸ KORBEL: Změny trestního zákoníku..., s. 15.

⁷⁹ VÁLKOVÁ, Helena. Česká podoba stalkingu podle § 354 TrZ v širších než jen trestněprávních souvislostech. *Trestněprávní revue*, 2009, roč. 9, č. 9, s. 261.

2.3 Zařazení do systematiky trestních zákonů

Po rozhodnutí zákonodárce přijmout novou SPTČ dle § 215a T.Z. byl tento trestný čin logicky zařazen do hlavy VI. Trestné činy proti rodině a mládeži T.Z., čímž rozšiřoval ochranu obětí domácího násilí. Chránil však širší okruh zájmů, kterými „nejsou jenom zájem na ochraně rodiny a mládeže, ale také život, zdraví, důstojnost, čest, svoboda pohybu či svoboda rozhodování ohrožené osoby žijící s pachatelem ve společně obývaném bytě nebo domě, klidné občanské soužití v širokém slova smyslu.“⁸⁰

„Trestní zákoník stejně jako trestní zákon č. 140/1961 Sb. vyčlenil trestné činy proti rodině a dětem do samostatné hlavy s tím, že upravil název této hlavy tak, aby text názvu korespondoval s nově vymezeným pojmem dítěte, jenž navazuje na mezinárodněprávní úpravu této kategorie osob, a nahradil tak původní nepřilíš určité označení mládež.“⁸¹ Úprava trestněprávního jednání ve vztahu k domácímu násilí byla v novém kodexu trestního práva hmotného zařazena pod ustanovení § 199 Tr.Z. do hlavy IV., tedy opět trestné činy proti rodině a dětem. Nová právní úprava hmotného práva poskytuje trestněprávní ochranu rodině a dětem „v souladu s tím, jak je zakotvena v základních mezinárodních dokumentech a úmluvách, především v čl. 16 Všeobecné deklarace lidských práv, v čl. 23 Mezinárodního paktu o občanských a politických právech (vyhl. č. 120/1976 Sb.) a čl. 12 evropské Úmluvy o ochraně lidských práv a svobod (sdělení č. 209/1992 Sb.)“⁸², tedy v podstatě ve stejném rozsahu jako v předchozí právní normě T.Z., neboť tato úprava se v zásadě osvědčila, jak bylo uvedeno i v důvodové zprávě ve vládním návrhu nového Tr.Z.

Při rekodifikaci trestního práva hmotného byl zákonodárci přijat, mimo jiné, nový trestný čin nebezpečné pronásledování, který byl zařazen mezi trestné činy proti pořádku ve věcech veřejných, v rámci podskupiny trestných činů narušujících soužití lidí. „Vysvětlením tohoto zařazení je zájem zákonodárce na ochraně nerušeného mezilidského soužití, které § 354 nepochybně sleduje. Stejně vhodné by sice bylo jeho zařazení mezi věcně bližší trestné činy proti právům na ochranu osobnosti soukromí a listovního tajemství (hlava II., díl 2), avšak vzhledem k tomu, že i skutková podstata trestného činu nebezpečné vyhrožování podle § 353 (dříve § 197a tr. zák.) je uvedena mezi trestnými činy narušujícími soužití lidí, není ani zařazení § 354 do této podskupiny nelogické.“⁸³

⁸⁰ JELÍNEK: K trestněprávnímu postihu..., s. 55-56.

⁸¹ ŠÁMALOVÁ: Trestní zákoník II..., s. 1904.

⁸² Tamtéž s. 1903.

⁸³ VÁLKOVÁ: Trestní zákoník II..., s. 3294.

Vhodnost systematického zařazení trestného činu nebezpečné pronásledování do Tr.Z. byla v odborné veřejnosti zejména záhy po přijetí Tr.Z. diskutována a v některých případech i zpochybňována z pohledu celkové schválené struktury Tr.Z. Jeden z názorů uváděl, „že zařazení do desáté hlavy kodexu označené titulem „trestné činy proti pořádku ve věcech veřejných“ není příliš šťastné. Stalking zde figuruje v díle pátém, jenž zahrnuje trestné činy narušující soužití lidí, jejichž rysem je ochrana skupinových zájmů (vyjma nebezpečného vyhrožování). Mnohem vhodnější by bylo zařazení do hlavy druhé a v jejím rámci nejspíše do dílu druhého: „trestné činy proti právům na ochranu osobnosti, soukromí a listovního tajemství“, k nimž má věcně velice blízko.“⁸⁴

Nebezpečné pronásledování má rozsáhlý společenský dosah a dle mého názoru tak pokrývá i široký záběr zájmu společnosti na klidném občanském soužití. Vzhledem k tomu a zařazení trestného činu nebezpečné vyhrožování podle § 353 do stejného dílu Tr.Z., považuji začlenění trestného činu nebezpečné pronásledování do tohoto dílu Tr.Z. za vhodné řešení.

Zásadní skutečností z pohledu obou skutkových podstat postihujících domácí násilí a stalking však je, že tyto SPTČ byly do nového Tr.Z. vůbec zařazeny a umožňují tak od 1.1.2010 komplexnější ochranu obětem domácího násilí a stalkingu i cestou trestního práva.

2.4 Typové znaky a pojmosloví trestných činů postihujících partnerské násilí

Každý konkrétní trestný čin je v našem právním řádu pojat jako skupina, příslušnou právní normou určených znaků zákonem určených znaků, jež musí být všechny jednáním pachatele naplněny v zákonem aprobovaném rozsahu, a to v době spáchání skutku. Nejinak je tomu u trestných činů spáchaných násilným jednáním mezi současnými či bývalými partnery. Nepřítomnost byť i jednoho znaku je důvodem, že čin, který jinak ostatními znaky odpovídá trestnému činu, tímto není právě pro nesplnění takového znaku, ačkoliv tedy z pohledu morálky může jít o trestuhodné jednání naplňující znaky partnerského násilí, nejedná se o trestný čin.

2.4.1 Týrání osoby žijící ve společně obývaném bytě nebo domě

Již ve znění T.Z. byla zakotvena úprava postihující domácí násilí ve SPTČ týrání osoby žijící ve společně obývaném bytě nebo domě.

⁸⁴ VISINGER: Jak postihovat stalking..., s. 334.

Předmětem útoku byla v době účinnosti T.Z. jakákoliv osoba splňující podmínku, že žije s pachatelem ve společně obývaném bytě nebo domě, přičemž na důvodu takového spolužití nezáleželo. Skutková podstata byla tedy charakterizována specifickým místem spáchání protiprávního jednání, což však vzhledem k použité formulaci v T.Z. vyvolalo spory právě ohledně výkladu pojmu ve společně obývaném bytě nebo domě. Podle užšího vymezení byl tento znak chápán, jako naplnění konkrétního místa, kde k týrání oběti dochází a násilné útoky spáchané na jiném místě by nebyly postižitelné podle § 215a T.Z. Při širším vymezení tohoto pojmu je tento znak součástí charakteristiky určující vzájemný vztah mezi pachatelem a obětí⁸⁵, tedy k týrání může dojít na různých místech, ale podstatou je společné obývání bytu nebo domu.

Osoba blízká byla detailně určena ve výkladovém ustanovení § 89 odst. 8 T.Z. a z pohledu pokrytí všech předmětů útoku domácího násilí byly novelizací provedenou zákonem č. 91/2004 Sb. chráněny i všechny ostatní osoby, pakliže splnili podmínku společného obývání bytu nebo domu.

„Přímým pachatelem tohoto trestného činu může být jen ten, kdo s týranou osobou žije ve společně obývaném bytě nebo domě. Účastníkem (§ 10 T.Z.) na tomto trestném činu pak může být kdokoli, tedy i osoba, která s pachatelem nežije ve společně obývaném bytě nebo domě.“⁸⁶

2.4.2 Týrání osoby žijící ve společném obydlí

Při rekodifikaci trestního práva hmotného přijetím Tr.Z. zůstala podstata tohoto ustanovení stejná a došlo pouze k několika dílčím změnám a inovaci zde uplatněných pojmů. Jednou je i přeformulované znění názvu trestného činu, který je nově uveden jako týrání osoby žijící ve společném obydlí.

Z pohledu individuálních znaků trestného činu dle § 199 Tr.Z. je potřeba nejprve vymezit a popsat pojmy představující základní SPTČ, která kriminalizuje jednání, jimž pachatel týrá osobu blízkou nebo jinou osobu žijící s ním ve společném obydlí.

Základní SPTČ dle § 199 odst. 1 Tr.Z. vyjadřuje pouze jednu obecnou formu jednání. Pachatel se dopustí tohoto trestného činu, když naplní podmínky těchto dílčích typových znaků:

- a) týrání

⁸⁵ JELÍNEK: K trestněprávnímu postihu..., s. 55.

⁸⁶ PÚRY, František. In ŠÁMAL, Pavel (ed). *Trestní zákon*. 6. vydání. Praha: C.H.Beck, 2004, s. 1273.

- b) osoba blízká nebo jiná osoba
- c) žití ve společném obydlí

Pojem společné obydlí vyjadřuje typický a zcela zásadní znak pro tento trestný čin, což je vyjádřeno i v jeho pojmenování. Je to také jedna ze změn, ke které zákonodárce přistoupil, když se vrátil k původní formulaci senátního návrhu zákona z roku 2003 a určil jako stěžejní takto určenou lokaci místa. To je v současné právní úpravě určené spolužitím pachatele a oběti trestného činu. Nově se jedná o společné obydlí na místo pojmu společně obývaný byt nebo dům, jak bylo uvedeno po celou dobu účinnosti v § 215a T.Z. Samotný pojem obydlí je uveden v Tr.Z. i ve výkladových ustanoveních, konkrétně v § 133, jako dům, byt nebo jiná prostora sloužící k bydlení a příslušenství k nim náležející. „Jde o široký pojem, který klade důraz na faktický stav bydlení z jakéhokoli titulu. Obydlí není navázáno na vztah k jiným osobám nebo na společné uhrazování nákladů, jako je tomu u společné domácnosti. Obydlí je pojmem širším, než je společná domácnost a nelze je odvíjet toliko od vztahu k jiným osobám nebo od vzájemných finančních a majetkových vazeb, ale je rozhodně skutečné bydlení. Za obydlí se tedy považuje vše, co slouží člověku k bydlení, pro něž mu poskytuje zejména soukromí, ve kterém nemá být rušen, zajišťuje ochranu nejen jeho osoby, ale i jeho osobních věcí, zabezpečuje mu klid, oddech a jiné nutné životní potřeby, a chrání jeho samého i jeho věci proti vnějším negativním vlivům okolí.“⁸⁷ Jedná se o pojem, představující více než společná domácnost a je bez vazby na faktický vztah k určité nemovitosti. Rozmanitost reálných případů a obsáhlost vymezení pojmu, jak bylo uvedeno, přimělo Ústavní soud, aby při své činnosti institut obydlí vymezil, jako „prostor sloužící k bydlení (byty, rodinné domky, rekreační chaty, bytové náhrady, místnosti v zařízeních určených k trvalému bydlení jako koleje a ubytovny, ale i pronajatý hotelový pokoj apod.) a prostory k němu náležející, za které je třeba považovat všechny prostory, k jejichž užívání opravňuje vlastnický titul nebo jiný právní titul, který opravňuje k užívání daného prostoru k bydlení či obývání,“⁸⁸ tedy i nebytové prostory využívané osobami spolu žijícími včetně přilehlých pozemků, samozřejmě za předpokladu příčinné souvislosti se společným obyvatelným prostorem.

Konkretizace pojmu obydlí ve SPTČ a omezení na „společné obydlí vyjadřuje specifický znak tohoto trestného činu, že pachatelé, kteří týrají jiné osoby, tak činí vůči

⁸⁷ ŠÁMALOVÁ, Milada. In ŠÁMAL, Pavel a kol. (ed). *Trestní zákoník I : komentář : § 1-139*. 2. vydání. Praha: C.H.Beck, 2012, s. 1393-1394.

⁸⁸ Nález Ústavního soudu ze dne 8. června 2010, sp. zn. Pl. ÚS 3/09, bod 18

osobám blízkým a dalším osobám žijícím s nimi ve společném obydlí⁸⁹, čímž je proklamována určitá závislost, která vychází z obývání takového místa a tím existují mezi těmito osobami specifické vztahy, z kterých se tak etabluje synergický efekt dalších negativ a komplikací při snaze oběti zabránit protiprávnímu jednání, zejména přitom, když se z těchto vztahů chtějí vymanit. „Kvalifikačním znakem tohoto trestného činu je místo, kde předmět útoku žije. Jestliže týraná osoba ukončila společné soužití s pachatelem tak, že se odstěhovala ze společně obývaného domu nebo bytu, nemůže jít o trestný čin dle § 199 Tr.Z.“⁹⁰ Ke splnění podmínky „soužití ve společně obývaném domě nebo bytě (analogicky ve společném obydlí) však lze dospět i tehdy, pokud pachatel do obydlí poškozené pravidelně dochází, často se tam zdržuje, běžně tam přespává a sdílí tak trvalým způsobem s poškozenou její soukromí. Takový stav musí mít trvalý, resp. dlouhodobý charakter. Není však podstatné, zda se pachatel ze sdíleného obydlí i na poměrně dlouhá období vzdaluje, popř. zda má další vlastní byt, z něž do obydlí poškozené dochází. Jiný, restriktivnější výklad zákona by zcela popíral účel citovaného ustanovení, jímž zákonodárce reagoval na sociálně patologický fenomén tzv. domácího násilí. Klíčový je zde výše uvedený vztah závislosti, který pachateli opětovně zjednáva přístup do soukromí oběti a umožňuje mu opakovaně obnovit soužití s ní.“⁹¹

Pachatelem nemůže být jiná než fyzická osoba, která žije s obětí při naplnění podmínek žití ve společném obydlí dle výše uvedených výkladů. Stejně jako v předchozí úpravě v T.Z. může být účastníkem na tomto trestném činu jakákoliv fyzická osoba. Předmět útoku zůstal zcela totožný s předchozí právní úpravou, kdy se tedy jedná o jakoukoliv osobu, která splňuje podmínku žití ve společném obydlí s pachatelem. Ve SPTČ dle § 199 Tr.Z. jsou konkrétně uvedeny, jakoby dvě kategorie osob, které mohou být předmětem útoku. Jde o osoby jiné žijící ve společném obydlí s pachatelem a osoby vůči němu blízké, tak jak jsou vymezeny v § 125 Tr.Z., což je převzato z předchozího výkladového ustanovení § 89 odst. 8 T.Z. a doplněné o partnera, jako osobu, která uzavřela partnerství dle § 1 odst. 2 zákona č. 115/2006 Sb., o registrovaném partnerství⁹². Dále je v Tr.Z. uvedeno rozdělení i osob blízkých na dvě skupiny, přičemž „u první skupiny, kterou tvoří příbuzní v pokolení přímém, osvojitel, osvojenec, sourozenec, manžel a partner, postačí k závěru, že jde o osobu blízkou,

⁸⁹ ŠÁMALOVÁ: *Trestní zákoník II...*, s. 1942.

⁹⁰ JELÍNEK, Jiří. In JELÍNEK, Jiří a kol. (ed). *Trestní zákoník a trestní řád : s poznámkami a judikaturou*. 1. vydání. Praha: Leges, 2009, s. 252.

⁹¹ Usnesení Ústavního soudu ze dne 26. června 2008, sp. zn. III.ÚS 1285/08, bod II

⁹² Zákon č. 115/2006 Sb., o registrovaném partnerství, ve znění pozdějších předpisů

pouze poměr vymezený zákonem⁹³, bez dalších podmínek. U ostatních osob blízkých „musí být splněny kumulativně dvě podmínky:

- a) mezi osobami jde o vztah rodinný nebo vztah obdobný rodinnému vztahu a
- b) újmu, kterou by utrpěla jedna z nich, by druhá důvodně pociťovala jako újmu vlastní.

Vedle uvedeného rodinného vztahu nebo obdobnému takovému, musí mezi nimi existovat i vztah citový, který zákon charakterizuje tak, že by újmu, kterou by utrpěla jedna z nich, druhá důvodně pociťovala jako újmu vlastní.⁹⁴ Osoba blízká je tedy předmětem útoku u trestného činu dle § 199 Tr.Z. a stejně tak je tomu u trestného činu nebezpečné pronásledování dle § 354 odst. 1 písm. a) Tr.Z.

Druhou kategorií osob jsou všechny naplňující kvalifikační znak místa, kde k protiprávnímu jednání došlo, souhrnně označované jako jiné osoby za splnění této jediné podmínky. Z uvedeného logicky vyplývá, že tato druhá kategorie ve svém vymezení zahrnuje i skupinu osob blízkých jako předmětu útoku.

Posledním pojmem základní SPTČ dle § 199 odst. 1 Tr.Z. je jednání pachatele spočívající v týrání poškozené osoby. Obecně je pojem týrání vykládán jako jednání pachatele, které se vyznačuje zlým nakládáním a zároveň i určitou mírou trvalosti a dosahuje takové intenzity, aby bylo způsobilé vyvolat stav, který pociťuje oběť jako těžké příkoří⁹⁵. K pojmu týrání se ve své rozhodovací praxi opakovaně vyjadřoval Nejvyšší soud, který v jednom ze svých rozhodnutí judikoval, že týrání je „jednání pachatele, které se vyznačuje zlým nakládáním buď s blízkou osobou, ... s níž pachatel žije ve společném domě či bytě, a současně se vyznačuje i určitou mírou trvalosti a dosahuje takové intenzity, aby bylo způsobilé vyvolat stav, který pociťuje postižená osoba jako těžké příkoří, resp. psychické nebo i fyzické útrapy. Zákon přitom nevyžaduje, aby týrání mělo povahu fyzického násilí, popřípadě též spojeného s následky na zdraví týrané osoby“⁹⁶. Část judikatury k výkladu pojmu týrání byla převzata z rozhodnutí soudů k případům trestného činu týrání svěřené osoby dle § 215 T.Z., neboť tento byl zařazen do T.Z. po celou dobu jeho účinnosti, tedy z pohledu užívání v rámci trestního práva hmotného je OČTŘ již nejméně půl století znám a praxí dostatečně prověřen. Jedno ze základních rozhodnutí je tak již 30 let staré, ale stále

⁹³ GŘIVNA, Tomáš. In ŠÁMAL, Pavel a kol. (ed). *Trestní zákoník I : komentář : § 1-139*. 2. vydání. Praha: C.H.Beck, 2012, s. 1343.

⁹⁴ Tamtéž s. 1343-1344.

⁹⁵ PROUZA, Daniel. *Trestní zákoník*. 1. vydání. Praha: C.H.Beck, 2010, s. 593.

⁹⁶ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 14. září 2005, sp. zn. 3 Tdo 1160/2005

platné a pod pojmem týrání „rozumí takové zlé nakládání se svěřenou osobu, jímž pachatel projevuje hrubší stupeň necitelnosti a bezohlednosti; takové jednání se vyznačuje určitým trváním, přičemž se nevyžaduje, aby svěřené osobě vznikly následky, ale musí jít o jednání, které svěřená osoba pro jeho hrubost, bezohlednost nebo bolestivost pocítuje jako těžké příkoří.“⁹⁷

2.4.3 Nebezpečné pronásledování

Všem jednáním, kterými se může pachatel dopustit SPTČ nebezpečné pronásledování a jenž jsou taxativně vymezeny v ustanovení § 354 odst. 1 Tr.Z. „je společné to, že zákon k jejich trestnosti vyžaduje ještě současné splnění dalších dvou podmínek: dlouhodobost takových projevů chování a zároveň jejich způsobilost ke vzbuzení důvodné obavy o život nebo zdraví poškozeného nebo o život a zdraví jemu blízkých osob.“⁹⁸ Na rozdíl od obecné formulace SPTČ dle § 199 Tr.Z. je pro naplnění SPTČ dle § 354 Tr.Z. nutné tyto podmínky splnit taxativně stanovenými druhy jednání uvedenými v odst. 1 pod písm. a) až e).

Objektem trestného činu nebezpečné pronásledování je ochrana nerušeného mezilidského soužití. „Konkrétním objektem je samozřejmě tělesná a duševní integrita pronásledované osoby, ale také její osobní svoboda a soukromí.“⁹⁹

Podstatou objektivní stránky trestného činu nebezpečné pronásledování je již zmíněna dlouhodobost pronásledování. Po nabytí účinnosti nového Tr.Z. na počátku roku 2010 právě prvek dlouhodobosti činil v praxi v rámci trestného činu nebezpečné pronásledování u některých případů nesnáze při stanovení právní kvalifikace. Přestože nebyl vymezen tento pojem, bylo při stanovení minimální orientační časové lhůty, kdy konkrétní jednání již tuto podmínku naplňuje, možné využít již známých a ustálených institutů, neboť trestní právo zná hned několik situací, kdy se musí vyrovnat s podobnou situací.

Jedním z takových případů je po delší dobu trvající porucha zdraví podle § 122 odst. 1 písm. i) Tr.Z., u které se soudní praxe ustálila na časovém úseku přesahujícím 6 týdnů. Stejný časový horizont obsahuje i kvalifikovaná SPTČ postihující domácí násilí, ustanovení podle § 199 odst. 2 písm. d) Tr.Z., jak bude uvedeno podrobněji dále.

Z pohledu teorie trestního práva „pokud jde o konkretizaci toho, co měl zákonodárce na mysli, když použil termínu dlouhodobost, lze odkázat na ustálené chápání tohoto pojmu ve smyslu opakujícího se, zpravidla i systematicky a soustavně prováděného jednání (nejde tedy

⁹⁷ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 3. června 1983, sp. zn. 5 Tz 14/83

⁹⁸ VÁLKOVÁ: Česká podoba stalkingu..., s. 262.

⁹⁹ VISINGER: Jak postihovat stalking..., s. 334.

v žádném případě o to, kriminalizovat náhodné nebo jen krátkodobé, byť v základní skutkové podstatě popsané, projevy chování).¹⁰⁰

Dlouhodobé pronásledování je pak charakterizováno souhrnem takových společensky škodlivých aktivit, které jsou záměrně a opakovaně zaměřeny vůči jiné osobě za účelem ji obtěžovat tak intenzivně, že to již oběť ohrožuje na zdraví a v konání stalkera je možné „vysledovat určitou systematičnost a koordinovanost jednotlivých aktů, z čehož lze dovodit souvislost rušivých jednání v mysli pachatele“¹⁰¹, a tím i implikující opakovanost a dlouhodobost jednání, neboť z pohledu pachatele jde o systém, proces s jasným cílem a prostředky.

Se zřetelem na vymezení jednání zákon používá pojem dlouhodobého pronásledování, když společným jmenovatelem těchto společensky škodlivých aktivit je v souhrnu záměr pachatele obtěžovat poškozeného tak intenzivně, že to již ohrožuje jeho psychickou a v některých případech i fyzickou integritu.¹⁰² Obecně vymezil Nejvyšší soud, že „dlouhodobostí je u trestného činu nebezpečného pronásledování třeba rozumět přinejmenším několik vynucených kontaktů nebo pokusů o ně, které zároveň musí být způsobilé v poškozeném vyvolat důvodnou obavu. Zpravidla se bude jednat o soustavně, vytrvale, tvrdošíjně a systematicky prováděná jednání, vybočující z běžných norem chování, které mohou v některých případech i nebezpečně gradovat.“¹⁰³

Za dobu účinnosti Tr.Z. již byla i v dalších rozhodnutích Nejvyššího soudu podána aplikace pojmu dlouhodobost včetně konkrétního kvantitativního vymezení délky a počtu kontaktů, kdy bylo uvedeno, že „dlouhodobostí je přitom třeba rozumět přinejmenším několik vynucených kontaktů nebo pokusů o ně a čím větší je frekvence a různorodost jednotlivých forem pronásledování, tím kratší může být časové období, které podřadíme pod pojem dlouhodobosti. Dle ustálené judikatury se zde opakováním rozumí více než 10 pokusů o kontakt, trvajícím obdobím pak doba minimálně 4 týdnů.“¹⁰⁴ Podstatou proč zákonodárce podmínku dlouhodobosti uvedl, je nekriminalizování náhodných, ojedinělých či krátkodobých jednání, i když by se jednalo o případy v nichž pachatel kontaktuje oběť způsoby uvedenými v ustanovení § 354 Tr.Z.

¹⁰⁰ VÁLKOVÁ: Česká podoba stalkingu..., s. 262.

¹⁰¹ VISINGER: Jak postihovat stalking..., s. 334.

¹⁰² Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 9. listopadu 2011, sp. zn. 3 Tdo 1378/2011

¹⁰³ Tamtéž

¹⁰⁴ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 17. října 2012, sp. zn. 4 Tdo 1263/2012

Nejvyšší soud v jednom z případů, kde rozhodoval o dovolání obviněného, uvedl, že „ve vztahu ke každé z forem nebezpečného pronásledování, jak jsou vyjmenovány v § 354 odst. 1 písm. a) až e) Tr.Z., je třeba splnit požadavek dlouhodobosti. Tuto podmínku spočívající v dlouhodobém jednání, jak vyplývá z logiky věci i ze samotného znění § 354 odst. 1 Tr.Z., je třeba vztáhnout k jednání obviněného, které má povahu nebezpečného pronásledování, jako celku, nikoliv k jeho jednotlivým formám, neboť jen tak může být přiléhavě a komplexně vystižena jeho povaha a závažnost. Pokud by totiž měla být posuzována dlouhodobost izolovaně ve vztahu ke každé z forem nebezpečného pronásledování, nebylo by možné adekvátně reagovat na ty případy, kdy se formy takového jednání mohou měnit, přičemž jen v celkovém kontextu umožní podat správný a objektivní obraz o povaze nebezpečného pronásledování a jeho promítnutí do poměrů poškozené.“¹⁰⁵

Druhá podmínka je způsobilost jednání v jiném vzbudit důvodnou obavu o život či zdraví konkrétně vymezených osob. Tato důvodná obava se projevuje narušením psychické, případně fyzické integrity poškozené osoby z důvodu projevů chování pachatele, přičemž je podstatný subjektivní pocit a vnímání jednání ze strany poškozené osoby, ačkoliv je do určité míry objektivizováno při dokazování a stanovení právní kvalifikace skutku OČTŘ.

K této druhé podmínce uvádí H. Válková v komentáři k Tr.Z., že je to „obava objektivně způsobilá vyvolat vyšší stupeň obav, úzkosti nebo jiného tísnivého pocitu ze zla, kterým je na poškozeného působeno, přičemž však není nutné, aby takový pocit v poškozeném skutečně vyvolala. Za důvodnou obavu o zdraví své nebo osoby blízké je třeba považovat nejen obavu o zdraví fyzické, ale také obavu ze způsobení psychických poruch.“¹⁰⁶ Podmínka, že není nutné, aby důvodná obava byla v oběti vyvolána, vyjadřuje objektivní způsobilost vzbuzení důvodné obavy, neboť tato „nemusí vzniknout, ovšem její vznik musí být reálný, proto je třeba pečlivě hodnotit povahu a závažnost takového vyhrožování, vyhledávání osobní blízkosti, sledování, kontaktování, zneužívání osobních údajů či omezování v obvyklém způsobu života, neboť je třeba odlišit nebezpečné pronásledování od projevů, při kterých bylo sice použito např. silných slov či jiných aktů, ale ve skutečnosti o nic závažnějšího nešlo.“¹⁰⁷

Institut důvodné obavy také není novým pojmem, ale již v předchozím T.Z. byl popsán jako „výraznější tísnivý pocit ze zla, kterým je vyhrožováno, přičemž je ovšem třeba

¹⁰⁵ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 8. září 2011, sp. zn. 8 Tdo 1082/2011

¹⁰⁶ VÁLKOVÁ: *Trestní zákoník II...*, s. 3299.

¹⁰⁷ Tamtéž

každý případ posuzovat velmi individuálně, s přihlédnutím ke všem konkrétním okolnostem, zejména pak k povaze výhrůžky, k fyzickým a povahovým vlastnostem pachatele ve srovnání s charakteristikami poškozeného.¹⁰⁸ Toto pojetí důvodné obavy lze použít i v současné době při výkladu a aplikaci stalkingu v pojetí trestního práva hmotného.

Jak bylo uvedeno, ustanovení § 354 odst. 1 Tr.Z., specifikuje konkrétní jednání, která mohou naplnit skutkovou podstatu tohoto trestného činu. Prvním z taxativně uvedených jednání je výhrůžka ublížením na zdraví nebo jinou újmu. „Zda je vyhrožování způsobilé v jiném vzbudit důvodnou obavu, je třeba posoudit se zřetelem ke všem konkrétním okolnostem případu,¹⁰⁹ i když v určitých případech takovou obavu nevyvolá, a to ať už z jakéhokoliv důvodu, například vycházejícího z vyšší frustrační tolerance oběti.

Výhrůžka musí směřovat proti poškozenému a jeho osobám blízkým, být míněna vážně, ale není směrodatné, zda měl pachatel skutečně v úmyslu ji splnit. Hrozba zahrnuje bezprostřední, ale i v budoucnu plánované násilí. Výhrůžka musí být bezprávná, tj. hrozit k danému účelu právně nedovolenými prostředky¹¹⁰ a „stačí, když je výhrůžka adresována poškozenému takovým způsobem, že pachatel si je vědom toho, že se poškozený o ní dozví.“¹¹¹

Zákonodárce zvolil pojetí výhrůžky méně nebezpečným jednáním, které pokrývá majetek, rodinné soužití, ublížení na zdraví nebo jinou srovnatelnou újmu, neboť pokud by pachatel vyhrožoval těžkou újmu, mohlo by se již jednat o naplnění SPTČ trestného činu nebezpečné vyhrožování.

Další formy nebezpečného pronásledování nejsou zatíženy příliš problematickými pojmy, ať už se jedná o vyhledávání osobní blízkosti nebo sledování popř. o vytrvalé používání různých prostředků kontaktování pronásledované osoby na dálku, kdy různé projevy a formy těchto konkrétních jednání, kterými stalker oběti pronásleduje, byly již uvedeny v předchozí části této práce.

U způsobu stalkingového jednání spočívající v omezování obvyklého způsobu života poškozeného se judikatura do současné doby přiklání k výkladu z komentáře k Tr.Z., který uvádí, že „za omezování v obvyklém způsobu života bude třeba považovat takové omezení dosavadního života poškozeného, ke kterému dojde proti jeho vůli nežádoucími zásahy

¹⁰⁸ VÁLKOVÁ: Česká podoba stalkingu..., s. 262.

¹⁰⁹ VÁLKOVÁ: *Trestní zákoník II...*, s. 3297.

¹¹⁰ VISINGER: Jak postihovat stalking..., s. 334.

¹¹¹ VÁLKOVÁ: *Trestní zákoník II...*, s. 3297.

pachatele do sféry jeho osobního, rodinného, ale i profesního života, nebudou-li dokonce zasaženy obtěžujícím jednáním pachatele všechny tyto sféry.¹¹² Zejména u této formy nabývá na významu subjektivní vnímání poškozeného a jeho frustrační tolerance vůči útokům stalkera. OČTŘ musí objektivně vyhodnotit konkrétní jednání, aby nedocházelo ke kriminalizaci netrestního chování dotčeného pachatele.

Poslední zákonem taxativně stanovenou formou jednání, kterou se pachatel může dopustit nebezpečného pronásledování je zneužití osobních údajů oběti za určitým účelem. K vymezení pojmu osobní údaj lze vycházet ze speciálního zákona č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů a o změně některých zákonů¹¹³, a to konkrétně § 4 písm. a), kde je pro účely tohoto i jiných právních předpisů definován osobní údaj. V rovině trestního práva hmotného tak lze osobní údaj pro účely trestného činu nebezpečné pronásledování uvést, že „prostřednictvím takového nebo více takových údajů, lze přímo nebo nepřímo zjistit identitu jiného, aniž by přitom bylo nutné vynaložit nepřiměřené množství času, úsilí či materiálních prostředků“.¹¹⁴ Pro naplnění trestnosti jednání v souvislosti s neoprávněným užitím osobních údajů jiného musí být účelem jejich zneužití získání osobního nebo jiného kontaktu. „Rozhodující přitom není, zda ke kontaktu skutečně dojde a o jaký druh kontaktu pachatel usiluje.“¹¹⁵

2.5 Kvalifikované skutkové podstaty

Kvalifikovaná skutková podstata představuje takové skutečnosti při spáchání trestného činu, jejichž naplněním Tr.Z. stanovuje přísnější trest, než který je uveden u stejného trestného činu v jeho základní skutkové podstatě. Kvalifikované skutkové podstaty jsou stanoveny pro většinu trestných činů, včetně obou specifických, pro partnerské násilí. Kvalifikovaná skutková podstata je u části trestných činů rozdělena i do více stupňů podle závažnosti spáchaného jednání, což je i v případě trestného činu týrání osoby žijící ve společném obydlí, kde jsou uvedeny dva stupně závažnosti okolností podmiňujících použití vyšší trestní sazby. Jedná se o „zvlášť přitěžující okolnosti, které vzhledem k tomu, že zpravidla podstatně zvyšují společenskou škodlivost činu, jsou pravidelně uvedeny ve vyšších odstavcích u jednotlivých“¹¹⁶ SPTČ ve zvláštní části Tr.Z. U kvalifikovaných skutkových

¹¹² VÁLKOVÁ: *Trestní zákoník II...*, s. 3298.

¹¹³ Zákon č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů

¹¹⁴ VÁLKOVÁ: *Česká podoba stalkingu...*, s. 262.

¹¹⁵ VÁLKOVÁ: *Trestní zákoník II...*, s. 3299.

¹¹⁶ HENDRYCH, Dušan. a kol. *Právní slovník*. 3. vydání. Praha: C.H.Beck [online]. 2009 [cit. 6 října 2013]. Dostupné na <<http://www.beck-online.cz>>.

podstat obou trestných činů dle § 199 i § 354 Tr.Z. se jedná o to, že ke znakům základní skutkové podstaty přistupují některé další právně relevantní znaky, které způsobují uváděnou modifikaci.

2.5.1 Týrání osoby žijící ve společném obydlí

Z pohledu zavinění se u trestného činu dle § 199 odst. 2, 3 Tr.Z. k okolnostem podmiňujícím použití vyšší trestní sazby přihlédne, zavinil-li pachatel těžší následek z nedbalosti, popř. jde-li o jinou skutečnost, jestliže o ní pachatel nevěděl, ač o ní vzhledem k okolnostem a k svým osobním poměrům vědět měl a mohl.

„K naplnění znaků týrání se nevyžaduje, aby šlo o jednání soustavné nebo delší dobu trvající. Okolnost, že pachatel pokračoval v páchání takového činu po delší dobu, je okolností podmiňující použití vyšší trestní sazby, která byl převzata z předchozí právní úpravy SPTČ § 215a T.Z. Ustanovení o pokračování v trestném činu jako samostatného znaku skutkové podstaty příslušného trestného činu je jedním z mála případů, kdy tak zákonodárce ve zvláštní části trestního zákona činí.“¹¹⁷ Nejedná se samozřejmě o možnost jednorázového týrání, ale o určení rozlišení základní a kvalifikované SPTČ, a to zejména na temporální bázi, kdy je nutné citlivě rozlišovat pojmy určité trvání a po delší dobu. Z uvedeného vyplývá, že na základní SPTČ navazuje kvalifikovaná skutková podstata v § 199 odst. 2 písm. d) Tr.Z., neboť posunuje samotnou podmínku trvání násilného jednání pachatele délkou časové lhůty, která se bude muset posuzovat dle okolností konkrétního případu. Jedná se tak do určité míry o specifickou kvalifikovanou SPTČ, neboť již základní SPTČ dle § 199 Tr.Z. předpokládá určitý časový rozsah vlastního týrání, jako zlého nakládání, které se vyznačuje určitým trváním, a proto se musí „při páchání takového činu po delší dobu jednat o dobu trvání řádově v měsících. V souvislosti s tím je třeba zdůraznit, že čím méně intenzivní bude týrání, tím delší dobu bude muset takové zlé nakládání trvat, aby se mohlo jednat o naplnění této okolnosti podmiňující vyšší trestní sazby“.¹¹⁸ Specifikace pojmu po delší dobu je uvedena v Usnesení Nejvyššího soudu 8 Tdo 105/2008: „praxe soudů vychází z předpokladu, že takové zlé nakládání s osobou blízkou žijící s ním ve společně obývaném domě se vyznačuje vedle vyššího stupně hrubosti, necitelnosti a bezohlednosti též určitou trvalostí, pokračování v takovém jednání po dobu delší sedmi měsíců v konkrétním případě splňuje předpoklady

¹¹⁷ JELÍNEK: *K trestněprávnímu postihu...*, s. 56.

¹¹⁸ ŠÁMALOVÁ: *Trestní zákoník II...*, s. 1938.

vyžadované pro naplnění okolnosti podmiňující použití vyšší trestní sazby¹¹⁹. Judikatura k posouzení potřebné délky jednání opakovaně konstatuje, že je určující nejen celková doba týrání, ale přihlédnout je třeba též ke konkrétnímu způsobu provedení činu, intenzitě týrání, jeho četnosti a dalším okolnostem případu. V jednom z dalších rozhodnutí Nejvyššího soudu bylo v této souvislosti mimo jiné uvedeno, že „čím méně intenzivní bude týrání, tím delší dobu bude muset takové zlé nakládání trvat, aby se mohlo jednat o naplnění této okolnosti podmiňující použití vyšší trestní sazby.“¹²⁰

Další okolností podmiňující použití vyšší trestní sazby je spáchání činu zvláště surovým anebo trýznivým způsobem, což je rozšíření této podmínky oproti předešlé právní úpravě trestního práva hmotného účinného do 31.12.2009. Ke spáchání trestného činu zvláště surovým způsobem je tak stále platné výkladové stanovisko, které takové jednání vymezuje jako „zlé nakládání s týranou osobou s výraznou mírou brutality, která se vymyká z rámce běžného u většiny trestných činů tohoto druhu“.¹²¹ Spáchání trestného činu tímto způsobem je závislé na způsobu jednání pachatele, které přesáhne hranici běžně stanovenou pro týrání oběti při kvalifikaci základní SPTČ dle § 199 odst. 1 Tr.Z. Okolnost jednání pachatele spáchání činu zvláště trýznivým způsobem byla doplněna do SPTČ až s přijetím nového Tr.Z. a odlišuje se od předchozí okolnosti tím, že se neodvívá od způsobu jednání pachatele, ale od toho jak týrání vnímá sama oběť, tedy od jejího subjektivního pocitu z násilí. „Při zvláště trýznivém způsobu týrání je oběť vystavena bolestem na hranici snesitelnosti trvajícím třeba i po kratší dobu nebo sice méně intenzivním, ale zato uskutečňovaném po delší dobu.“¹²² Z pohledu zavinění je tato zvláště přitěžující okolnost typickou jinou skutečností podmiňující použití vyšší trestní sazby dle § 17 písm. b) Tr.Z.

Zcela novou okolností podmiňující použití vyšší trestní sazby je způsobení těžké újmy na zdraví. K tomu, aby bylo možné protiprávní jednání kvalifikovat dle § 199 odst. 2 písm. b) Tr.Z., musí být čin spáchán pouze z nedbalosti. Při úmyslném zavinění by musel být takový trestný čin kvalifikován jako souběh trestného činu podle § 199 Tr.Z. s trestným činem podle § 145 Tr.Z. Pojem těžké újmy na zdraví je uveden ve výkladových ustanoveních Tr.Z. konkrétně v § 122 odst. 2 tohoto zákona, s tím, že musí být kumulativně splněny dvě

¹¹⁹ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 6. února 2008, sp. zn. 8 Tdo 105/2008

¹²⁰ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 6. února 2008, sp.zn. 6 Tdo 548/2008

¹²¹ ŠÁMALOVÁ: *Trestní zákoník II...*, s. 1936.

¹²² Tamtéž

podmínky zde uvedené, tedy že se jedná o vážnou poruchu zdraví popř. o vážné onemocnění, které splňuje nejméně jednu z taxativně zde uvedených druhů újmy na zdraví.

Posledním ustanovením v § 199 odst. 2 Tr.Z. je spáchání tohoto trestného činu týráním nejméně dvou osob. Oproti předchozí právní úpravě § 215a T.Z. je snížena podmínka počtu osob z nejméně 3 osob na nejméně 2 osoby, které musí být jednáním pachatele postiženy, aby mohla být uplatněna tato okolnost podmiňující použití vyšší trestní sazby. Další změnou je naplnění subjektivní stránky, kdy u § 215a odst. 2 písm. a) T.Z. postačovala z pohledu zavinění nedbalost dle § 6 písm. b) T.Z., avšak v případě § 199 odst. 2 písm. c) Tr.Z. „je třeba, aby pachatel o této skutečnosti věděl a byl s tím alespoň ve smyslu § 15 odst. 1 písm. b), odst. 2 srozuměn“.¹²³ Ke spáchání trestného činu týrání na nejméně dvou osobách dojde i při spáchání trestné činnosti složené z více dílčích jednání formou pokračování v trestném činu dle ustanovení § 116 Tr.Z., tedy bude-li se pachatel dopouštět týrání na nejméně dvou osobách postupně a tyto dílčí jednání jsou vedena jednotným záměrem, který vychází z vůle pachatele a jsou spojena podobným způsobem provedení a blízkou souvislostí časovou i v předmětu útoku.

Do nového Tr.Z. byly k 1.1.2010 doplněny další dvě zcela nové přísněji trestané okolnosti podmiňující použití vyšší trestní sazby zakotvené v § 199 do odst. 3 písm. a), b) Tr.Z., které v předchozí právní úpravě nebyly uvedeny. Jedná se o způsobení těžké újmy na zdraví nejméně na dvou osobách a to z nedbalosti, neboť jinak by takové jednání bylo opět kvalifikováno jako souběh příslušných trestných činů, jak již bylo uvedeno. Druhou okolností je způsobení smrti a to opět spáchané jen z nedbalosti dle § 17 písm. a) Tr.Z. za stejných podmínek, jako v předchozím případě, neb při úmyslném jednání pachatele, by toto bylo kvalifikováno dle jiných ustanovení zvláštní části Tr.Z.

2.5.2 Nebezpečné pronásledování

Z pohledu zavinění k okolnosti podmiňující použití vyšší trestní sazby dle ustanovení § 354 odst. 2 Tr.Z. stačí nedbalost. Kvalifikovaná skutková podstata je uvedena pouze v odstavci druhém a pachatel ji naplní, pokud jeho pronásledování bude směřovat vůči dítěti nebo těhotné ženě, dále pokud se jej dopustí se zbraní nebo nejméně se dvěma osobami.

K jednotlivým okolnostem podmiňujícím použití vyšší trestní sazby, lze u pojmu dítě odkázat na výkladové ustanovení § 126 Tr.Z., tedy jedná se o osobu mladší 18 let. Neuplatňuje se žádná výjimka vycházející z jiných právních předpisů a všechny osoby, které

¹²³ ŠÁMALOVÁ: *Trestní zákoník II...*, s. 1938.

nedosáhly věku 18 let, se proto podle trestního práva posuzují jako děti, a ani případným předčasným nabytím svéprávnosti nepřichází o svá práva, které na jejich ochranu má Tr.Z. Tato zvlášť přitěžující okolnost u trestného činu nebezpečné pronásledování vyjadřuje „potřebu zvýšené trestněprávní ochrany dosud duševně, rozumově i tělesně nedospělých jedinců, a trestá proto společensky škodlivé, protiprávní zásahy do jejich psychického, intelektuálního, rozumového, sexuálního a somatického vývoje a osobnostní integrity zpravidla přísněji, je-li poškozenou osobou dítě.“¹²⁴ Na stejnou úroveň je postavena jako zvlášť přitěžující okolnost z pohledu určení osoby oběti, kterou je dítě nebo těhotná žena, u níž je nutné, aby byla těhotná již na počátku jednání pachatele, kterým se dopouští přečinu nebezpečné pronásledování. „Těhotnou je žena v období od nidace do začátku porodu, neboť těhotenství je stav počínající uhnízděním oplodněného vajíčka v děložní sliznici (nidace) v těle matky do počátku porodu.“¹²⁵

U výše uvedených skupin osob se vyžaduje potřeba od OČTŘ pečlivě „zkoumat všechny konkrétní okolnosti případu, neboť objektivní stránka přečinu nebezpečné pronásledování zde může být u dítěte, zvláště pak mladšího patnácti let, naplněna výrazně snadněji, než by tomu bylo u dospělé osoby. Podobně tomu bude i u těhotné ženy, kdy uvedené zásahy do soukromí v důsledku pronásledování u ní nepochybně snadněji vyvolávají obavy o její těhotenství a klíčící život, což nepříznivě ovlivní její psychický stav.“¹²⁶

Druhou zvlášť přitěžující okolností je spáchání trestného činu nebezpečné pronásledování se zbraní za podmínky, že pachatel užije zbraň k přímému fyzickému násilí proti oběti, ale i v případech, kdy „užije zbraň k zastrašování pohrůzkou, že užije zbraň k fyzickému útoku vůči napadenému,“¹²⁷ přičemž zbraní se rozumí cokoliv, co může učinit útok proti oběti důraznější. Obecné výkladové ustanovení, kdy je trestný čin spáchán se zbraní, je uvedeno v § 118 Tr.Z., z kterého vyplývá, že se tak stane pokud pachatel užije zbraně k útoku, k překonání nebo zamezení odporu a postačuje i jestliže ji k tomu účelu má pouze u sebe. Z pohledu zavinění je oproti běžnému znění § 17 písm. b) Tr.Z. potřeba k naplnění této zvlášť přitěžující okolnosti úmyslného jednání pachatele, neboť jak bylo

¹²⁴ VÁLKOVÁ, Helena. In ŠÁMAL, Pavel a kol. (ed). *Trestní zákoník I : komentář : § 1-139*. 2. vydání. Praha: C.H.Beck, 2012, s. 1346.

¹²⁵ ŠÁMAL, Pavel. In ŠÁMAL, Pavel a kol. (ed). *Trestní zákoník II : komentář : § 140-421*. 2. vydání. Praha: C.H.Beck, 2012, s. 1471.

¹²⁶ VÁLKOVÁ: *Trestní zákoník II...*, s. 3301

¹²⁷ ŠÁMAL: *Trestní zákoník II...*, s. 1755

uvedeno pachatel úmyslně pomocí zbraně ovlivňuje chování oběti, nebo ji má z toho důvodu u sebe.

Poslední formou kvalifikované skutkové podstaty je spáchání trestného činu nebezpečné pronásledování nejméně se dvěma osobami, kdy se jedná o osoby rozdílné od pachatele a zároveň musí splnit podmínku aktivního podílu svým jednáním při páchání tohoto trestného činu. Na druhou stranu nemusí být současně přítomni při konkrétním jednání. „Může jít o spolupachatelství nebo o některou z forem účastenství s výjimkou návodu. Zásadně postačuje součinnost dalších osob, aniž by tyto osoby musely o své součinnosti s pachatelem navzájem vědět, a aniž by i mezi jejich vzájemnou součinností musela být určitá organizovanost, projevující se například v dělbě práce. Pachatel, jemuž je tato zvlášť přitěžující okolnost přičítána, však o součinnosti s nimi ve smyslu § 17 písm. b) vědět musí.“¹²⁸

2.6 Souběh a kategorizace trestných činů v rámci partnerského násilí

V návaznosti na zvyšující se míru typové škodlivosti, závažnosti a dopadu partnerského násilí na své oběti a celkovou negativnost tohoto jevu pro společnost bylo při přijetí Tr.Z. v oblasti domácího násilí realizováno zpřísnění represe u trestného činu podle § 199 v jeho základní SPTČ oproti předchozí úpravě uvedené v ustanovení § 215a T.Z.

2.6.1 Kategorizace trestných činů partnerského násilí

Z hlediska dělení trestných činů příslušná právní norma, tedy Tr.Z. v § 14 zavádí bipartici trestných činů, čímž je „opuštěno dosavadní pojetí jednotného deliktu. Pojem trestného činu bude zachován jako nadřazený termín. Bipartice bude vycházet z odstupňované typové závažnosti soudně trestných jednání (trestných činů) vyjádřené trestní sazbou“¹²⁹. U trestného činu podle § 354 Tr.Z. se bude vždy jednat pouze o úmyslný přečin, neboť sazba trestu odnětí svobody dosahuje i u jeho kvalifikované skutkové podstaty horní hranice nejvýše tři roky. Z toho vyplývá, že zákonodárce poskytl vyšší ochranu osobám poškozeným jednáním dle § 199 Tr.Z. a zvýraznil tak vyšší společenský zájem na ochraně těchto obětí a zároveň tak konstatoval vyšší společenskou škodlivost jednání naplňujícího základní i kvalifikovanou SPTČ dle § 199 Tr.Z. Trestný čin týrání osoby žijící ve společném obydlí je přečinem pouze ve své základní skutkové podstatě, u kvalifikované skutkové podstaty dle odst. 2 se jedná o zločin a v případě naplnění znaků SPTČ dle odst. 3 se jedná dokonce o

¹²⁸ VÁLKOVÁ: *Trestní zákoník II...*, s. 3301.

¹²⁹ ŠÁMAL: *Trestní zákoník I...*, s. 190-191.

zvláště závažný zločin, tedy rozsah ustanovení tohoto trestného činu pokrývá celou škálu bipartice trestných činů jak jsou nově vymezeny v Tr.Z.

„V návaznosti na zmíněnou diferenciaci postupuje dále soud k individualizaci viny a zejména sankce, resp. jiné kvalifikované trestněprávní reakce na trestný čin (např. upuštění od potrestání). Usiluje tedy o individualizaci trestní odpovědnosti.“¹³⁰

2.6.2 Souběh trestných činů týrání a pronásledování

V mnoha případech bývalých partnerských vztahů zatížených předchozím domácím násilím dochází k pokračování v partnerském násilí jednáními, ve kterých „na prvý pohled nevinné telefonické a virtuální pronásledování expartnera (e-maily, SMS zprávami apod.) se časem může zvrhnout v jeho permanentní obtěžování, vedoucí k cílenému psychickému teroru, event. i k pokusu o jeho fyzickou likvidaci.“¹³¹

Pachatel, který v intimním vztahu naplní všechny znaky SPTČ podle § 199 Tr.Z. se po rozchodu a prostorovém rozdělení partnerů může v násilí vůči bývalému partnerovi pokračovat a tím následně naplnit všechny znaky SPTČ podle § 354 Tr.Z. V obou případech se násilí může dopustit různými formami jednání, které tak nemusí naplňovat pouze skutkovou podstatu těchto dvou předmětných trestných činů, ale v některých případech dochází k souběhu s dalšími trestnými činy, když jsou protiprávním jednáním naplněny i další SPTČ od přečinů až po zvláště závažné zločiny, které jsou v Tr.Z. uvedeny zejména pod ustanoveními § 140 vražda, § 146 ublížení na zdraví, § 171 omezování osobní svobody, § 175 vydírání, § 178 porušování domovní svobody, § 181 poškození cizích práv, § 184 pomluva, § 185 znásilnění, § 228 poškození cizí věci, popř. § 358 výtržnictví. „Vyloučen ovšem není ani souběh s trestným činem nebezpečného vyhrožování, a to zejména pokud by šlo o formy jednání uvedené pod písm. b), c), d) a e) v odst. 1 § 354.“¹³²

Jiný vztah je mezi trestným činem nebezpečné pronásledování a některými uvedenými trestnými činy z hlavy I Tr.Z., jejichž objektem ochrany je život a zdraví. V případě zachování jednoty skutku výhrůžky ublížením na zdraví, kterým je naplněna SPTČ nebezpečné pronásledování i trestných činů proti životu a zdraví, dojde ke splnění jedné z podmínek vylučujících souběh trestných činů, kterou je faktická konzumpce závažnějším poruchovým trestným činem. Výjimkou jsou však případy, „kdy by bylo třeba zvláště ještě vyjádřit, že k tomuto činu došlo po nebezpečném pronásledování, které bylo podstatně širší

¹³⁰ ŠÁMAL: *Trestní zákoník I...*, s. 190-191.

¹³¹ VÁLKOVÁ: *Trestní zákoník II...*, s. 3295.

¹³² Tamtéž s. 3301.

než jen splnění uvedené vyhrůžky.¹³³ Podobnou tezi lze aplikovat i u potencionálního souběhu trestného činu týrání osoby žijící ve společném obydlí s trestnými činy ublížení na zdraví úmyslně popř. z nedbalosti, neboť by se uplatnila také faktická konzumpce takového jednání.

2.7 Poškozený a pachatel v partnerském násilí

Již od druhé poloviny 20. století je obecně proklamován jako hlavní účel trestního řízení zjištění trestných činů a spravedlivé potrestání jejich pachatele. Poškozený měl právo uplatnit svůj nárok na náhradu škody v adhezním řízení, avšak v praxi k tomuto docházelo víceméně zřídka a poškozený byl se svým nárokem náhrady škody zpravidla odkazován do občanskoprávního řízení.

2.7.1 Poškozený jako oběť

Právní norma zaměřená prioritně na hmotnou pomoc obětem trestné činnosti byl v České republice zákon č. 209/1997 Sb. o poskytnutí peněžité pomoci obětem trestné činnosti, ve znění pozdějších předpisů, jehož hlavním účelem byla možnost poskytnout obětem násilného trestného činu určitou finanční kompenzaci. „Nedostatky citovaného zákona (zejména nízké částky poskytnuté pomoci, příliš úzké vymezení okruhu obětí, na které se zákon z roku 1997 vztahoval, absence dalších placených služeb), stejně tak i nedostatečná psychologická a sociální péče o oběť trestného činu, byly důvodem přípravy nového zákona o obětech trestných činů.“¹³⁴

V Tr.Ř. nebyl až do nedávné doby uveden pojem oběť trestného činu. Ke změně došlo až přijetím zákona č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů a o změně některých zákonů¹³⁵ (dále jen „ZoOTČ“), který tak komplexně upravuje práva a postavení obětí. Odbourává roztržičnost práv obětí z mnoha právních předpisů do jedné zákonné úpravy s účinností k 1.8.2013 a svým pojetím vymezuje obsah práv, která obětem tímto stát zaručuje. Tato právní úprava tedy výrazně posiluje práva všech, kterým bylo nějakým způsobem trestným činem ublíženo, tedy fyzickým osobám, které splňují podmínky uvedené v ZoOTČ a naplňují tak pojem „oběť“ ve smyslu § 2 tohoto zákona. Průlomová je tato právní norma svojí uceleností i tím, že shrnuje doposud rozptýlená práva obětí v různých právních úpravách do jedné. Zásadním způsobem rozšiřuje katalog práv obětí, stanoví základní pojmy a zásady, což

¹³³ VÁLKOVÁ: *Trestní zákoník II...*, s. 3302.

¹³⁴ GRIVNA, Tomáš, VÁLKOVÁ, Helena. Nový zákon o obětech trestných činů a jeho význam pro aplikační praxi. *Trestněprávní revue*, 2013, roč. 13, č. 4, s. 83.

¹³⁵ Zákon č. 45/2013 Sb., zákon o obětech trestných činů a o změně některých zákonů

by mělo usnadnit správnou aplikaci normy v praxi a přinést zlepšení postavení obětí trestných činů.

K přijetí ZoOTČ došlo také z důvodu zkoordinování tuzemských právních norem s legislativou Evropské unie, konkrétně s rámcovým rozhodnutím Rady Evropské unie č. 2001/220/SVV o postavení obětí v trestním řízení a z důvodu rozšíření práv obětí a pomoci, která je jim poskytována.

Znění nového ZoOTČ tedy znázorňuje pozitivní vymezení práv a pomoci obětem trestných činů a vyjadřuje tezi, že pokud stát neochrání osoby pod svou jurisdikcí před spácháním trestného činu, měl by tak vzniklou újmu částečně kompenzovat. Nosnou linií charakterizující novou právní úpravu je „zlepšení postavení oběti, jak pokud jde o respektování její osobnosti a důstojnosti, tak pokud jde o její právo na péči a zdvořilé, šetrné zacházení ze strany státních i nestátních institucí a subjektů. Tato úprava se tak pokouší zamezit prohlubování již trestným činem způsobené újmy a předejít vzniku sekundární viktimizace neboli slovy zákona újmy druhotné (§ 2 odst. 5),“¹³⁶ a to ze strany státu prostřednictvím činnosti zejména OČTŘ. Naopak by měla být touto normou zajištěna důstojnost a šetrný přístup k obětem v trestním řízení. Podle názorů autorit se sekundární viktimizací rozumí újma vznikající v důsledku reakcí formálních instancí sociální kontroly nebo neformálního sociálního okolí, např. druhotné psychické poškození oběti tím, jak na událost reaguje nejbližší okolí, nebo traumatizující projednávání věci před soudem či nevhodné jednání policistů.¹³⁷

Nabytím účinnosti ZoOTČ došlo do jisté míry u osob postižených TČ k dvojímu pojmenování jejich postavení v trestním řízení. V okamžiku, kdy je vůči nim spáchán trestný čin se stanou obětí a po podání trestního oznámení OČTŘ také poškozeným, neboť v současné době je stále v trestním právu platný pojem poškozený, který je vymezen v ustanovení § 43 odst. 1 Tr.Ř. Při srovnání obsahu jednotlivých pojmů lze zjednodušeně uvést, že „hovoří-li se o poškozeném, má se na mysli především subjekt trestního řízení se všemi procesními právy, které mu trestní řád přiznává, především za účelem dosažení účelu trestního řízení. Mluví-li se o oběti, zdůrazňuje se fakt, že v důsledku trestného činu (činu jinak trestného) vznikla fyzické osobě újma, a proto by trestným činem postižená osoba měla mít taková práva, která zajistí, že s ní bude zacházeno s ohledem na způsobenou újmu, ze

¹³⁶ GRÍVNA: *Nový zákon o obětech...*, s. 85.

¹³⁷ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Kriminální psychologie*. 1. vydání. Praha: Eurounion, 1998, s. 110.

strany státu jí bude nabídnuta a popř. poskytnuta určitá péče, a alespoň v některých případech jí bude újma kompenzována. Proto může (a zpravidla bude) mít oběť i postavení poškozeného v trestním řízení¹³⁸.

Vedle tzv. běžných obětí ZoOTČ vymezuje novou kategorii zvlášť zranitelných obětí, přičemž dle znění ustanovení § 2 odst. 4 písm. d) tohoto zákona lze za splnění zde uvedených podmínek považovat za zvlášť zranitelnou oběť i osoby postižené partnerským násilím, zejména ohrožené domácím násilím, ale také nebezpečným pronásledováním, pokud je pachatelem bývalý partner. Jedná se o oběti trestného činu, který obsahuje násilí či pohrůžku násilím a zároveň pokud je v konkrétním případě zvýšené nebezpečí způsobení druhotné újmy s ohledem na v zákoně uvedené skutečnosti, nebo k životní situaci, v níž se oběť nachází, nebo s ohledem na vztah k osobě podezřelé ze spáchání trestného činu nebo závislost i na ní. „Již ze samotného názvu zvlášť zranitelná oběť vyplývá potřeba těmto obětem poskytnout vyšší míru pomoci a podpory (speciální péči) než ostatním obětem, jinak se zvyšuje riziko jejich sekundární viktimizace.“¹³⁹

ZoOTČ obsahuje vedle práva na odbornou pomoc, ochrany před druhotnou újmu, právo na důvěrníka a právo na peněžitou pomoc pro oběti také nový institut prohlášení oběti o dopadu trestného činu na její život. Oběť má možnost učinit prohlášení o tom, jaký dopad měl spáchaný trestný čin na její dosavadní život a tím se svým vyjádřením určitým způsobem vyrovnat s prožitým traumatem. Vedle toho soud může podaného prohlášení využít jako důležitého vodítka při stanovení druhu a výše trestu, čímž se trestní řízení posouvá k individualizaci rozhodnutí o trestu.¹⁴⁰

2.7.2 Pachatel

Pachatele jako osobu, která spáchala trestný čin vymezuje pro potřeby trestního práva výkladové ustanovení § 113 obecné části Tr.Z., kde je uvedeno, že pachatelem se rozumí i spolupachatel a účastník. Obecný pojem pachatel je pak uveden v ustanovení § 22 Tr.Z. definicí, z které vyplývá, že „pachatel jako subjekt trestného činu je vymezen znaky věku, přičetnosti, zvláštní vlastnosti, způsobilosti nebo postavení,¹⁴¹ a zároveň svým jednáním naplnil všechny znaky konkrétní SPTČ.

¹³⁸ Vláda České republiky. *Důvodová zpráva k vládnímu návrhu zákona č. 45/2013 Sb.* [online]. psp.cz., 15. února 2012, [cit. 15. srpna 2013]. Dostupné na: <<http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=6&CT=617&CT1=0>>.

¹³⁹ GRIVNA: *Nový zákon o obětech...*, s. 85.

¹⁴⁰ Tamtéž

¹⁴¹ ŠÁMAL: *Trestní zákoník I...*, s. 321.

Za subjekt trestných činů podle § 199 a 354 Tr.Z. je možno pokládat pouze fyzickou osobu, která naplnila znaky SPTČ a zároveň je trestně odpovědná. U fyzické osoby je trestní odpovědnost zachována za současného splnění dvou základních podmínek, kterými je věk a přičetnost, a to k době spáchání činu. Jenom osoba, která je s ohledem na svůj věk patnácti let a přičetnost způsobilá rozpoznat, že její čin je protiprávní, a zároveň je schopna ovládat své jednání, je z hlediska Tr.Z. pachatelem, jenž svobodně projevuje svou vůli.¹⁴²

Naplnění věkové hranice je jednoznačnou podmínkou, u přičetnosti je v § 26 Tr.Z. definice vymezující nepřičetnost, jako důvod vylučující trestní odpovědnost pachatele. Tato se skládá ze dvou složek, a to schopnosti rozpoznání protiprávnosti jeho jednání a schopnosti ovládnutí, která znamená trestní neodpovědnost z toho důvodu, že „nepřičetná osoba je v takovém duševním stavu, že si sice uvědomuje protiprávnost svého činu, ale není způsobilá v konkrétním případě své jednání svými duševními schopnostmi regulovat, aby se ho přes vědomí protiprávnosti nedopustila, tedy není schopna své jednání ovládnout.“¹⁴³

¹⁴² ŠÁMAL: *Trestní zákoník I...*, s. 320.

¹⁴³ Tamtéž s. 373.

3 Partnerské násilí v trestním řízení

Trestné činy týrání osoby žijící ve společném obydlí a nebezpečné pronásledování jsou upraveny v Tr.Z., který představuje normu trestního práva hmotného upravující tyto skutky. Trestní právo hmotné je samozřejmě úzce provázáno s trestním právem procesním, což vyplývá z toho, že se hmotněprávní vztahy uplatňují v rámci procesněprávních vztahů. Vzhledem k tomu, že zároveň nedošlo také k celkové rekodifikaci trestního práva procesního, musel být tedy logicky v souvislosti s novým Tr.Z. přijata rozsáhlá novelizace Tr.Ř. reagující na nový kodex trestního práva hmotného. Tato novelizace byla přijata v zákoně č. 41/2009 Sb., o změně některých zákonů v souvislosti s přijetím trestního zákoníku¹⁴⁴ (dále jen „ZkTr.Z.“) a vedle zmiňovaného Tr.Ř. novelizuje mnoho dalších základních právních norem.

3.1 Partnerské násilí v zásadách trestního řízení

Práva poškozeného jsou samozřejmě upravena v Tr.Ř., poskytnutí komplexní péče obětem trestných činů však lze dosáhnout pouze propojením procesních i mimoprocesních oprávnění oběti. Z toho důvodu, že určitá část z těchto práv na poskytnutí zvláštní péče obětem trestných činů partnerského násilí je natolik spojena s trestním řízením, došlo i k zásadní novelizaci Tr.Ř. výrazným posílením práv poškozeného, což se promítlo dokonce i do doplnění základních zásad pro trestní řízení. Tr.Ř. jako klasická procesní právní norma je vybudována na základních zásadách. Nově formulovaná zásada pro vedení trestního řízení ukládá OČTŘ umožnit poškozenému plné uplatnění jeho práv, informovanost o těchto právech, aby mohl dosáhnout uspokojení svých nároků a přitom vést řízení s potřebnou ohleduplností šetřit osobnost poškozeného. Povinnost vhodným způsobem a srozumitelně poučit poškozeného o jeho právech, zejména půjde-li zároveň o oběť trestného činu, značně rozšiřuje tzv. poučovací povinnost OČTŘ. Nová právní úprava má v některých ohledech tendenci srovnat práva v trestním řízení mezi poškozeným a obviněným, např. tím že usnesení o zahájení trestního stíhání podle § 160 Tr.Ř. se zasílá i poškozenému pokud o to požádá. Na druhou stranu právo stížnosti mu nepřísluší, neb až do takové míry ke srovnání postavení těchto subjektů trestního řízení nedošlo.

Nejen v případech partnerského násilí je stěžejní podání trestního oznámení o chování vykazujícím znaky protiprávního jednání, aby OČTŘ měly vůbec možnost začít ve věci vést trestní řízení a naplnily svou povinnost vycházející právě ze zásady oficiality. Jde o

¹⁴⁴ Zákon č. 41/2009 Sb., o změně některých zákonů v souvislosti s přijetím trestního zákoníku, ve znění pozdějších předpisů

skutečnost stíhat trestné činy z oblasti partnerského násilí z úřední povinnosti, pokud zákon nestanoví jinak. Zejména u obětí domácího násilí však je velký problém, aby konkrétní oznámení o této typicky latentní kriminalitě bylo alespoň někým podáno. Pro naplnění účelu trestního řízení je důležité používání ustanovení § 1 odst. 2 Tr.Ř. v praxi, aby kdokoliv může, podal oznámení za oběť partnerského násilí, což je jak jeho právem tak i povinností.

Průlomem do zásady oficiality je dispoziční právo oběti trestného činu nebezpečné pronásledování. V souvislosti s partnerským násilím u trestných činů reagujícími na tuto problematiku byl Tr.Ř. mimo jiné přijetím ZkTr.Z. doplněn v § 163 o novou SPTČ nebezpečné pronásledování. Zahájit a v již zahájeném trestním stíhání lze pokračovat pouze se souhlasem poškozeného, pokud je pronásledovatel ve vztahu k poškozenému osobou, vzhledem ke které by měl tento podle § 100 odst. 2 Tr.Ř. právo odepřít výpověď. Výjimkou z tohoto pravidla jsou případy podle § 163a Tr.Ř., ve kterých udělení souhlasu poškozeného není třeba, „kdy se v praxi bude nejčastěji jednat o poškozené mladší patnácti let, a případy, kdy příčinou chybějícího souhlasu jsou výhrůžky, nátlak nebo závislost na pachateli.“¹⁴⁵ U trestného činu týrání osoby ve společném obydlí bylo zcela správně kontinuálně zachováno předchozí znění úpravy trestního práva procesního. Tato SPTČ nebyla zařazena do dispozičního oprávnění poškozeného ve věci poskytnutí souhlasu s trestním stíháním dle podmínek ve výše uvedeném § 163 Tr.Ř.

3.2 Trestní řízení ve věcech partnerského násilí

Do současné doby se hmotněprávní úprava nového trestného činu nebezpečné pronásledování samozřejmě promítla i do jiných ustanovení Tr.Ř. Jedná se o zákaz zveřejňování informací u poškozeného mladšího 18 let. Na druhou stranu znění ZkTr.Z. nijak nereflektovalo z pohledu ustanovení § 88 odst. 5 Tr.Ř. existenci SPTČ nebezpečné pronásledování, přičemž ostatní trestné činy narušující soužití lidí vyjma skupiny trestných činů rasově motivovaných do tohoto ustanovení Tr.Ř. zařazeny byly. Vzhledem k této chybě bylo dne 13.4.2011 přijato vládou České republiky usnesení č. 255, kterým schvaluje návrh zákona novelizující Tr.Ř. a jedním z bodů této novelizace je i rozšíření taxativního výčtu trestných činů v ustanovení zmiňovaného § 88 odst. 5 Tr.Ř. o trestný čin nebezpečné pronásledování,¹⁴⁶ s nabytím účinnosti k 1.1.2012. Tato časová prodleva nedostatečné úpravy

¹⁴⁵ VÁLKOVÁ: *Česká podoba stalkingu...*, s. 262.

¹⁴⁶ Ministerstvo spravedlnosti. *Novela trestního řádu – úprava vazebního řízení a reakce na požadavky praxe* [online]. portal.justice.cz, [cit. 17 května 2011]. Dostupné na <<http://portal.justice.cz/Justice2/MS/ms.aspx?o=23&j=33&k=4980&d=315564>>.

v Tr.Ř. do určité míry komplikovala vyšetřování právě trestného činu nebezpečné pronásledování, neboť zároveň nedošlo ani k novelizaci ustanovení § 88a Tr.Ř., tedy policejnímu orgánu tak nebylo umožněno nasazení odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu ani se souhlasem uživatele odposlouchávané stanice, přičemž nejčastějším jednáním, kterým se pachatel dopouští stalkingu je kontaktování skrze prostředky elektronické komunikace.

Naopak již několik let předtím účinný a funkční trestný čin týrání osoby žijící ve společném obydlí se do novelizace Tr.Ř. k 1.1.2010 nijak konkrétně neprojevil, pouze se na něj stejně jako na trestný čin nebezpečné pronásledování vztahuje vedle obecného ustanovení o zákazu zveřejňování informací dle § 8b odst. 1 Tr.Ř., i speciální ustanovení § 8b odst. 2 Tr.Ř. ve věci zákazu zveřejňování informací o nedospělém poškozeném těmito trestnými činy, kde jsou uvedeny ve výčtu zde taxativně vyjmenovaných trestných činů.

K další zásadní novelizaci Tr.Ř. došlo již uvedeným přijetím ZoOTČ. Došlo k vymezení nových pojmů, zejména rozšíření okruhu osob, které mohou být obětí trestného činu a tím využívat práv, která jí poskytuje ZOTČ, kdy obecně lze tyto vymezit jako právo na poskytnutí odborné pomoci, na informace, na ochranu před potencionálním nebezpečím, na ochranu soukromí i před druhotnou újmou a v neposlední řadě je to právo na peněžitou pomoc. Důležitým dílčím oprávněním je povinnost OČTŘ doručit usnesení o zahájení trestního stíhání násilné osoby, oběti, pokud je její pobyt znám a jestliže o to výslovně požádala. Na to navazuje právo poškozeného partnerským násilím, který podal návrh na náhradu škody, nemajetkové újmy anebo vydání bezdůvodného obohacení dle § 43 odst. 3 Tr.Z., prostudovat si spis a případně učinit návrhy na doplnění vyšetřování při jeho skončení.

3.3 Problematika vyšetřování

Omezování a předcházení všem formám násilí, tedy včetně stalkingu a domácího násilí, patří k zásadním úkolům PČR, které ze zákona č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky¹⁴⁷ (dále jen „ZoPČR“) vyplývá povinnost chránit bezpečnost osob a majetku, předcházet trestné činnosti a plnit úkoly podle Tr.Ř., tedy mimo jiné konat trestní řízení o trestných činech nebezpečné pronásledování a týrání osoby žijící ve společném obydlí.

Případy domácího násilí a stalkingu charakterizuje komplikovanost dokazování a náročnost objektivního zjištění skutkového stavu, i z toho pohledu, že proti sobě většinou stojí zcela rozcházející se verze pachatele násilného jednání a jeho oběti.

¹⁴⁷ Zákon č. 273/2008 Sb., o policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů

Většinou je důležitým zdrojem informací, o konkrétním jednání naplňujícím SPTČ dle § 199 a 354 Tr.Z., a indikátorem dalšího vývoje trestního řízení první kontakt OČTŘ, v této fázi policejního orgánu, s obětí uvedených trestných činů. Toto prvotní trestní oznámení je pro další získání relevantních poznatků od oběti stalkingu či domácího násilí zásadní, neboť tyto osoby „představují specifickou kategorii tzv. vulnerabilních obětí. To se mimo jiné projevuje slabým svědeckým výkonem v monologové části výslechu. Jejich spontánní narace je redukována, obsahuje nemálo vzpomínkových mezer. Reviktimizace plodí nepřesnosti v časové dataci a také v přesném výčtu kritických událostí.“¹⁴⁸

Vzhledem k uvedeným předpokladům a současně pokud je provedení výslechu policejním orgánem neprofesionální a strohé se zaměřením na konkrétní incident, který pro oběť sice znamenal bod zlomu, kdy se rozhodla věc řešit cestou OČTŘ, ale není zjišťována historie násilného vztahu. Na to navazuje jednostranné povrchní šetření, které způsobuje, že tyto případy partnerského násilí jsou na základě původního podaného trestního oznámení sice šetřeny a někdy i prověřovány podle Tr.Ř., ale tím trestní řízení již na úrovni policejního orgánu končí odevzdáním správním orgánu k projednání přestupku podle § 159a odst. 1 písm. a) Tr.Ř. K tomu dochází i přestože nemálo z těchto případů naplňuje znaky SPTČ nebezpečného pronásledování nebo týrání osoby žijící ve společném obydlí, ale k trestnímu stíhání pachatele nedochází, a proto není o jeho vině a potažmo trestu rozhodnuto nezávislým a nestranným soudem, ale bez řádného prošetření věci tzv. přestupkovou komisí, kterou je obviněnému z přestupkového jednání udělena sankce dle PřZ. Tato však nemá valný vliv na změnu chování pachatele a ani jej neodradí od pokračování v páchání protiprávního jednání na svém partnerovi ba naopak.

Jakýmkoliv policejním orgánem sice může být přijato trestní oznámení týkající se partnerského násilí, ale v praxi je touto součástí zpravidla obvodní či místní oddělení služby pořádkové policie. Právě při přijetí podání by mělo dojít, k maximálně celistvému vyhodnocení případu, které má rozhodující význam zejména při stanovení rizika hrozby násilného jednání pachatele pro futuro. To vychází ze základních čtyř kategorií, kterými jsou oba subjekty zúčastněných osob, tedy pachatele a oběti, dále situační faktor a dynamika průběhu násilného vztahu, která vychází z jeho historických konsekvencí a nejbližšího vývoje.

Je prokázáno důvodné očekávání, že oběť domácího násilí může být největší překážkou samotného dokazování v trestním řízení, bylo by proto vhodné, aby od počátku

¹⁴⁸ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. Zkušenosti s vyšetřováním trestného činu nebezpečného pronásledování. *Bezpečnostní teorie & praxe*, 2010, roč. 10, zvláštní číslo díl I, s. 61.

všechny úkony, tedy i přijetí trestního oznámení, prováděl proškolený policista specializovaný na partnerské násilí. Použitím neprofesionálního a nekvalifikovaného postupu může hned na počátku dojít k zablokování oběti, která se již dále nebude chtít k násilnému jednání vyjadřovat, což se týká zejména obětí domácího násilí. Obecně mívají oběti domácího násilí k pachateli, kterým je jejich partner, ambivalentní vztah, což se projevuje nutkáním řešení násilí ve vztahu, ale zároveň je zde citové nebo jiné zavazující pouto, na základě kterého nedochází k oznámení násilných incidentů, popř. dokonce k popírání celé věci až omlouvání jednání pachatele a dávání si vlastní viny za celou situaci, a to i před OČTŘ. „Reálně tyto okolnosti vyúsťují ve skutečnost, že v pouhých deseti procentech případů oznámí oběť domácí násilí policii.“¹⁴⁹

Dalším podstatným faktem, který souvisí s uvedenými tezemi je, že část případů ex-partner stalkingu v sobě zahrnuje historii domácího násilí, které mohlo ve své nedávné historii naplňovat znaky SPTČ dle § 199 Tr.Z., ale k jejich oznámení a potažmo prověřování ze strany OČTŘ vůbec nedojde. Jedná se tak o nezanedbatelnou skupinu trestněprávního partnerského násilí zakletého v sekci latentní kriminality, k jejímuž odkrytí či rozuzlení OČTŘ svým přístupem mnohdy nepřispívají.

Na základě uvedených skutečností a obecných podmínek typických pro domácí násilí, by v případech kdy nelze ihned proti pachateli zahájit trestní stíhání, vhodné, aby policejní orgán v mnohem větším rozsahu využíval institutu provedení výslechu oběti, ne dle obecného § 158 odst. 6 Tr.Ř., ale dle ustanovení § 158 odst. 9 Tr.Ř. Výslech ohrožené osoby jako svědka za podmínek uvedených v § 158a Tr.Ř. Tuto možnost lze v zásadě využít, neboť u obětí partnerského násilí jde o osobu, u které mohou být v konkrétních případech důvodné pochybnosti s ohledem na její psychický stav a ambivalentní vztah k pachateli, že správně a úplně vnímá, zapamatovala a zejména je schopna či ochotna reprodukovat potřebné informace. Druhou možností využití výslechu oběti jako svědka před zahájením trestního stíhání je naplnění podmínky, že zjištěné skutečnosti nasvědčují tomu, že by mohl být na oběť pro její výpověď vyvíjen nátlak, anebo hrozí z jiného důvodu, že bude ovlivněna její výpověď. Podstatou pro použití této úpravy jsou případy, kdy je nutné „provést ještě před zahájením trestního stíhání, kdy obviněný nemůže v řízení ještě sám nebo prostřednictvím svého obhájce uplatňovat práva obhajoby, neodkladné a neopakovatelné úkony spočívající ve výslechu svědka nebo v rekognici v procesní formě později použitelné jako důkaz v řízení

¹⁴⁹ KRAHULOVÁ, Lucie. Specifika dokazování domácího násilí. *Trestněprávní revue*, 2012, roč. 12, č. 11-12, s. 263.

před soudem.¹⁵⁰ To je podstatné v trestních řízeních, kde lze důvodně očekávat, že oběť již dále odmítá ve věci jakkoliv vypovídat, popř. svoji původní výpověď odvolá či trestnou činnost násilné osoby zcela popře a jedná se tak o její jedinou procesně použitelnou výpověď. Zejména v případech domácího násilí se jedná o zásadní a v mnoha případech nenahraditelný důkaz. Vzhledem k tomu, že se jedná o neopakovatelný nebo neodkladný úkon, provádí se za účasti soudce, který tak odpovídá za zákonnost provedení úkonu a k jeho zajištění může do průběhu úkonu zasahovat. Přítomnost soudce při výslechu a jeho odpovědnost za zákonnost, lze považovat za částečnou náhradu obhájce pachatele, jenž by měl jinak právo být takému úkonu přítomen.

Možnost provedení výslechu oběti jako svědka již v přípravném řízení se odvíjí samozřejmě případ od případu. Z pohledu použitelnosti, jako procesního důkazu je použití výslechu závislé na důvodech, které má policejní orgán v protokolu o výslechu svědka povinnost uvést a objasnit tak odůvodněnost provedení úkonu jako neopakovatelného nebo neodkladného. Problémem je právě toto odůvodnění, ke kterému je ze strany policejních orgánů přistupováno laxně a v mnoha případech je pouze uvedena citace zákonných ustanovení upravujících tento úkon bez konkretizace důvodů vycházejících z předmětného určitého trestního řízení.

V trestním řízení u případů týrání osoby žijící ve společném obydlí je činnost policejních orgánů z pohledu zjišťování totožnosti pachatele snazší v tom, že tato je od počátku známa a stejná situace je i v případech ex-partner stalkingu. Tedy řízení se vede od počátku proti konkrétní osobě pachatele partnerského násilí. Jak již bylo naznačeno výpověď pachatele a oběti se povětšinou diametrálně rozcházejí. „Pachatel je přesvědčen, že se ničeho nedopustil, jeho výpověď bude často sebejistá a klidná, což ještě více umocní kontrast s často zmatenou, nesouvislou a mnohdy i strachem ovlivněnou výpovědí oběti. Je pak na soudu, aby obě výpovědi zhodnotil nejprve každou samostatně a následně v jejich vzájemných souvislostech a vypořádal se s nimi v odůvodnění rozsudku.“¹⁵¹

Vyšetřování trestných činů nebezpečné pronásledování a týrání osoby žijící ve společném obydlí, ale nejen jich, může ovlivňovat částečně i finanční náročnost, která je kladena na omezený policejní rozpočet, kdy se konkrétně jedná při získávání důkazů o volbu zda je potřebné a proporcionální přibrání konkrétního znalce či znalců dle § 105 Tr.Ř. Jedná

¹⁵⁰ RŮŽIČKA, Miroslav. In ŠÁMAL, Pavel a kol. (ed). *Trestní řád II. : komentář : § 157-314s.* 7. vydání. Praha: C.H.Beck, 2013, s. 1978-1979.

¹⁵¹ KRAHULOVÁ: *Specifika dokazování...*, s. 265.

se především o znalce z oboru soudního lékařství, psychologie a psychiatrie. Soudní lékař ve svém znaleckém posudku odborně posuzuje mechanismy zranění z útoku na tělo oběti nebo z obrany na těle pachatele, zda mohla být způsobena uváděnými mechanismy. Z oboru soudní psychologie je znalec vyžadován z důvodu objasnění skutečností ve vztahu k oběti, a to zjištění osobnostních rysů, rozumových a paměťových schopností a věrohodnosti. „Každý případ domácího násilí zanechává v oběti určité psychické následky, přesto to však neznamená, že by oběť trpěla určitou duševní poruchou nebo byla duševně nemocná. U oběti se posudky z oboru psychiatrie zpracovávají tehdy, existuje-li závažná pochybnost o schopnosti vnímání a vypovídání u oběti.“¹⁵² Stejně důležité je zjištění psychického rozpoložení pachatele nebezpečného pronásledování, tedy posouzení psychologických vlastností, motivace, vnímání a reprodukce spáchaného jednání, konfabulace a smysluplnost případné resocializace. U trestného činu týrání osoby žijící ve společném obydlí je vhodné přibrat znalce z obou uváděných oborů pro objektivní stanovení jeho psychického stavu. „Znalec psycholog se při zpracování znaleckého posudku zaměřuje především na osobnost obviněného, zejména jeho vlastnosti, intelekt a povahové rysy, vazby k oběti a věrohodnost jeho výpovědi. Naopak znalec z oboru psychiatrie zkoumá obviněného z hlediska možné duševní poruchy, jeho společenské nebezpečnosti a užívání alkoholu nebo jiných návykových a omamných látek a jejich působení na něj.“¹⁵³ Jak bylo uvedeno, nepřibrání znalce vede k neobjasnění konkrétních skutečností důležitých pro trestní řízení a vedoucí k objasnění věci a ve spojení s určitým zjednodušením a nedostatečnou iniciativou při dokazování dochází k tomu, že případy, o kterých by mnohdy měl rozhodnout soud, jsou vedeny policejním orgánem ne k trestnímu stíhání obviněného a podání návrhu obžaloby na státní zastupitelství, ale opět k postupu dle ustanovení § 159a odst. 1 písm. a) Tr.Ř., tedy odevzdány správnímu orgánu k projednání přestupku, což je jistě rychlejší a jednodušší.

Na závěr této kapitoly je nutné uvést, že vedle toho existuje skupina falešných obětí podávajících smyšlená trestní oznámení na týrání a pronásledování s problematikou trestného činu nebezpečné pronásledování souvisí také zneužívání PČR ze strany pronásledovatelů tím způsobem, že bezdůvodně využívají povinnosti prověřovat každé oznámení týkající se pohřešované osoby, tedy pokud již ve věci není vedeno trestní řízení proti stalkerovi – oznamovateli pohřešování. Ve zbylých případech, když dojde k vypátrání pohřešované pronásledované osoby, je této podána informace kdo ji hledá, kdo inicioval pátrání. Oběť je

¹⁵² KRAHULOVÁ: *Specifika dokazování...*, s. 270.

¹⁵³ Tamtéž s. 271.

tak kontaktována ze strany policie a skrz její orgány jako zprostředkovatele ujistěna o tom, že pronásledovatel využije všech dostupných prostředků k jejímu nalezení ze zřejmého důvodu, kterým je další pronásledování, čímž dochází ke zneužívání policie, odčerpávání sil, prostředků a času, které pak mohou chybět v případech skutečných obětí.

3.4 Policejní orgán jako OČTŘ

V České republice je systemizace organizační struktury svěřena jednotlivým krajským správám, jako samostatným jednotkám. Konkrétně v Plzeňském kraji nejen, že není do současné doby vytvořen žádný tým specialistů, ale nefunguje zde ani jeden specializovaný policista na problematiku stalkingu a pouze jeden za celý kraj na oblast domácího násilí. Policisté na základních útvarech tak nemají v rámci kraje prakticky k dispozici žádného erudovaného odborníka, natož tým, na partnerské násilí, a proto není divu, že při přijetí trestního oznámení postupují podle zažitých návyků, neboť již nemají povědomí o tom, že před několika lety byli proškoleni z domácího násilí nebo že byly seznámeni s nějakým stanoviskem ke stalkingu. Dále k problému partnerského násilí nejsou pořádána ani žádná pravidelná školení, semináře či prováděny modelové situace s policisty přijímajícími trestní oznámení. To vše vede k tomu, že podaná trestní oznámení jsou již prvotně evidována a šetřena pouze v rovině přestupkového jednání a informace od poškozené osoby jsou vyžadovány pouze k aktuálnímu incidentu bez zájmu a snahy o zjištění historie případu, jeho vývoje a dalších souvislostí k případu a nejen ke konkrétnímu incidentu.

Tato situace trvá dlouhodobě a bylo by vhodné, aby co nejdříve došlo k zásadním změnám v postupech a pojetí partnerského násilí ze strany policie, zejména v krajích, kde byla tato problematika do současné doby pomíjena. I vzhledem k tomu, že každý případ partnerského násilí je individuální a vyžaduje tak specifický přístup a stanovení vhodného postupu k zastavení násilí.¹⁵⁴ Právě v rovině policejních orgánů, které první přijímají oznámení o partnerském násilí, popř. vedou ve stádiu přípravného řízení prověřování těchto protiprávních jednání, musí být provedena celá řada systémových změn a nastavení nových inovativních postupů, které jsou však efektivní až při vzájemné provázanosti (viz Příloha X).

Nebezpečné pronásledování podobně jako domácí násilí má interdisciplinární přesah a s tím souvisí zapojení i dalších institucí, což by také mělo patřit do působnosti specializovaných policistů, kteří by byli schopni provést správné vyhodnocení případu a

¹⁵⁴ VANTUCH, Pavel. K postihu stalkingu (nebezpečného pronásledování) podle § 354 trestního zákoníku. *Trestní právo*, 2011, roč. 16, č. 2, s. 6.

v návaznosti na to načasování a odhadnutí použití nejvhodnějších opatření. Zapojení dalších institucí od počátku přípravného řízení je v Plzeňském kraji také velmi slabé a bohužel nedochází ani k postupnému zlepšování tohoto neutěšeného stavu. Zatím nepřinesl zásadní změnu ani ZoOTČ. Rozdíl v pojetí policejních orgánů k partnerskému násilí v různých krajích je markantní zejména ve srovnání s přístupy, které jsou reprezentovány specializovanými týmy v Moravskoslezském a Jihomoravském kraji, ale nejen tam.

Prověřování a případné vyšetřování, pokud dojde k trestnímu stíhání pachatele u trestných činů nebezpečné pronásledování a týrání osoby žijící ve společném obydlí přesahuje rutinní běžné trestní řízení, neboť je potřeba podat oběti informace o relevantních možnostech její ochrany i případně ochrany osob blízkých a to v souvislosti s konkrétním případem. Dále je to kvalifikované posouzení následků dílčích kroků, které budou činit OČTŘ případně jiné kooperující instituce postupující mimo trestní řízení, aby nedošlo ke kontraproduktivním účinkům a eskalaci násilí.

Mimo postupy běžně používané policií v České republice se u případů stalkingu doporučuje a v zahraničí hojně aplikuje cílený rozhovor s pronásledovatelem, který však z důvodu úspěšnosti a vlastního smyslu použití vyžaduje dostatečné znalosti a psychologické dovednosti pro zvládnutí cíleného rozhovoru.¹⁵⁵ Účelem tohoto specializovaného rozhovoru je zjištění pravděpodobnosti uskutečnění agrese a realizace případných deklarovaných hrozeb, dále je záměrem jasná konfrontace pachatele s realitou vedeného trestního řízení, zdůraznění závaznosti a dodržování právních norem a orientace na alternativní způsoby řešení a využití případné odborné pomoci z jeho strany.¹⁵⁶ Zároveň jsou mu poskytnuty informace, jakými postupy bude proklamovaných dílčích cílů, které vychází z rozhovoru, dosaženo.

Jednotlivý policisté ani policejní orgány v Plzeňském kraji nemají informace o těchto specifických postupech, a proto není jejich používání realizováno v praxi a bohužel zde na úrovni policie v tomto konkrétním kraji většinou stagnujeme na poli teorie. Existují však i uvnitř policie světlé výjimky, alespoň v oblasti domácího násilí, kdy nejméně v Ostravě a Brně dlouhodobě fungují specializované policejní týmy, cíleně proškolené na domácí násilí a interakci s obětí a v návaznosti na to i soudci s kvalifikací přímo pro tuto problematiku.¹⁵⁷

¹⁵⁵ ČÍRTKOVÁ: *Zkušenosti s vyšetřováním...*, s. 63.

¹⁵⁶ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. Stalking – aktuální problém i pro kriminalistiku? *Bezpečnostní teorie & praxe*, 2008, roč. 8, č. 4, s. 47.

¹⁵⁷ KRAHULOVÁ: *Specifika dokazování...*, s. 266.

Z uvedeného stručného výtahu o reálné situaci současnosti týkající se nedostatečného systému v oblasti partnerského násilí u policie v Plzeňském kraji, ale i v jiných krajích vyplývá, že policejní orgány základních útvarů, přijímající trestní oznámení ve věcech partnerského násilí, jsou téměř netknuti metodikou prověřování a moderního přístupu k těmto specifickým případům. Smutnou realitou je, že s prvními informacemi tak přicházejí do styku až při podání konkrétního trestního oznámení a tím získávají za pochodu základní zkušenosti s takovými případy a může tak docházet, a v praxi i dochází, k zásadním pochybením, která lze jen těžko v dalším řízení napravit. Jedná se zejména o bagatelizování celé věci a zjednodušování si práce, tím, že nejsou zajišťovány dostatečné důkazy podle § 89 Tr.Ř., není zjišťována historie, průběh a vývoj jednotlivých dílčích incidentů skládajících mozaiku trestných činů dle § 199 a 354 Tr.Z. Neméně devastující je přístup k osobě oběti, které se nedostává očekávaného pochopení její situace, nedochází k účinnému řešení a zamezení dalšího protiprávního jednání, popř. dokonce je vystupováním OČTŘ, tedy policejním orgánem způsobena sekundární viktimizace oběti.

4 Opatření a procesní instituty proti partnerskému násilí

K efektivnímu řešení či dokonce zabránění protiprávního jednání a zajištění dohledu nad dodržováním zákazů, příkazů a omezení uložených v souvislosti s nebezpečným pronásledováním a domácím násilím nepostačí pouze normy a možnosti trestního práva, ale je potřeba využít i vhodné normy z jiných právních odvětví, jejichž použití při potírání partnerského násilí je účinné, adekvátní a pro dosažení konkrétního účelu dostačující. To vychází i z uplatňování zásady ultima ratio, z něhož vyplývá, že trestní právo má zejména subsidiární úlohu a v podstatě jeho užití připadá v úvahu až v době, kdy nepostačuje postih nebo řešení konkrétního protiprávního jednání podle jiné právní normy netrestního charakteru.

Jak již bylo uvedeno v předchozích částech této práce, obvyklé tedy standardní formy pronásledování jsou doplňovány a nahrazovány moderními způsoby, které jsou umožněny současnou úrovní techniky a běžně používanými technologiemi. Zásadní věcí je, že jednotlivé dílčí jednání pronásledovatele ani pachatele domácího násilí většinou není společensky škodlivé v takové míře, aby nepostačovalo uplatnění odpovědnosti podle jiného právního předpisu tak, jak je uvedeno v ustanovení § 12 odst. 2 Tr.Z. V takovém případě dochází k tomu, že šetřené jednání je kvalifikováno OČTŘ, v tomto případě policejním orgánem jako přestupek, který v mnoha případech zejména u domácího násilí spadá do kategorie přestupků projednávaných na návrh dle podmínek uvedených v § 68 PŘZ, což je jediná výjimka ze zásady oficiality v řízení o přestupcích.

4.1 Správní opatření

Správní právo je tedy jedním z právních odvětví a v rámci něj konkrétně správní trestání, které se tak podílí na řešení a určitým způsobem i ochraně před správními delikty, mezi které spadají i přestupková protiprávní jednání, jejichž základní úprava je uvedena v PŘZ. Určitá provázanost PŘZ s ustanoveními T.Z. za účinnosti předchozí úpravy trestního práva hmotného, tedy do 31.12.2009, již byla nastíněna. U protiprávních jednání typických pro stalking byla do této doby jejich drtivá většina, pokud výjimečně nenaplnila všechny zákonné znaky SPTČ uvedené v T.Z., kvalifikována jako přestupek podle PŘZ. To samozřejmě platí i v současné době, pokud je prokázáno spáchání trestného činu dle Tr.Z., je taková věc OČTŘ postoupena správnímu orgánu k vyřízení. Domácí násilí bylo skrze SPTČ týrání osoby žijící ve společně obývaném domě nebo bytě zakotveno do T.Z. od 1.6.2004, a tím došlo k celkem zásadní změně a určitá část jednání byla již od této doby stejně jako následně v případech nebezpečného pronásledování od roku 2010 prověřována v trestním

řízení a případně kvalifikována jako trestný čin (viz Příloha XI). V ostatních případech, kterých je většina, se jednalo a i za účinné právní úpravy se jedná o sice protiprávní jednání, které však naplňuje pouze skutkové podstaty přestupků.

Nejčastěji se tak pachatelé stalkingu a domácího násilí dopouští přestupků proti občanskému soužití podle ustanovení § 49 odst. 1 písm. a), c) PŘZ tím, že jinému ublíží na cti urážkou nebo vydáním v posměch, přičemž se musí jednat „o výrok urážlivý nebo zesměšňující, a dále skutečnost, že pachatel o této jeho povaze ví, neboť nikdo se nemůže dopustit urážky, pokud neví, že urážku hanlivým výrokiem páchá.“¹⁵⁸ Druhá skutková podstata uvedeného přestupku obsahuje několik jednání, která se hojně v rámci partnerského násilí vyskytují, neboť se jedná o úmyslné vyhrožování újmou na zdraví, drobné ublížení na zdraví, nepravdivé obvinění z přestupku, schválnosti popř. jiné hrubé jednání. U drobného ublížení na zdraví se jedná „o způsobení takové poruchy normálních tělesných nebo duševních funkcí, která znemožňuje či znesnadňuje poškozenému výkon obvyklé činnosti, resp. má vliv na způsob jeho života a v případě přestupku je zcela přechodného rázu, podle užití praxe nejvýše sedm dnů. Nemusí nutně vyžadovat lékařské ošetření, nezanechává trvalé následky. Jedná se o změněný stav, který je spojen např. s krátkodobými bolestmi, poranění spojené s nepatrnou ztrátou krve, zhmožděninami, podlitinami, boulemi apod.“¹⁵⁹ Tato skutková podstata bude naplněna i v případech méně intenzivních zásahů do tělesné integrity poškozeného, neboť jak je uvedeno ve znění PŘZ postačuje drobné ublížení na zdraví.

Pro naplnění skutkové podstaty přestupku úmyslným narušením občanského soužití schválnostmi je nutné jednání hrubé povahy obsahující schopnost narušit občanské soužití. „Vzhledem ke skutečnosti, že nelze vymezit všechna eventuálně možná hrubá jednání, stanovil zákonodárce ještě tzv. zbytkové ustanovení, které subsumuje všechna ostatní hrubá jednání, která nejsou výslovně uvedena výše.“¹⁶⁰

S PŘZ a náplní činností policejního orgánu souvisí právní norma, jenž je v kontextu důležitá pro vytvoření právního rámce ochrany před stalkingem a domácím násilím, a jde o ZoPČR.

Základním ustanovením ZoPČR, které je využitelné pro ochranu obětí před domácím násilím při splnění zákonných podmínek a vždy při naplnění SPTČ týrání osoby žijící ve

¹⁵⁸ Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 17. ledna 2007, sp.zn. 2 As 60/2006

¹⁵⁹ HORZINKOVÁ, Eva, KUČEROVÁ, Helena. *Zákon o přestupcích s komentářem a judikaturou*. 1. vydání. Praha: Leges, 2009, s. 213.

¹⁶⁰ JEMELKA, Luboš, VETEŠNÍK, Pavel. *Zákon o přestupcích a přestupkové řízení. Komentář*, 1. vydání. Praha: C.H.Beck, 2011, s. 260.

společném obydlí, je institut vykázání podle § 44 ZoPČR. Při využití tohoto institutu jsou vykázané osobě taxativně stanoveny povinnosti podle § 45 stejného zákona, které přímo souvisí s ochranou ohrožené osoby domácím násilím. Dále je možnost, pokud je to důvodné, využít část tohoto ustanovení pro ochranu ohrožené osoby před stalkingem, který může následovat ihned po vykázání násilné osoby ze společného obydlí. Jedná se o povinnost zdržet se styku nebo navazování kontaktů s ohroženou osobou. Úkolem policie v případech incidentu se znaky partnerského násilí je nejen šetření v přestupkovém či trestním řízení, ale prioritně ochrana poškozených osob a předcházení dalším útokům, které lze důvodně předpokládat. Vykázání násilné osoby je tak faktickým opatřením nesankčního charakteru, které je preventivní reakcí na násilné jednání pachatele z pohledu vyhodnocení rizika hrozby následného útoku a svou podstatou nijak nenahrazuje trest či sankci za násilné jednání pachatele, kterého se již dopustil.

PČR v současné době na základě účinné právní úpravy disponuje nepochybně i dalšími pravomocemi, které jsou využitelné právě i v rámci partnerského násilí. V případech, kdy jednání pachatele zakládá důvodné podezření, že dojde k újmě na zdraví nebo jiné vážné újmě, ale vzhledem ke krátké době trvání stalkingu, popř. tomu, že na základě prvotních informací nejsou zjištěny takové skutečnosti, které ve věci odůvodňují zahájení úkonů v trestním řízení pro podezření ze spáchání některého z trestných činů z oblasti partnerského násilí, má PČR možnost využít oprávnění podle § 26 odst. 1 ZoPČR a osobu na nezbytně dlouhou dobu, nejvýše však na 24 hodin, zajistit.

V odůvodněných případech je možné ohrožené osobě, které zřejmě hrozí újma na zdraví nebo jiné vážné nebezpečí, poskytnout krátkodobou ochranu podle ustanovení § 50 ZoPČR, a to ve všech jeho formách. Realizace je možná v zákoně uvedeném rozsahu od poradenských aktivit přes preventivní činnost až po použití fyzické ochrany, což má pro přímou ochranu oběti zásadní význam. Využitelnost je zřejmá pro oběti pronásledované i domácího násilí, které se nachází ve stádiu po opuštění společného obydlí. Krátkodobá ochrana „představuje mezistupeň mezi obecnou ochranou všech a každé osoby v rámci plnění působnosti, úkolů policie na straně jedné a zvláštní ochranou svědka na straně druhé“¹⁶¹.

4.2 Opatření občanského práva

Oběť stalkingu a domácího násilí může vedle norem veřejného práva využít i normy soukromého práva, kdy v první řadě se nabízí prostředky práva občanského. Přijetím nové

¹⁶¹ VANGELI, Benedikt. *Zákon o Policii České republiky*. 1. vydání. Praha: C.H.Beck, 2009, s. 198.

úpravy hmotného práva občanského, provedenou celkovou rekonstrukcí zák.č. 89/2012 Sb., občanský zákoník¹⁶² (dále jen „NOZ“), který je účinný od 1.1.2014, došlo k dalšímu kroku, který reflektuje ochranu obětí partnerského násilí a zejména ochranu proti domácímu násilí, které se tak setkává v občanském hmotném právu poprvé se samostatnou právní úpravou.

Záměrem zákonodárce při zpracování návrhu znění NOZ, jak vyplývá i z důvodové zprávy je i pokrytí oblasti domácího násilí, neboť „zejména v posledním desetiletí tzv. domácí násilí se stalo fenoménem, o němž více než o jiných jevech (snad s výjimkou terorismu) je třeba uvažovat ve všech možných polohách a směrech. Tak je vedle roviny psychologické a psychosociální nutné i v jednotlivých právních oborech připravit „bez zbytečného otálení“ předpisy, které by (podle své povahy) ochránily osoby, které jsou domácím násilím dotčeny. Současně existující předpisy zajišťují okamžitou ochranu dotčených osob. Nicméně považuje se za vhodné přijmout i ustanovení v rovině soukromoprávní, a to dlouhodobějšího charakteru.“¹⁶³ K 1.1.2014 tak v intencích uvedeného nabyla účinnosti vedle NOZ také související nová procesní norma zák.č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních¹⁶⁴ (dále jen „ZoZŘS“), tím došlo k provázání nové právní regulace u „tzv. nesporných řízení a také řízení ve věcech rodinněprávních, v nichž je návaznost na civilní proces, jenž má se soukromým právem funkční vazby a slouží jeho realizaci, nejsilnější.“¹⁶⁵

Pronásledováním i domácím násilím je v mnoha případech porušeno právo na ochranu osobnosti oběti, čímž se pachatel může dopustit neoprávněného zásahu proti osobnosti podle § 82 NOZ. Oběť partnerského násilí se tak může civilní žalobou domáhat toho, aby pachatel upustil od neoprávněného zásahu do práva na ochranu její osobnosti nebo aby byl odstraněn tímto jednáním způsobený následek a dosáhnout tak ochrany v rovině personální. V tomto případě se sice jedná o méně obvyklý, avšak nikoliv nemožný obecný prostředek ochrany prostřednictvím soukromého práva.

Speciálním institutem upravujícím partnerské násilí ve společném obydlí jsou zvláštní ustanovení proti domácímu násilí a z nich zejména ustanovení § 751 NOZ. To uvádí, že stane-li se další společné bydlení manželů nebo bývalých manželů v jejich rodinné domácnosti pro jednoho z nich nesnesitelné z důvodu tělesného nebo duševního násilí vůči takové, kdo v této

¹⁶² Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

¹⁶³ Vláda České republiky. *Důvodová zpráva k novému občanskému zákoníku* [online]. obcanskyzakonik.justice.cz, 11.4.2011, [cit. 24. února 2014]. Dostupné na: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/fileadmin/OZ_Duvodova_zprava_11042011.pdf>.

¹⁶⁴ Zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních

¹⁶⁵ ČUHELOVÁ, Kateřina, ŠÍNOVÁ, Renáta. Ochrana proti domácímu násilí v kontextu harmonizace právní úpravy civilního procesu s rekonstrukcí soukromého práva. *Právní rozhledy*, 2013, roč. 21, č. 3, s. 104.

rodinné domácnosti žije, může soud na návrh ohrožené osoby omezit, popřípadě i vyloučit, na určenou dobu právo násilného manžela a to i bývalého, v domě nebo bytě bydlet. Vztahuje se to i na případy, kdy manželé nebo rozvedení manželé bydlí společně jinde než v rodinné domácnosti.

„Právní úprava tedy vychází z velmi specifického přístupu, kdy umožňuje zasáhnout i do případných věcných práv násilné osoby. Právní úprava si tak uvědomuje zdlouhavost řešení situace zrušením a vypořádáním spoluvlastnictví či rozvodem a následným vypořádáním společného jmění manželů a zakládá věcnou legitimaci k omezení případného práva druhého manžela k bytu nebo domu bez ohledu na případnou sílu jeho právního postavení ve vztahu k této nemovitosti.“¹⁶⁶ Tento postup, který je jednou z možností zajištění teritoriální ochrany ohrožené osoby, vhodně překlenuje předběžná opatření upravující bezodkladně poměry mezi účastníky partnerského násilí a konečné rozhodnutí při vypořádání vlastnických vztahů nebo rozvodu, neboť problematika fenoménu domácího násilí si takový přístup vyžaduje.

Z výše uvedeného krátkého exkurzu do NOZ je zřejmé, že právní úpravu ochrany proti partnerskému násilí obsahuje. Ta je tímto pojetím zařazena do soukromoprávního kodexu, což je cesta správným směrem a vhodně reflektuje záměr uvedený v důvodové zprávě. Jak vyplývá z textu této práce, je partnerské násilí problém i v současné době a jde o moderní fenomén v soužití a mezilidských vztazích osob, které si byly v určité době blízké a udržovaly intimní vztah. Oblasti domácího násilí je proto nutné se věnovat i v rámci právních předpisů soukromého práva, aby i zde uvedené právní instituty poskytovaly potřebnou ochranu před jeho následky.

Provázanost hmotné a procesní úpravy občanského práva vyplývá i „z podstaty předběžného opatření jako procesního institutu, jenž je řazen mezi tzv. zajišťovací řízení, spočívá v poskytnutí dočasné ochrany, neboli v prozatímním řešení vztahů do doby, než bude rozhodnuto ve věci samé.“¹⁶⁷

Z ustanovení NOZ a ZoZŘS lze vyzorovat propojení partnerského násilí, které se z původního domácího násilí může vyvinout po teritoriálním oddělení osob do stalkingu. Již v předchozí úpravě občanského práva mohly ohrožené osoby, byl-li důvodný předpoklad, že záhy dojde k útoku pachatele pronásledování nebo domácího násilí využít institutu

¹⁶⁶ ČUHELOVÁ: *Ochrana proti domácímu...*, s. 105.

¹⁶⁷ Tamtéž s. 107.

předběžných opatření podle ustanovení zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád¹⁶⁸ (dále jen „OSŘ“) účinného v době do 31.12.2013. Stejně tak tato předběžná opatření navazovala na již uvedený institut vykázání, čímž se rozšiřovala možnost ochrany oběti i do civilního řízení.

V ZoZŘS v hlavě V je upravena oblast řízení ve věcech rodinněprávních a zde dále v oddílu 2 jsou předběžná řízení ve věci ochrany proti domácímu násilí, jejichž využití představuje pro ohroženou osobu nejrychlejší formu ochrany v rámci institutů občanského práva, neboť realizace jejich ochrany je dána v zákonné povinnosti soudu rozhodnout bez jednání, nejpozději ve lhůtě do 48 hodin od podání návrhu. V návrhu musí být mimo jiné vylíčeny skutečnosti osvědčující páchaní tělesného nebo duševního násilí vůči navrhovateli žijícímu ve společné domácnosti s pachatelem nebo prokazující nežádoucí sledování nebo obtěžování navrhovatele. Toto civilní předběžné opatření dává soudu možnost uložit účastníkovi řízení (odpůrci), tedy i pachateli stalkingu nebo domácího násilí, opatření zamezující jeho dalšímu protiprávnímu chování. Tato jsou taxativně uvedena v § 405 odst. 1 ZoZŘS a jsou primárně zaměřena právě na pachatele partnerského násilí v jakékoliv rovině společenské škodlivosti jeho jednání, včetně rozšířeného okruhu osob i vně vymezení tématu této práce, což je z pohledu zákonné úpravy jen dobře.

Úprava předběžných řízení ve věcech ochrany proti partnerskému násilí je od 1.1.2014 svěřena, jak bylo zmíněno, ZoZŘS. Samotná podstata předběžných řízení, tedy lhůty pro vydání a trvání či vykonatelnost rozhodnutí, která je dnem vyhlášení předběžného opatření, se téměř neliší od úpravy předchozí dle OSŘ a tím kontinuálně chrání poškozené domácím násilím a stalkingem i vzhledem ke změně zákona, kterým se postup při jejich uplatnění řídí.

Soud může rozhodnout o celkem 4 typech předběžných opatření, kdy se jedná v případech domácího násilí o povinnost opustit a nezdržovat se ve společném obydlí, jakož i jeho bezprostředním okolí, v případech domácího násilí pokračujícího stalkingem povinnost nevstupovat do bezprostředního okolí společného obydlí a nezdržovat se tam. Dále již v případech stalkingu povinnost zdržet se setkávání s poškozeným nebo se zdržet nežádoucího sledování a obtěžování a to jakýmkoliv způsobem.

Návrh na zahájení řízení může podat dle ustanovení § 8 ZoZŘS i státní zastupitelství, a dále může vstoupit do již zahájeného řízení. Jedná se o zákonnou podmínku, která umožňuje vstup veřejného žaloby do soukromoprávních řízení za účelem posílení ochrany ohrožených osob partnerským násilím.

¹⁶⁸ Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů

Pokud by došlo jednáním pachatele k porušení soudem uloženého předběžného opatření, lze jej postihnout prostředky práva veřejného, a to minimálně za přestupek proti veřejnému pořádku podle ustanovení § 47 odst. 1 písm. a) PřZ. V konkrétních případech by mohl svým jednáním naplnit i SPTČ maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání podle ustanovení § 337 odst. 2 Tr.Z. Konkrétní posouzení příslušné právní kvalifikace jednání pachatele se bude odvíjet od závažnosti nebo četnosti porušení stanoveného předběžného opatření dle ZoZŘS, neboť v obecné rovině „o kriminalizaci jednání fyzických osob jako činů soudně trestných na jedné straně a přestupků a jiných správních deliktů postihovaných ve správním přestupkovém řízení především rozhoduje typová společenská škodlivost.“¹⁶⁹

Předběžné opatření podle OSŘ a v případě porušení tohoto možnost trestní nebo správní odpovědnosti, byly do našeho právního řádu zavedeny již před 1.1.2010, tedy za účinnosti předchozí normy trestního práva hmotného, neboť příslušné novelizace, zejména OSŘ a T.Z., týkající se úpravy partnerského násilí nabyly účinnosti dne 1.1.2007 přijetím ZoDN.

Uvedený výčet právních norem souvisejících s partnerským násilím není úplný, představuje však dle mého názoru základní přehled těch nejúčinnějších, jež může oběť partnerského násilí využít právě v souvislosti s možnostmi právní ochrany dané naším právním řádem před negativními projevy těchto fenoménů.

Na závěr bych uvedl jednu z některých právních norem, které jsou využitelné proti partnerskému násilí, konkrétně pro řešení stalkingu. Jde o institut umožňující využít poškozenému k vlastní ochraně oprávnění podle § 67 zákona č. 127/2005 Sb., o elektronických komunikacích¹⁷⁰, na základě kterého si může na vlastní žádost nechat každá osoba identifikovat účastnické číslo, ze kterého byla uskutečněna zlomyslná nebo obtěžující volání, a to zpětně u konkrétních volání, která tak označí, a to ve lhůtě do 2 měsíců ode dne uskutečnění takového volání.

4.3 Předběžná opatření dle trestního řádu

Z pohledu ochrany poškozených došlo k zásadní změně Tr.Ř. přijetím ZoOTČ, kterým byl mimo jiné přijat celý nový oddíl 8 zařazený do hlavy 4 tohoto zákona, který se týká předběžných opatření a postupu při jejich ukládání již během probíhajícího trestního řízení. „Jde o zcela nový procesní institut, jehož účelem je ochrana poškozeného, osob mu blízkých,

¹⁶⁹ ŠÁMAL: *Trestní zákoník I...*, s. 24.

¹⁷⁰ Zákon č. 127/2005 Sb., o elektronických komunikacích a o změně některých souvisejících zákonů (zákon o elektronických komunikacích), ve znění pozdějších předpisů

zabránění obviněnému v páčání trestné činnosti a zajištění účinného provedení trestního řízení.¹⁷¹

Přijetím ZoOTČ došlo k uvedené novelizaci Tr.Ř. s účinností k 1.8.2013, přestože tento institut již v říjnu 2007 uváděla mluvčí Ministerstva spravedlnosti. V té době to bylo v souvislosti s pravomocí soudce ve stanovení zákazu násilníkovi kontaktovat oběť nebo se k ní přiblížit v rámci předběžných opatření, která měla být v novelizovaném Tr.Ř., který měl platit v takovém znění od roku 2010.¹⁷² Během této doby však byl pouze k 1.1.2011 do Tr.Ř. zařazen institut zákazu vycestování do zahraničí podle § 77a Tr.Ř., což však nemá v souvislosti s trestnými činy nebezpečné pronásledování a týrání osoby žijící ve společném obydlí téměř žádné praktické využití.

„Předběžná opatření představují taxativně vymezený okruh povinností, které lze obviněnému uložit v průběhu trestního řízení, již od zahájení trestního stíhání, nejdéle však do právní moci rozsudku nebo jiného rozhodnutí, kterým řízení končí. Jejich obecným účelem je ochrana života, svobody, lidské důstojnosti obětí trestných činů, ochrana osob jim blízkých a konečně také ochrana společnosti jako celku.“¹⁷³ „Tato potřeba se objevuje zejména v souvislosti s tzv. domácím násilím nebo nebezpečným pronásledováním. Včasná a účinná reakce na jasně definovatelné potenciální i skutečné kriminogenní faktory, včetně přerušení rozhodných vazeb mezi obviněným a jeho obětí nebo určitým prostředím, je v takových případech nepochybně potřebná a žádoucí v zájmu individuální i generální prevence.“¹⁷⁴

K této novelizaci Tr.Ř. došlo, protože dosavadní opatření, která byla možná uložit obviněnému podle do té doby platného trestního práva, byla nedostačující. Za předběžná opatření v širším slova smyslu lze uvést „některé úkony tr. řízení mající povahu předběžného opatření, i když je tak tr. řád neoznačuje, např. zajištění nároku poškozeného či zajištění výkonu trestu propadnutí majetku.“¹⁷⁵ Na druhou stranu předběžná opatření přijatá do Tr.Ř. k 1.8.2013 je možné vymezit jako opatření v užším slova smyslu a pro tuto práci jako základní vymezení tohoto pojmu z pohledu trestního práva procesního (dále jen „PO“).

Podmínky pro uložení PO víceméně odpovídají znění § 67 Tr.Ř., který upravuje důvod uvalení vazby na obviněného uvedený pod písm. c) s rozšířením, že uložení PO si

¹⁷¹ RŮŽIČKA, Miroslav. In ŠÁMAL, Pavel a kol. (ed). *Trestní řád I. : komentář : § 1-156*. 7. vydání. Praha: C.H.Beck, 2013, s. 1240.

¹⁷² FRYDECKÁ, Lucie. *Probaha, ať už mi dá pokoj!* [online]. Mladá fronta Dnes, 23. října 2007 [cit. 17 května 2014]. Dostupné na < <http://epaper.mfdnes.cz/archiv>>.

¹⁷³ JELÍNEK, Jiří. Předběžná opatření v trestním řízení. *Bulletin advokacie*, 2013, roč. 20, č. 5, s. 27.

¹⁷⁴ Tamtéž s. 28.

¹⁷⁵ HENDRYCH: *Právní slovník...*

vyžaduje ochrana poškozeného, zájmů osob mu blízkých nebo ochrana společnosti. „Vzhledem k tomu, že účelem předběžných opatření je kromě jiného také umožnit v širším rozsahu, než tomu bylo dosud, nahrazení vazby (či i jiných zajišťovacích institutů) jiným opatřením, je v tomto ohledu na místě spíše širší výklad podmínek pro ukládání předběžných opatření.“¹⁷⁶ Před přijetím ZoOTČ byly možnosti alternativ vazebního stíhání obviněného omezené v praxi ponejvíce pouze na písemný slib, dohled probačního úředníka a peněžitou záruku, popř. i na zmíněný zákaz vycestování do zahraničí. Tyto možnosti se však u některých trestných činů, a to typicky u domácího násilí nebo nebezpečného pronásledování ukazují jako nevhodné a nedostatečně účinné, a proto došlo k přijetí novely Tr.Ř. za účelem úpravy prozatímních poměrů nebo vztahů obviněného s obětí, zabránění v pokračování v trestné činnosti nebo aby byla odstraněna její příčina nebo podmínka.¹⁷⁷

Z pohledu jednotlivých podmínek musí být naplněna důvodná obava, že obviněný bude opakovat trestnou činnost, kdy postačuje spáchání trestného činu téže povahy, což je naplněno i v případech trestního stíhání pro týrání osoby žijící ve společném obydlí, kdy po odluce partnerů začne násilná osoba s pronásledováním své oběti a je na místě důvodná obava, že svým jednáním naplní znaky SPTČ nebezpečné pronásledování.

Provázanost PO dle Tr.Ř. na jiné právní předpisy a vyjádření zásady zdrženlivosti a přiměřenosti je dáno tím, že „trestní řád požaduje navíc i to, aby se při ukládání předběžných opatření přihlídělo i k opatřením, která již byla obviněnému uložena i podle jiného právního předpisu. Tím se má na mysli především vykázaní a rozhodnutí soudu o předběžném opatření“¹⁷⁸ podle ZoZŘS. Z pohledu subsidiarity trestního práva a s ohledem na osobu obviněného a na povahu a závažnost trestného činu, pro který je stíhán je dána povinnost OČTŘ zkoumat, zda nelze v době rozhodování o předběžném opatření jeho účelu dosáhnout jiným opatřením.

„Uložení předběžného opatření musí vyžadovat účinná ochrana poškozeného. Osoba poškozeného čelí vážnému a bezprostředně hrozícímu nebezpečí, a proto uložení předběžného opatření je nezbytné pro účely účinné (nikoli pouze formální) ochrany poškozeného.“¹⁷⁹

Proti stíhaným pachatelům pro trestné činy týrání osoby žijící ve společném obydlí a nebezpečné pronásledování, jsou z účinné právní úpravy nejvhodnější PO, uvedená zejména

¹⁷⁶ RŮŽIČKA: *Trestní řád...*, s. 1241.

¹⁷⁷ JELÍNEK: *Předběžná opatření...*, s. 28.

¹⁷⁸ RŮŽIČKA: *Trestní řád...*, s. 1244.

¹⁷⁹ Tamtéž s. 1246.

v ustanovení § 88c písm. a), b), d) Tr.Ř. Vedle toho je podpůrně použitelné i opatření uvedené tamtéž v písm. f) a g) Tr.Ř. Vzhledem ke znění PO v Tr.Ř. je zjevně možné ukládat i více opatření vedle sebe, což je zvláště vhodné právě v případech partnerského násilí u kterých je výrazná predispozice, že týrání osoby se ze společného obydlí po prostorovém rozdělení přemění na pronásledování.

O uložení PO se rozhoduje formou usnesení. Ve fázi přípravného řízení rozhoduje státní zástupce o opatření dle § 88c písm. a), f), g) Tr.Ř., o ostatních PO rozhoduje soud. Trvání předběžných opatření není omezeno nějakou konkrétní lhůtou, pouze účelem, tedy potud dokud není naplněn, nejdéle však do právní moci rozhodnutí, kterým předmětné trestní řízení končí.

PO zákazu styku s určitými osobami bylo do Tr.Ř. zavedeno zejména z důvodu potírání domácího násilí a stalkingu v jejich trestněprávní rovině. „Předběžným opatřením podle tohoto ustanovení se tedy vyslovuje především zákaz vyhledávání osobní blízkosti a sledování poškozeného, ... Dále je to zákaz vytrvalých kontaktů prostředky elektronické komunikace, jež mohou spočívat např. v opakovaném zasílání nevyžádaných e-mailových zpráv, zahlcování elektronické pošty spamy, záměrné distribuci počítačových virů, opakovaných vzkazech, volání jak na mobilní telefon, tak na pevnou linku, stejně tak jako využívání prostředků písemné komunikace nebo jinak.“¹⁸⁰

Stejný společenský zájem vedl k přijetí PO zákazu vstupu do obydlí podle § 88e Tr.Ř., které je zaměřeno jako preventivní institut proti domácímu násilí, ale může být použito i při řešení stalkingu. Jak je uvedeno přímo v zákonné úpravě, navazuje a přímo souvisí s institutem vykázání podle § 44 a násl. ZoPČR. Tyto dva instituty však existují samostatně vedle sebe a plní svoji specifickou roli v ochraně oběti a víceméně nejsou závislé na vůli oběti, neboť u obou institutů záleží na orgánu, jenž má oprávnění o nich rozhodnout. Policejní orgán zda vykázání jako faktický úkon provede, nebo soud PO ve smyslu zásady oficiality uloží, přičemž oběť trestného činu může pouze dát příslušnému orgánu podnět k uložení takového opatření. Z pohledu procesní úpravy tohoto PO ve světle jeho vykonatelnosti je zásadní jeho neodkladnost, neboť „stížnost podaná proti usnesení o uložení předběžného opatření zákazu vstupu do obydlí nemá odkladný účinek, moment oznámení usnesení o uložení zákazu vstupu do obydlí má klíčový význam pro výkon tohoto předběžného

¹⁸⁰ RŮŽIČKA: *Trestní řád...*, s. 1251.

opatření.¹⁸¹ Toto PO stejně jako ostatní PO dle Tr.Ř. jsou vykonatelná, i přestože dosud nenabyla právní moci, protože zákon výslovně nestanoví, že stížnosti proti PO mají odkladný účinek. Z výše uvedeného i samotného znění PO podle § 88d a 88e Tr.Ř. vyplývá jejich vzájemná provázanost a zejména to, že jsou primárně určena proti obviněným stíhaným pro některý z trestných činů z oblasti partnerského násilí.

Nad otázkou důsledků neplnění konkrétního předběžného opatření obviněným, tedy rozměru uplatněné sankce za porušení, byly při přijímání ZoOTČ diskutovány dva základní okruhy. „Odmítnuta byla myšlenka, že by závažnější případy neplnění podmínek uloženého předběžného opatření mohly být postihovány jako trestný čin maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání podle § 337 Tr.Z. Bylo právem poukazováno na to, že z hlediska zajištění ochrany poškozeného, a nakonec i celé společnosti, je zadržení obviněného a následné vzetí do vazby podstatně rychlejší a účinnější. Také z hlediska koncepčního je toto řešení vhodnější, neboť předběžná opatření jsou procesními instituty, jehož právními následky by měly být primárně také následky procesní povahy, a to při méně závažných porušeních povinností uložení pořádkové pokuty nebo uložení jiného předběžného opatření, a při závažnějším porušení vzetí obviněného do vazby.¹⁸²

Z pohledu dalších procesních atributů trestního stíhání obviněného je zajímavé, že „není-li ve věci dán jiný důvod nutné obhajoby, samotné řízení o uložení předběžného opatření není důvodem k nutné obhajobě obviněného“¹⁸³.

Posledním zákonodárným krokem¹⁸⁴ upravujícím předběžná opatření je vyhláška Ministerstva spravedlnosti České republiky č. 322/2013 Sb., kterou se mění předchozí vyhláška č. 37/1992 Sb., o jednacím řádu pro okresní a krajské soudy, ve znění pozdějších předpisů. Touto vyhláškou byla s účinností od 1.1.2014 stanovena povinnost soudu ihned po vykonatelnosti rozhodnutí o předběžném opatření zaslat jeho opis policejnímu orgánu, který vedl nebo vede trestní řízení a dále orgánu, který se na výkonu rozhodnutí bude podílet.

Závěrem k předběžným opatřením lze shrnout, že jejich úkolem je „zajištění účinné ochrany poškozeného a není důvodu, proč by osobám důvodně podezřelým ze spáchání trestného činu měl být poskytován vyšší standard ochrany oproti oprávněným zájmům poškozeného (oběti trestného činu).“¹⁸⁵

¹⁸¹ RŮŽIČKA: *Trestní řád...*, s. 1260.

¹⁸² Tamtéž s. 1306.

¹⁸³ JELÍNEK: *Předběžná opatření...*, s. 30.

¹⁸⁴ Stav k datu 25.4.2014

¹⁸⁵ RŮŽIČKA: *Trestní řád...*, s. 1258.

4.4 Srovnání trestních a civilních předběžných opatření

Předběžná opatření podle trestní i civilní procesní právní normy mají z obecného pohledu obdobnou povahu, neboť slouží k tomu, aby byly předběžně, prozatímně, upraveny poměry mezi pachatelem a obětí, resp. mezi navrhovatelem a odpůrcem. Společným znakem je, že vždy jde o rozhodnutí dočasného charakteru, která mají ochránit ohrožené osoby či zabránit protiprávnímu jednání pachatele, z čehož vyplývá, že jsou určena k rychlé a účinné ochraně porušeného či ohroženého práva.

Jak již bylo uvedeno v předchozí kapitole ZoOTČ zavádí do Tr.Ř. nový institut PO, které jsou již v civilním provedení známy dříve z OSŘ a v současné době jsou nově upravena v ZoZŘS. V obou případech je jejich obecným účelem ochrana poškozeného i osob blízkých a předběžné zabránění pachateli v další protiprávní činnosti.

Již z ustanovení Tr.Ř. je zřejmá provázanost, kdy při ukládání PO musí OČTŘ přihlídnout k předběžným opatřením, která již byla obviněnému uložena i podle jiného právního předpisu. „Jedná se tu o promítnutí zásady zdrženlivosti a přiměřenosti (§ 2 odst. 4). V dovětku § 88b odst. 2 je jednak stanovena povinnost zkoumat, zda s ohledem na osobu obviněného a na povahu a závažnost trestného činu, pro který je stíhán, nelze v době rozhodování účelu předběžného opatření dosáhnout jiným opatřením, jednak zákon požaduje navíc i to, aby se při ukládání předběžných opatření přihlédlo i k opatřením, která již byla obviněnému uložena i podle jiného právního předpisu.“¹⁸⁶ Takovým institutem může být jak předběžné opatření uložené podle zvláštního právního předpisu, kterým je ZoZŘS, tak i institut vykázání podle ZoPČR, přičemž „obě tato opatření mohou předcházet (popř. být uplatňována do značné míry nezávisle a samostatně) předběžným opatřením zákazu vstupu do obydlí (§ 88e) a zákazu styku s určitými osobami (§ 88d).“¹⁸⁷

Při rozhodování o PO postupují OČTŘ z úřední povinnosti, tedy na základě zásady ofiциality. Poškozený, resp. oběť trestného činu může dát příslušnému orgánu podnět k jeho uložení, ale OČTŘ rozhodují o přijetí PO na základě konkrétního trestního stíhání obviněného za užití požadavku urychleného projednání trestních věcí bez zbytečných průtahů. Lhůta, ve které by měl však OČTŘ rozhodnout o uložení příslušného PO není v zákoně uvedena a stejně tak není nijak konkrétní lhůtou omezeno trvání takového PO. Jediným omezením je, že

¹⁸⁶ RŮŽIČKA: *Trestní řád...*, s. 1298.

¹⁸⁷ Tamtéž

trvá, dokud to vyžaduje jeho účel, nejdéle však do právní moci rozsudku nebo jiného rozhodnutí, jímž řízení končí.

U předběžných opatření v civilním řízení soud rozhoduje na návrh účastníka řízení, jehož podmínky jsou v základním vymezení stanoveny v ZoZŘS. Iniciativa je v rukou navrhovatele. Pro běh předběžného opatření dle ZoZŘS jsou stanoveny zcela konkrétní lhůty. O návrhu je povinen rozhodnout obecný soud navrhovatele do 48 hodin od podání návrhu a trvá po dobu 1 měsíce od jeho vykonatelnosti, popř. se prodlužuje doba trvání o běh lhůty, po kterou běží vykazání dle ZoPČR a tato do vykonatelnosti dosud neuplynula. Ohrožená osoba také může před uplynutím této základní měsíční lhůty podat návrh na prodloužení doby a soud může trvání předběžného opatření prodloužit do doby, než soud o takovém návrhu rozhodne, avšak maximální lhůta pro trvání je 6 měsíců od vykonatelnosti předběžného opatření, neboť v tomto okamžiku dle ZoZŘS zaniká.

V zákonné úpravě PO jsou vymezeny celkem tři možnosti, které pachatele porušení podmínek této prozatímní úpravy dle Tr.Ř. sankcionují za předpokladu, že je i nadále dán důvod pro uložení PO. Tyto sankce nevychází z institutů hmotného práva a jedná se o možnosti používané ryze v Tr.Ř. Jde o uložení pořádkové pokuty, jiného druhu PO, nebo v krajním případě může dojít k vzetí obviněného do vazby. U předběžných opatření dle ZoZŘS je jedinou možností opětovný výkon rozhodnutí, ale to jde pouze při porušení povinnosti nevstupovat do společného obydlí a nezdržovat se v něm. Soud při takovém porušení předběžného opatření, opět na návrh ohrožené osoby, provede opětovný výkon rozhodnutí vykazáním násilné osoby ze společného obydlí. Sankce za nerespektování rozhodnutí o předběžném opatření je tak stanovena v jiných právních předpisech. Pachatel při závažném nebo opakovaném jednání může naplnit všechny znaky SPTČ podle § 337 odst. 2 Tr.Z., nebo při uplatnění zásady subsidiarity trestní represe se tak může při méně invazivním porušení jednat o některý z přestupků proti občanskému soužití podle § 49 odst. 1 PřZ.

Z již uvedených skutečností je zřejmé, že posloupnost využití opatření podle různých právních předpisů většinou začíná od vykazání podle ZoPČR, následují předběžná řízení podle ZoZŘS a většinou až poslední budou přicházet v úvahu PO podle Tr.Ř. i když to není pravidlem.

Zákonodárce úpravou a vymezením jednotlivých druhů předběžných řízení dle ZoZŘS a trestních PO zvýraznil ochranu poškozených osob partnerským násilím. Z obecného je podobně vymezený okruh společenských zájmů, které chrání předběžná opatření podle § 88c odst. 1 písm. a) Tr.Ř. a podle § 405 odst. 1 písm. c) ZoZŘS a dále také předběžná opatření podle § 88c odst. 1 písm. b) Tr.Ř. a podle § 405 odst. 1 písm. a), b) ZoZŘS.

Předběžná opatření jsou již několik let upravena v civilním řízení a přesto jejich doplnění i do trestního práva je potřeba kvitovat, neboť primárně jsou určena k ochraně oběti, případně osob jí blízkých, a to je vždy cesta správným směrem. Doplnují určitý mezistupeň od méně invazivních procesních prostředků využitelných proti obviněnému a vazbou. Vedle toho je jejich využití mnohem pestřejší a přibližuje se restorativní justici, přičemž nedochází k úplnému omezení osobní svobody obviněného, jako je tomu u vazby.

4.5 Interdisciplinární pojetí ochrany obětí

Většina zahraničních zemí, kde již několik let mají účinnou trestněprávní úpravu stalkingu a domácího násilí, rozvíjí jako další stupeň v rámci svých policejních sborů různé systémy specialistů. Typově se jedná o týmy, jejichž jednotliví členové mají společný cíl a jsou odborně erudovaní a schopní oběti vztahového násilí pomoci a podat potřebné relevantní informace.

I v České republice bylo ze strany Odboru bezpečnostní politiky Ministerstva vnitra zaujato stanovisko, na základě kterého má být postup PČR proti pachatelům partnerského násilí okamžitý a poměrně razantní. V případech pronásledování je cílem osobu stalkera rychle kontaktovat z důvodu zamezení páchání dalšího protiprávního jednání a provést s ním speciální tzv. „cílený rozhovor“, jehož smyslem je získat důležité informace o vlastní nebezpečnosti pachatele a jeho záměrech. Vedle toho však obsahuje také oficiální a jasnou výzvu k ukončení jeho protiprávního chování. V oblasti domácího násilí upravuje jednotný postup příslušníků PČR v případech vykazání a řešení incidentů se znaky domácího násilí závazný pokyn policejního prezidenta č. 166/2009. Jak již bylo uvedeno má policejní orgán právo použít institutu vykazání, a to v situaci kdy míra rizika dalšího nebezpečného útoku je tak vysoká, že dospěje k přesvědčení, že využití jiných oprávnění nezajistí efektivní ochranu ohrožené osoby. Jedná se o faktický úkon, jehož účelem je „krátkodobě zabránit pokračování domácího násilí anebo hrozícímu domácímu násilí předejít a tím poskytnout oběma stranám čas pokusit se konflikt vyřešit,“¹⁸⁸ a jedná se o jedno z několika použitelných oprávnění PČR proti partnerskému násilí.

Takové policejní týmy či samotní specialisté však sami o sobě nemají dostatečný přesah, který zejména u závažných případů partnerského násilí od počátku dostatečně ochrání a pomůže oběti překonat stres, kterému je jednáním pachatele vystavena. Specializovaní příslušníci policie po prvotním vyhodnocení konkrétního případu mohou další postup ve věci

¹⁸⁸ VANGELI: *Zákon o Policii...*, s. 180.

a volbu opatření pro ochranu oběti předat interdisciplinární skupině tvořené těmito specialisty a dalšími zástupci OČTŘ, probační a mediační službou přes lékaře, psychology a pracovníky intervenčních center, orgánů sociálně-právní ochrany dětí až po neziskové organizace typu BKB a ROSA. Takový mezioborový tým má nejlepší předpoklady pomoci oběti po všech směrech a zabránit dalšímu protiprávnímu jednání pachatele partnerského násilí. Prvotním předpokladem je však zřízení podobných týmů a zajištění podmínek pro jejich fungování, tak jak je tomu v zahraničí.

V České republice jsou sice podobné pracovní skupiny sestávající z některých druhů odborníků vytvářeny, ale ne z pohledu preventivního a dlouhodobého působení takového týmu, ale ad hoc ke konkrétnímu závažnému případu partnerského násilí. Jedinou alternativou tak, alespoň pro řešení domácího násilí, stále zůstávají pouze intervenční centra, která dle zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách¹⁸⁹ poskytují sociálně terapeutické činnosti a pomoc při uplatňování práv a obstarávání osobních záležitostí včetně poskytnutí ubytování. Součástí služby, kterou intervenční centra zajišťují je spolupráce a vzájemná informovanost mezi poskytovateli jiných sociálních služeb, orgány sociálně-právní ochrany dětí, obcemi, PČR i obecní policie, jakož i ostatními orgány veřejné správy. Oprávnění a pomoc intervenčních center jsou však stále omezeny pouze na osoby ohrožené násilným chováním jiné osoby obývající s ní společné obydlí. Na druhou stranu zákonné stanovení spolupráce a vzájemné informovanosti je dobrým směrem a předpokladem pro vytvoření a případně i právního uchopení systému interdisciplinárního pojetí ochrany obětí partnerského násilí.

¹⁸⁹ Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů

5 Srovnání s úpravou ve Slovenské republice

„Jde-li o Českou republiku, zákonodárství proti domácímu násilí se vyvíjí poměrně pozvolna. Žel, nelze hovořit o komplexnosti přístupu: efektivní soukromoprávní ustanovení proti domácímu násilí stále chybí. Zdůrazněme, že zákonodárce se nejprve vyhýbal výstižnému pojmu domácí násilí. Později začal tento pojem používat, nicméně nikoli důsledně. Na Slovensku byla a je v obecné rovině situace příznivější.“¹⁹⁰ S tímto názorem již v současné době nelze úplně souhlasit a objektivně se dá uvést, že situace v oblasti partnerského násilí je z pohledu legislativy obou zemí určitým způsobem řešena, v každém právním řádu vlastním způsobem a v jiných časových horizontech, kdy došlo k přijetí právních úprav. Z důvodu že právní řád České republiky a Slovenské republiky se historicky po dlouhou dobu vyvíjel společně a vychází ze stejných základů, rozhodl jsem se pro určité porovnání aktuálního stavu řešení partnerského násilí a z pohledu možností obětí, právě v těchto dvou zemích.

5.1 Domácí násilí – týrání osoby blízké

Na Slovensku byl fenomén domácího násilí dlouhou dobu považován za zanedbatelný a víceméně soukromí problém mezi partnery. Na přelomu prvního a druhého desetiletí 21. století se závažnost tohoto tématu již dostala do odborné diskuse i povědomí široké veřejnosti.¹⁹¹

V trestním právu hmotném není ani ve slovenské právní úpravě, stejně jako u nás, v účinném znění predpisu č. 300/2005 Z.z., trestný zákon (dále jen „STr.Z.“) účinný k 1.1.2006, vymezen pojem domácí násilí, a stejně jako u nás upravuje zvláštní skutkovou podstatou tento typ partnerského násilí v ustanovení § 208 týrání blízké osoby a svěřené osoby (viz Příloha XII). Úprava tohoto trestného činu byla uvedena i v předchozí úpravě hmotného trestního práva a stejně jako v České republice došlo ke kontinuálnímu vývoji a pouze k úpravě některých pojmů, kvalifikovaných skutkových podstat a zpřísnění trestních sazeb.

V oblasti trestního práva je postih slovenské právní úpravy za spáchání trestného činu týrání blízké osoby a svěřené osoby přísnější než v českém trestním právu hmotném, a to

¹⁹⁰ KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. Právo proti domácímu násilí na prahu 21. století. In *Dny práva – 2010*. Brno: Masarykova univerzita, 2010, s. 1309. Dostupné na <<http://www.law.muni.cz/content/cs/proceedings/>>.

¹⁹¹ SCHÄFFEROVÁ, Jana. Právo proti domácímu násilí v kontexte slovenského právneho poriadku. In *Dny práva – 2010*. Brno: Masarykova univerzita, 2010, s. 1362. Dostupné na <<http://www.law.muni.cz/content/cs/proceedings/>>.

v základní i kvalifikovaných skutkových podstatách. Tento trestný čin je také zařazen do typově stejného oddílu trestných činů proti rodině a mládeži, tedy z pohledu systematiky se uvedené právní řády ztotožňují. Rozdíl je v pojetí vymezení skutkové podstaty a podmínek, jejichž naplněním lze konkrétní jednání kvalifikovat jako trestný čin dle § 208 STr.Z. Ve slovenské právní úpravě není potřeba, aby týraná a násilná osoba žily ve společném obydlí a dále tato SPTČ zahrnuje jak osobu blízkou tak osobu svěřenou, tedy oproti české právní úpravě nerozlišuje týrání osoby dospělé a vedle toho osoby určitým způsobem závislé na pachateli. Osobou blízkou je dle výkladového ustanovení § 127 STr.Z. mimo jiné běžné blízké osoby z pohledu partnerského násilí i bývalý manžel, druh, bývalý druh a rodič společného dítěte. U osoby svěřené do péče se jedná dle stejného ustanovení o takovou osobu, která je vzhledem na svůj věk nebo zdravotní stav, nebo z jiného důvodu na základě rozhodnutí orgánu veřejné moci nebo smlouvy svěřená osobě pachatele, aby ve své domácnosti nebo jinde na tuto dohlížel, nebo jí jinak zaopatřoval. V základní SPTČ je druhou podmínkou jednání, kterým se pachatel násilí dopustí, kdy se jedná o způsobení fyzického nebo psychického utrpení poškozenému a dále je taxativně vymezeno, jakým způsobem se lze násilí dopustit, aby byly naplněny všechny znaky trestného činu dle § 208 STr.Z., vyjma ustanovení písm. a) kde je ponechána jistá volnost OČTŘ při řešení incidentů domácího násilí tím, že se pachatel může takového jednání mimo jiné dopustit také jiným jednáním, které ohrožuje fyzické nebo psychické zdraví nebo omezuje bezpečnost obětí.

Z pohledu okolností podmiňujících použití vyšší trestní sazby je rozdíl ve výši trestních sazeb a určité niance jsou mezi oběma právními úpravami pouze ve vymezení skutečností, které konkrétní právní řád považuje za zásadní pro jejich uvedení do normy trestního práva hmotného. Oba trestní zákony se shodují v jednání, kterým je způsobena těžká újma nebo je provedeno závažnějším způsobem. STr.Z. navíc uvádí jako okolnost podmiňující použití vyšší trestní sazby speciální recidivu odsouzeného pachatele za stejný trestný čin v posledních dvou letech či po vykonání trestu ve stejné lhůtě a dále ze zvláštního motivu dle výkladového stanovění § 140 STr.Z. Oproti naší právní úpravě neuvádí jako okolnosti podmiňující použití vyšší trestní sazby spáchání činu nejméně na dvou osobách bez podmínky způsobení těžké újmy na zdraví, nebo po delší dobu. Zajímavostí STr.Z. je nejpřísnější trestní sazba v odst. 3, podle které je odsouzenému možné udělit trest odnětí svobody na patnáct až dvacetpět roků nebo výjimečný trest odnětí svobody na doživotí, a to v souvislosti s tím, že v případě uložení nepodmíněného trestu odnětí svobody je obvykle umožněno podmíněčné propuštění až po vykonání 2/3 uloženého trestu.

Z pohledu zahájení trestního řízení je toto postaveno na Slovensku na zásadě oficiality, stejně jako u nás, a je tedy zahájeno z úřední povinnosti. Na rozdíl od naší právní úpravy je však bez souhlasu poškozeného zahájeno trestní stíhání také některých jiných trestných činů, které s domácím násilím souvisejí.

Zabezpečení ochrany obětí před projevem domácího násilí dopadá i na Slovensku na vícero právních norem. I na Slovensku je domácí násilí chápáno jako natolik specifické a závažné násilné jednání, že nepostačují jen sankce umožněné prostředky trestního práva, ale celý systém legislativy musí být nastavený tak, aby účinně a efektivně chránil před následky domácího násilí.¹⁹²

Na úrovni civilního práva je na Slovensku stále účinný predpis č. 99/1963 Zb., občiansky súdny poriadok (dále jen „OSP“), upravující institut předběžných opatření, a to již od 1.1.2003, kdy nabylo účinnosti opatření zakazující osobě dopouštějící se domácího násilí vstupovat dočasně do domu nebo bytu, v kterém bydlí osoba, proti které je důvodně podezřelá z násilného jednání. Lhůta pro rozhodnutí o návrhu na toto předběžné opatření je 48 hodin od doručení návrhu příslušnému soudu, tedy stejná jako v české úpravě ZoZŘS. Hmotněprávní úprava občanského práva je také stále upravena predpisem č. 40/1964 Zb., občiansky zákonník, který mimo jiné novelizace doznal změny zavedením ustanovení dotýkající se institutu domácího násilí, neboť na základě násilí či jeho hrozby ve vztahu k manželovi nebo jiné blízké osobě žijící ve společném domě nebo bytě, se stalo další žití nesnesitelné, tak může soud na návrh omezit či vyloučit užívací právo násilné osoby, pokud tato nemovitost patří do bezpodílového spoluvlastnictví. Podobným způsobem je upravena možnost omezení užívacího práva nebo jeho úplné vyloučení ze společně užívaného bytu podle ustanovení § 705a stejného zákona.

I ve Slovenské republice mají policejní orgány oprávnění vykázat (viz Příloha XIII) násilnou osobu ze společně obývaného bytu nebo domu případně jiného prostoru sdíleného s poškozenou osobou, a také z bezprostředního okolí takové místa. Tento faktický pokyn byl do predpisu č. 171/1993 Z.z., o policajnom zbore zaveden novelou č. 491/2008 Z.z. s účinností k 15.12.2008, tedy téměř o dva roky později než v České republice. Samotný institut vykázání je ve slovenské i české právní úpravě koncipován velmi podobně a je úzce provázán s civilním řízením o předběžném opatření zákazu dočasného vstupu do společně

¹⁹² KOTRECOVÁ, Alexandra, SMYČKOVÁ, Romana. Vývoj inštitútov ochrany pred domácim násilím v sloveskom civilnom procese. In *Dny práva – 2010*. Brno: Masarykova univerzita, 2010, s. 1401. Dostupné na < <http://www.law.muni.cz/content/cs/proceedings/>>.

obývaného obydlí. Hlavním rozdílem a zároveň i negativem je nedostatečná lhůta pro vykazání, která je na Slovensku pouze 48 hodin, avšak alespoň po dobu soboty, neděle a státního svátku se lhůta přerušuje. Během této krátké doby si ohrožená osoba musí uspořádat své záležitosti, jako pokusit se žít sama, bez násilí a týrání, případně podat návrh na vydání předběžného opatření.¹⁹³ Doručením návrhu k soudu na vydání předběžného opatření se tak doba vykazání prodlužuje až do nabytí vykonatelnosti rozhodnutí soudu o předběžném opatření. Druhým negativním rozdílem je absence specializované instituce pro zajištění sociálně terapeutických činností a pomoc při uplatňování práv či obstarávání osobních záležitostí obětí domácího násilí, kterou jsou v České republice zákonem zřízená intervenční centra. Na Slovensku je tento chybějící článek částečně nahrazen povinností policejního orgánu, i když dle zákonného znění jen podle možností, poskytnout v písemné formě informace o organizacích na pomoc poškozeným, o jejich službách a poskytnout na ně kontakt. Tato poučovací povinnost PČR vůči ohrožené osobě je u nás také v rozsahu poučení o možnosti využití psychologických, sociálních nebo jiných služeb z oblasti pomoci obětem násilí.

Na Slovensku byla provedena studie týkající se duševního stavu násilné osoby, rizikových faktorů, příčin a dalších vlivů způsobujících násilí. Jako rizikové faktory je označovaná skutečnost, že u násilné i ohrožené osoby obvykle docházelo už předtím k násilí v rodině nebo v blízkém okolí,¹⁹⁴ což odpovídá i stavu v našich podmínkách.

5.2 Nebezpečné pronásledování

Trestněprávní úprava stalkingu byla zařazena do STr.Z. k 1.9.2011 až rozsáhlou novelizací provedenou predpisem č. 262/2011 Z.z. do oddílu trestných činů proti jiným právům a svobodám, jako trestný čin nebezpečné pronásledování podle § 360a STr.Z. (viz Příloha XIV). Jde o jiné pojetí zařazení tohoto ustanovení do systematiky STr.Z. Slovensko tak o téměř dva roky později přijalo trestněprávní úpravu fenoménu partnerského násilí navazujícího na domácí násilí, konkrétně realizovaného ve formě stalkingu.

Znění slovenské SPTČ nebezpečné pronásledování je velmi podobné české právní úpravě. Drobná odchylka je v možnosti naplnění druhé podmínky vzbuzení důvodné obavy o život nebo zdraví osoby blízké pronásledovanému a navíc je uvedena třetí podmínka, kdy lze naplnit SPTČ nebezpečné pronásledování, a to pokud je podstatným způsobem zhoršena

¹⁹³ SCHÄFFEROVÁ: *Právo proti domácímu...*, s. 1369.

¹⁹⁴ Tamtéž s. 1373.

kvalita života pronásledovaného. Tato alternativa spočívá v různých projevech, kterými může být zásadní změna v dosavadním způsobu života způsobená snahou poškozeného řešit následky nebezpečného pronásledování, jako jsou přestěhování či změna zaměstnání. Kvalita života může být zhoršena také vyvoláním depresivních stavů či způsobením psychických traumat.¹⁹⁵

Dále je základní SPTČ specifikována, stejně jako v naší právní úpravě, taxativně vymezenými způsoby jednání, kterými se může pachatel dopustit stalkingu. Těchto pět jednotlivých způsobů jednání je téměř totožný v obou právních úpravách vyjma ustanovení písm. c) odst. 1 § 360a STr.Z., kde je vedle uvedených druhů komunikace také možnost kontaktování prostřednictvím třetí osoby, které jsou v praxi k takovému jednání cíleně využívány resp. zneužívány pachatelem. Dále je toto ustanovení neuzavřené z pohledu možností a způsobů, kterými pachatel kontaktuje svojí oběť, ale vždy za splnění podmínky, že je tak činěno proti její vůli.

Jedním ze základních pojmů je také dlouhodobost, a z toho důvodu stanovení časového úseku, kterým je tento pojem již naplněn v trestněprávní úrovni. Při vymezení se i v slovenském právním prostředí různí odborné názory. Na jedné straně jsou naplněny podmínky dlouhodobosti při spáchání nejméně 3 útoků během několika dnů, tedy mohou postačovat i 3 dny¹⁹⁶. Jiný právní názor je prezentován podobně jako v ustáleném vymezení pro naše trestní právo v 10 útocích za dobu alespoň 1 měsíce,¹⁹⁷ tedy již uvedených 4 týdnů.

Možnosti trestního postihu jsou v obou právních úpravách stejné, kdy pachatel bude potrestán odnětím svobody až na jeden rok, přičemž dle našeho Tr.Z. je možnost odsoudit jej také k trestu zákazu činnosti. Při naplnění kvalifikované SPTČ je v ČR i SR stanoveno rozmezí trestní sazby odnětí svobody také shodně na šest měsíců až tři roky.

Rozdílně jsou však vymezeny jednání, kterými se pachatel dopustí kvalifikované SPTČ, kdy STr.Z. chrání speciální skupinu osob uvedenou ve výkladovém ustanovení § 139 STr.Z., jako chráněnou osobu, což částečně odpovídá v Tr.Z. uvedeným pojmům dítě a těhotná žena. Ve slovenské úpravě se tak jedná samozřejmě o rozsáhlejší skupinu osob. Pro úplnost musím uvést, že i Tr.Z. chrání i ostatní osoby zařazené do specifické skupiny v ustanovení § 42 písm. h) a při spáchání činu proti těmto osobám k této skutečnosti přihlédne

¹⁹⁵ PFUNDTNER, Edita, ŠANTA, Ján. Nebezpečné prenasledovanie – stalking. *Justičná revue*, 2012, roč. 64, č. 2, s. 276.

¹⁹⁶ KOLESÁR, Juraj. In BURDA, Eduard a kol. (ed). *Trestný zákon. Osobitná časť : komentár*. Praha: C.H.Beck, 2011, s. 1204.

¹⁹⁷ PFUNDTNER: *Nebezpečné prenasledovanie...*, s. 273.

soud jako k přitěžující okolnosti při výměře trestu. Další způsob, kterým pachatel může naplnit okolnost odůvodňující použití vyšší trestní sazby je na Slovensku opět vymezen obecnějším způsobem, a to závažnějším jednáním, což pokrývá úpravu Tr.Z. jednání se zbraní a dále lze uvést páčání násilí po delší čas, využitím tísně nebo zvlášť surovým či trýznivým jednáním. Poslední dva způsoby jsou, stejně jako u trestného činu týrání blízké osoby a svěřené osoby, spácháním činu ze zvláštního motivu. Další okolností je spáchání činu veřejně, tedy před nejméně dvěma osobami současně přítomnými, popř. prostřednictvím médií či webového rozhraní.

Vedle trestněprávní úpravy dopadají na problematiku stalkingu na Slovensku i další právní normy, které svými instrumenty mohou vhodně doplňovat ochranu poskytovanou poškozeným pronásledováním. Jak již bylo uvedeno, OSP upravuje v oblasti občanského práva instituty předběžných opatření. Pro poškozené stalkingem není v účinném OSP speciální předběžné opatření, na rozdíl od české právní úpravy. Využitelné je obecné ustanovení uvedené v § 76 odst. 1 písm. f) OSP, na základě kterého může soud uložit povinnost osobě pachatele, aby něco vykonal, něčeho se zdržel nebo něco snášel. Konkrétní povinnost by pak měl specifikovat ve svém rozhodnutí o předběžném opatření soud, a to bezodkladně, avšak v obecné lhůtě do 30 dnů od podání návrhu.

Z pohledu možností a oprávnění policejních orgánů Slovenské republiky k ochraně pronásledované osoby se tyto jeví v komparaci s českou právní úpravou omezenější. Není tam nijak vymezen institut krátkodobé ochrany. Oprávnění související s vykázaním osoby ze společného obydlí neobsahuje možnost vymezení širšího územního rozsahu i na prostor v okolí společného obydlí, na který se vykázaní může vztahovat. Toto oprávnění uvedené v ZoPČR může již od počátku zasáhnout i proti pronásledování osoby unikající z násilného partnerského vztahu, neboť vedle povinnosti zdržet se vstupu se násilná osoba musí zdržet i styku nebo navazování kontaktu s ohroženou osobou. Jediným obecným institutem pro okamžitou ochranu oběti stalkingu, je ze strany slovenského policejního orgánu krátkodobé omezení na osobní svobodě pronásledovatele, na základě ustanovení § 19 predpisu č. 171/1993 Z.z., o policajnom sbore.

5.3 Společná ustanovení a shrnutí

Shodná v obou státech je v trestním právu procesní úprava dispozičního práva poškozeného jako institut trestního stíhání se souhlasem poškozeného. Na Slovensku je tato úprava v § 211 predpisu č. 301/2005 Z.z., trestný poriadok, kdy u trestného činu týrání svěřené osoby a blízké osoby je absence volby poškozeného v poskytnutí či odepření

souhlasu s trestním stíháním pachatele. Opačná situace, shodně s naší úpravou, je u trestného činu nebezpečného pronásledování, kde má poškozený právo proti pachateli, jenž je osobou, vůči níž by měl poškozený jako svědek, právo odepřít výpověď vyjádřit svůj nesouhlas s trestním stíháním takové osoby pachatele. Jedná se také o trestný čin, u něž lze zahájit trestní stíhání a v již zahájeném trestním stíhání pokračovat pouze se souhlasem poškozeného.

Slovenský trestní řád má stále v účinném znění¹⁹⁸ pojem poškozený jako subjekt trestního řízení. Zvláštní právní úprava vztahující se k právům oběti dosud¹⁹⁸ nebyla přijata. Částečnou kompenzací je ustanovení § 10 odst. 23 predpisu č. 301/2005 Z.z., které vymezuje organizace poskytující na základě zvláštního zákona bezplatnou pomoc poškozeným, což ale ve srovnání s celkovou úpravou ZoOTČ je pouze dílčí institut bez dalších vazeb. Na Slovensku jde zákonodárce cestou dílčích novel, jimiž jsou konkrétní práva poškozenému garantována v predpisu č. 301/2005 Z.z.

Pokud partnerské násilí nedosahuje stupně nebezpečnosti pro společnost dle trestního zákona resp. nenaplní všechny znaky některé SPTČ dle STr.Z. lze jej z pohledu problematiky domácího násilí i stalkingu kvalifikovat jako přestupek dle predpisu č. 372/1990 Z.z., o priestupkoch, a to zejména dle § 47 a 49 stejného zákona. Stejně jako v české úpravě přestupkového práva jsou to zejména přestupky proti veřejnému pořádku a občanskému soužití.

Zajímavé je srovnání trestních sankcí, které je možné udělit jak v základní tak i kvalifikované skutkové podstatě vymezených trestných činů. Zatímco u nebezpečného pronásledování jsou trestní sazby výměry pro trest odnětí svobody v obou zemích totožné, u trestného činu týrání osoby žijící ve společném obydlí jsou sankce ve Slovenské republice mnohem přísnější.

V souhrnu lze zobecnit, že na Slovensku byla do právního řádu jako celku úprava určitým způsobem postihující partnerské násilí, ať již ve formě domácího násilí nebo nebezpečného pronásledování, zařazena dříve než u nás, avšak na druhou stranu dobře nastartovaný vývoj zde stagnuje. V České republice bylo přistupováno pozvolna, ale ve více krocích, k jednotlivým změnám v právních normách, jež jsou tak již dle mého názoru účinnější při potírání partnerského násilí i pomoci jeho obětem. Tento trend relativně systematicky pokračuje po celou dobu od účinnosti první úpravy od 1.6.2004 v trestním právu proti domácímu násilí a v současné době již lze hovořit o určitém systému opatření, která

¹⁹⁸ stav k datu 25.4.2014

mohou chránit oběť partnerského násilí, ať už se jedná o uvedené či jiné skutkové podstaty trestných činů a přestupků, předběžná opatření dle civilního či trestního práva, instituty vykázání či krátkodobé ochrany, speciální normu ZoOTČ a dle ní činné subjekty zapsané v registru poskytovatelů pomoci obětem, až po intervenční centra a mnoho neziskových organizací a občanská sdružení jako je BKB a podobné.

6 Návrhy de lege ferenda

Dlouhodobou, ale dosud neúspěšnou snahou zákonodárců, je přijetí nové úpravy trestního práva procesního. Z obecného hlediska je totiž nejvhodnější spojit rekodifikaci trestního práva hmotného, která byla provedena Tr.Z. s přijetím adekvátního nového kodexu upravujícího trestní právo procesní. Do současné doby jsou již více než čtyři roky (od 1.1.2010) zákonodárci schvalováni pouze dílčí novely, z nichž k těm větším patřily uvedení ZkTr.Z. a ZoOTČ. Trestní právo procesní ve světle úpravy de lege ferenda nutně potřebuje nový kodex, který bude dostatečně reagovat na vývoj a vztahy ve společnosti 21. století.

Oblast partnerského násilí z pohledu návrhů de lege ferenda jako vhodných a dostatečných opatření v boji proti domácímu násilí a stalkingu je složitá, neboť je nutné vycházet z předpokladu, že nelze přijmout všeobecný způsob řešení těchto institutů, které jsou specifické pestrostí jevů a jednání.

Některá konkrétní doplnění trestního práva, případně i jiných právních norem v souvislosti s aplikací ustanovení upravujících trestný čin týrání osoby žijící ve společném obydlí a nebezpečné pronásledování, která nebyla do současné doby¹⁹⁹ provedena, a dle mého názoru by bylo vhodné je do těchto právních norem zařadit, a proto je dále uvádím jako právní úpravu de lege ferenda.

6.1 Stalking

Z hlediska právní úpravy trestního práva hmotného se domnívám, že výše sankce hrozícího trestu odnětí svobody pro pachatele v základní SPTČ nebezpečné pronásledování, tak jak je stanovena, tedy v době až na jeden rok, při pomnutí možnosti uložení sankce zákazu činnosti, je nedostačující. Na základě skutečností vyplývajících z vyšetřování jednotlivých případů, které prošly soudními síněmi a následky pro oběť, by mělo dojít ke zvýšení sazby trestu odnětí svobody, aby odradila pronásledovatele od jeho protiprávního až destruktivního jednání. Adekvátní ke způsobeným následkům pro oběť, by tak byla trestní sazba odnětí svobody s horní hranicí do dvou let, aby tak mohly být dostatečně postiženy i závažnější jednání, kterých se svým zásahem do života oběti dopustí pachatel stalkingu. U kvalifikované SPTČ by v návaznosti mělo dojít ke zvýšení trestní sazby a to na možnost uložení trestu odnětí svobody v rozmezí od šesti měsíců do čtyř let. Dále by bylo vhodné rozšíření předpokladů, jejichž naplnění lze postihnout okolnostmi podmiňujícími použití vyšší trestní sazby o nové, u nichž se domnívám, že taková jednání pachatele je nutné sankcionovat vyšším trestem. Kvalifikovanou skutkovou podstatu bych

¹⁹⁹ stav k datu 25.4.2014

tedy rozšířil o okolnost páchaní skutku po delší dobu. Tato podmínka by byla naplněna soustavným pronásledováním oběti po dobu nejméně 6 měsíců. Další okolností by bylo spáchání skutku opětovně, kdy pod tuto podmínku by bylo možné pojmout jakýkoliv případ opakování trestného činu nebezpečné pronásledování stejným pachatelem, přičemž není potřeba, aby došlo k nabytí právní moci odsuzujícího rozsudku a stejně jako například u trestného činu výtržnictví podle § 358 odst. 2 písm. a) Tr.Z., by se neuplatňovala fikce neodsouzení a nebyla by stanovena žádná lhůta, která by nesměla uplynout od spáchání předchozího trestného činu.

Ze slovenské právní úpravy bych využil podmínku, zhoršení kvality života oběti podstatným způsobem, která by při svém naplnění vedla k trestnosti takového jednání pachatele, protože v praxi bývá problém objektivně prokázat právě způsoblost stalkingového jednání vzbudit důvodnou obavu o život nebo zdraví poškozeného nebo o život a zdraví jemu blízkých osob s přihlédnutím ke všem konkrétním okolnostem případu, jak již bylo v této práci uvedeno. Z praxe vyplývá, že i když podmínka vzbuzení důvodné obavy o stanovené hodnoty není prokázána či dokonce naplněna neznamena to, že takové jednání není dostatečně společensky škodlivé, jak by mohl vyžadovat Tr.Z. dle ustanovení § 12 odst. 2, neboť není výjimkou, že u oběti dochází k podstatnému zhoršení její životní úrovně. Další úpravou, kterou navrhuji je ve vymezení § 354 odst. 1 Tr.Z. zmírnění kumulativní podmínky vzbuzení důvodné obavy o život a zdraví osob poškozenému blízkých na výběrovou podmínku obavy o život nebo zdraví. Tato změna opět reaguje na praxi a společenskou škodlivost, kdy je dle mého názoru dostačující, pokud je u někoho vyvolána obava o zdraví jeho blízkých osob.

Z účinné úpravy Tr.Z. bych, na druhou stranu, vypustil pojem „vytrvale“ nacházející se v ustanovení § 354 odst. 1 písm. c), z důvodu nadbytečnosti. Již bylo v této práci napsáno, že jakékoliv jednání, aby naplnilo všechny znaky SPTČ nebezpečné pronásledování, musí splňovat podmínku dlouhodobosti. Významově se jedná o velmi podobné slovo a sama tzv. „dlouhodobost“ zahrnuje opakující se, systematicky a soustavně prováděné jednání. Je-li dlouhodobost naplněna dle dikce ustanovení odst. 1 písm. c) kontaktováním jakýmikoli prostředky, tak tím je současně splněna i podmínka pojmu „vytrvalost“.

Výše uvedené doplnění současného znění ustanovení § 354 Tr.Z., jsem zapracoval do návrhu možné novelizace trestného činu de lege ferenda (viz Příloha XV).

6.2 Domácí násilí

Pro efektivnější postih jednání, která lze podřadit k fenoménu domácího násilí, bylo za posledních 10 let do našeho právního řádu a to včetně trestního práva provedeno mnoho dílčích ustanovení, a přesto nebyl do současné doby z pohledu žádného právního odvětví

nijak definován pojem domácího násilí. Pro ujednocení výkladu a celistvé vymezení tohoto fenoménu v právním řádu bych doplnil, za současného stavu, do znění ustanovení § 3021 NOZ konkrétní vymezení tohoto pojmu (viz Příloha XVI). I přes vymezení pojmu domácí násilí v občanském právu by to mohlo přispět OČTŘ a dalším institucím brojícím proti domácímu násilí a pomáhajícím jeho obětem.

Zavedení pojmu domácí násilí by bylo potřeba také do Tr.Z. do ustanovení § 42, jako nová přitěžující okolnost určená pro trestné činy naplňující jiné SPTČ vymezených ve zvláštní části Tr.Z. (mimo § 199 Tr.Z.), čímž bude určeno, že trestný čin byl spáchán za podmínek domácího násilí. Jednalo by se o další krok, který by doplnil škodlivost, kterou společnost přikládá domácímu násilí a tím, že by tato skutečnost byla stanovena v trestním právu, jako právně významná hodnota v neprospěch pachatele, která tak ve svém důsledku vede ke zpřísnění druhu nebo výměry ukládaného trestu. Většina jednání, jenž naplňují výše uvedený pojem domácího násilí, nelze právně kvalifikovat jako trestný čin podle § 199 Tr.Z. a existence nové přitěžující okolnosti by tuto skutečnost mohla vhodně doplnit.

Samostatnou otázkou de lege ferenda je základní rozhodnutí, zda je vhodné dále třístit oblast prevence a postihu domácího násilí dílčími legislativními zásahy do několika právních odvětví a mnoha norem nebo konečně formou samostatného sjednocujícího komplexního zákona. S rozšiřující se účinnou právní úpravou dotýkající se tohoto fenoménu a množstvím právních norem, do kterých zasahuje, začíná být zásadním nedostatkem fakt, že ochrana a řešení domácího násilí nemá svůj samostatný zákon, který by nahradil již zcela překonaný a téměř následnými novelizacemi zrušený ZoDN. Myslím, že již nastal čas, aby celá oblast byla shrnuta a zaktualizována dle současných podmínek, včetně konkrétního popisu a vymezení domácího násilí, aby bylo správně a včas rozpoznatelné. Taková speciální norma by pak zastoupila NOZ ve vymezení pojmu domácí násilí, které by tak samozřejmě bylo uvedeno v tomto novém zákoně.

6.3 Společné úvahy de lege ferenda nad partnerským násilím

Modernizace trestního soudnictví, která je vyjádřena cestou směřující k restorativní justici by u partnerského násilí bylo možné realizovat použitím institutů přiměřených omezení a povinností podle § 48 odst. 4 Tr.Z. K účinné právní úpravě tohoto institutu nemám žádné náměty de lege ferenda, ale v praxi by bylo potřeba ve vhodných případech při ukládání trestů za spáchání trestných činů v souvislosti s domácím násilím a za trestný čin nebezpečné pronásledování stanovit, při ukládání trestu odnětí svobody, kdy se výkon uloženého trestu podmíněně odkládá na zkušební dobu, konkrétní přiměřená omezení nebo přiměřené

povinnosti. Tato skutečnost souvisí s tím, že nesplnění podmínek stanovených v konkrétním přiměřeném omezení je, vedle dalších skutečností, důvodem k rozhodnutí o uložení trestu podle § 48 odst. 6 Tr.Z. V praxi by se mohlo jednat o další opatření směřující k ochraně oběti, pokud by byl tento institut soudu adekvátně využíván a měl by nahrazovat tresty prostého podmíněného odsouzení k trestu odnětí svobody i nepodmíněný trest odnětí svobody. Tato možnost je však využitelná v celém rozsahu pouze pro přečin nebezpečné pronásledování podle § 354 Tr.Z. U trestných činů spáchaných domácím násilím se to týká těch přečinů podle § 14 Tr.Z., tedy tato alternativa nedopadá na trestný čin týrání osoby žijící v společném obydlí.

V rámci trestního práva procesního bych uvítal doplnění účinných tzv. „zákazových“ předběžných opatření dle Tr.Ř. o povinnost pachatele partnerského násilí, popř. i jiných trestných činů podstoupit psychologické vyšetření, a v návaznosti na to povinnost využít odbornou poradenskou pomoc, čímž by se mohla řešit příčina trestné činnosti pachatelů partnerského násilí a předcházet jejich recidivě. Součástí této terapie by byla i výměna informací mezi gestorem terapeutického programu majícího v péči pachatele a na druhé straně intervenčním centrem či registrovaným subjektem pomoci obětem trestných činů, což by umožňovalo zjišťování změn v postojích pachatele partnerského násilí a odpovídající reakci zaměřenou na maximální řešení násilného chování a zamezení jeho opakování pro futuro. Tento terapeutický program je zaměřen zejména do budoucnosti, kdy může být impulsem pro udržení stávajícího partnerského vztahu, ve kterém se násilí objevilo, ale v této fázi je řešeno ustanoveními trestního práva, ale také pro předejití násilí v dalším partnerském vztahu do kterého dříve nebo později násilná osoba vstoupí a bez zásahu státní moci již s negativním naučeným modelem násilného chování vůči svému partnerovi. V návaznosti na to by bylo vhodné upravit i pravomoci probační a mediační služby rozšířením ustanovení § 4 odst. 2 zákona č. 257/2000 Sb., o Probační a mediační službě²⁰⁰ o účast a participaci na uvedeném terapeutickém programu, včetně oprávnění sledovat a kontrolovat chování a účast obviněného na takovém programu v případech, kdy bylo rozhodnuto o předběžném opatření tohoto typu.

Komplexně bych doplnil současnou neurčitou účinnou úpravu předběžných opatření dle Tr.Ř. v ustanovení § 88n vymežující jejich trvání dokud to vyžaduje jejich účel, nejdéle však do právní moci rozsudku nebo jiného rozhodnutí, jímž řízení končí o konkrétní časovou lhůtu. Tento nový procesní institut určitým způsobem nahrazuje vazbu a z toho důvodu by

²⁰⁰ Zákon č. 257/2000 Sb., o Probační a mediační službě, ve znění pozdějších předpisů

bylo možné analogicky doplnit, že celková doba předběžného opatření nesmí překročit konkrétní lhůtu stanovenou v Tr.Ř. v ustanovení § 72a týkající se doby trvání vazby.

Z okruhu trestního práva procesního je často diskutované dispoziční právo poškozeného dle § 163 a § 163a Tr.Ř. Jak již bylo uvedeno právo udělit či odepřít souhlas s trestním stíháním nemá poškozený trestným činem dle § 199 Tr.Z. Problém je však u ostatních SPTČ, které může spáchat svým jednáním pachatel domácího násilí. Řešením by mohlo být doplnění ustanovení odst. 1 § 163a Tr.Ř. o písm. e) ve znění, že souhlasu poškozeného s trestním stíháním pro některý z trestných činů uvedených v § 163 odst. 1 není třeba, pokud z okolností je zřejmé, že byl spáchaný za podmínek domácího násilí.

Zároveň s úpravou trestního práva bych přistoupil i ke změně PŘZ, jenž postihuje méně společensky škodlivá protiprávní jednání, kterými nejsou naplněny znaky SPTČ dle Tr.Z., přičemž se v praxi jedná o převážnou většinu případů. Z toho důvodu a ve smyslu zvýšení efektivnosti trestání cestou správního práva bych u přestupků obsahujících prvky partnerského násilí, ať už z oblasti domácího násilí nebo stalkingu, bych doplnil jejich skutkovou podstatu, jenž by u přestupků proti veřejnému pořádku, proti občanskému soužití a proti majetku, zavedlo analogicky s trestním právem, nové okolnosti podmiňující použití vyšší sankce. Jednalo by se o souhrn podmínek, kdy by nebylo možné za opakování takových přestupků ve lhůtě 3 let od uložení sankce v rozhodnutí o přestupku upustit, ani uložit sankci napomenutí. Uložení pokuty by bylo možné pouze v taxativně určeném rozmezí, přičemž by byla stanovena i nejnižší hranice. Pokud by bylo k přestupkovému jednání užito motorového vozidla či obdobné věci, byla by obligatorně použita sankce zákazu činnosti, popř. propadnutí věci. V případech stalkingu by za splnění zákonných podmínek PŘZ byla obligatorně ukládána sankce zákazu pobytu, což by do určité míry korespondovalo s instituty předběžných opatření dle Tr.Ř. a ZoZŘS.

Uvedené zpřísnění trestání vychází ze skutečnosti, že sankce ukládané na základě účinné úpravy PŘZ pachatele nijak nepostihnou, tedy na něj nepůsobí a v návaznosti na to působí negativně i na úmysl poškozeného oznamovat další jednání a nijak pozitivně to neumocňuje ani přístup policejního orgánu při přijetí oznámení a správního orgánu při samotném vedení řízení o přestupku.

Další věcí je dispoziční právo poškozeného uvedené v § 68 PŘZ, kdy zde taxativně stanovené přestupky se projednávají jen na návrh postižené osoby, jejího zákonného zástupce nebo opatrovníka. V praxi tak u velké části těchto přestupků marně uplyne lhůta pro podání návrhu k projednání věci. Přestupky z oblasti partnerského násilí by měly být z oblasti návrhových přestupků vyjmuty a projednávány ex offio. Zajistilo by se tak samotné

projednání, tedy by proběhlo správní řízení ve věci a byly by tak zjištěny všechny okolnosti případu až po udělení dostatečné sankce za přestupek dle nových ustanovení PŘZ a v neposlední řadě by neležely náklady projednání přestupku na poškozeném partnerským násilím.

7 Závěr

V této práci jsem se věnoval aktuálnímu tématu partnerského násilí, které je prezentováno zdánlivě různými oblastmi domácího násilí a stalkingu. Pro oboje je však typické, že k nim ve většině případů dochází mezi osobami, které jsou či v nedávné době byli vůči sobě v citovém vztahu nějakého druhu partnerství. Samozřejmě, že fenomén domácího násilí i stalkingu pokrývá mnohem širší oblast násilných jednání i mezi jinými osobami. Tato práce je však zaměřena na nejzávažnější formy partnerského násilí, které se odehrává mezi dospělými osobami, jež jsou nebo byly v reálném intimním vztahu a jsou ve svých důsledcích postižitelné podle trestního práva včetně vazeb, které tyto problematiky spojují.

Postupem doby se do médií dostávaly reálné případy domácího násilí a poté i stalkingu, čímž se partnerské násilí postupně dostávalo stále více do povědomí širší veřejnosti. Zároveň se nejprve domácí násilí a po několika letech i stalking začaly objevovat v právním řádu České republiky, včetně trestního práva a tímto PČR i další OČTŘ získaly větší oporu v trestním řízení u jednání, která vykazují znaky vztahového násilí a naplňují trestní odpovědnost pachatele. V době do 31.12.2009 u případů nebezpečného pronásledování, resp. do 31.5.2004 v případech týrání blízké osoby, byly policejní orgány nuceny tyto prověřovat případně vyšetřovat pouze v rámci jiných SPTČ dle do té doby účinného znění T.Z. V trestním řízení jsou po uvedených datech souzeny každoročně stovky nových případů z obou oblastí partnerského násilí, které za předchozí právní úpravy T.Z. byly bohužel postoupeny správnímu orgánu k projednání jako přestupková jednání. Pokud byly v některých případech již zahájeny úkony trestního řízení, docházelo po základním prověření k odevzdání věci dle § 159a odst. 1 písm. a) Tr.Ř. Takové skutky byly prošetřovány jako dílčí jednání, tedy pouze to, které bylo obsaženo v trestním oznámení. PČR tak dříve, než mohlo dojít k doзору státního zastupitelství jednotlivého případy, postoupila do roviny přestupkového řízení.

Přijetí ustanovení do trestního práva hmotného postihující partnerské násilí dle § 199 Tr.Z. a dle § 354 Tr.Z. bylo, jak ukazuje historie několikaleté praxe, důležitým počinem zákonodárce při rekonstrukci trestního práva hmotného.

Česká republika se legislativním pojetím partnerského násilí dostala mezi země, které pojmenovaly a zařadily do svých právních řádů úpravu partnerského násilí, konkrétně zásadních fenoménů domácího násilí a stalkingu, které jsou nepochybně jedněmi ze sociálně patologických jevů moderní doby, a jejich následky jsou tak závažné, že potrestání za jejich spáchání bylo správně zařazeno i do trestního práva.

V případech domácího násilí a poté i nebezpečného pronásledování je v české společnosti již po mnoho let snaha postupně odbourávat názory, že se jedná o privátní záležitost, do které není vhodné a ani potřebné intervenovat zvenčí. Obecně je česká společnost ve vztahu k případům partnerského násilí stále příliš liberální. Tento názor vychází také z toho, že v převažujícím počtu případů se partnerského násilí dopouští současný či bývalý partner a v takových případech sice společnost odsuzuje násilí samotné, ale nejeví již zájem na zásahu státu do tohoto soukromého vztahu a v souvislosti s tím jsou stále časté tendence k bagatelizaci těchto protiprávních jednání.

Jak je z kapitol této práce zřejmé, Česká republika učinila v posledních 10 letech několik zásadních zákonodárných počinů ve formě dílčích novelizací, přijetí zákonů i zcela nového kodexu trestního práva hmotného, které ve svém komplexu vytváří významné předpoklady pro řešení problematiky partnerského násilí, zejména v jeho nezávažnějších formách, neboť na takové případy lze použít všechna opatření a instituty účinného právního řádu. Uvedené legislativní změny jsou nepochybně pozitivním základem pro řešení partnerského násilí v praxi a zároveň ve svém souhrnu mohou zvyšovat ochranu, kterou oběti této specifické trestné činnosti poskytuje právní řád České republiky. Na druhou stranu nedotčenou oblastí jsou postupy vůči pachateli a možnosti práce s osobou pachatele, neboť vedle represe za spáchané jednání zde není legislativně upravený prostor zaměřený na pachatele. Nejsou řešeny příčiny jeho jednání, ochrana potencionálních dalších obětí pro futuro, ani nejsou vymezena opatření uložitelná pachateli, která by byla zaměřená na odbornou poradenskou pomoc.

Za současného stavu právního řádu je celková legislativní úprava i trestního práva ve věci partnerského násilí dobře nasměrovaná, ale je vhodné ji doplnit uvedenými terapeutickými programy zaměřenými na původce protiprávního jednání. Pro plné využití všech institutů v praxi bude nutné zpracovat provedené legislativní změny a zařadit inovativní metody do dosud běžných a dlouhodobě zažitých postupů věcně příslušných OČTŘ, zejména PČR. Domnívám se, že stát, potažmo OČTŘ i ostatní zainteresované instituce, zákonné možnosti jim dané právním řádem nevyužívají plně a dostatečně a zde vidím rezervu v boji proti partnerskému násilí. Pokud jsem přesto měl nějaké podněty k účinné právní úpravě související s oblastí partnerského násilí, uvedl jsem je v předchozí kapitole věnované námětům *de lege ferenda*.

Z uvedených informací, provedené analýzy právní úpravy a závěrů prezentovaných v této práci je zřejmé, že přijetí zvláštních SPTČ pro jednání typické pro partnerské násilí v rovině trestního práva bylo nutné a je užitečné, přičemž se jednoznačně nejedná o

nadbytečnou kriminalizaci těchto jednání objevujících se v soukromých vztazích mezi partnery.

Pro omezení partnerského násilí je důležitá informovanost a prevence a pro dostatečnou ochranu oběti a řádné prošetření konkrétních případů nesmí být bráno žádné partnerské násilí na lehkou váhu. Vyvážený, ale razantní přístup může pak působit ve dvou rovinách, jako generální prevence, kdy bude mít odstrašující účinek pro potencionálního pachatele, který bude vědět, že společnost takové jednání netoleruje, a na druhou stranu to je signál pro poškozené, že se mohou obrátit o pomoc a ta jim bude ze strany příslušných orgánů v dostatečné míře poskytnuta. Jako individuální prevence může účinkovat pro jednotlivce již se dopouštějícího partnerského násilí, jako jednoznačný signál, aby svého jednání zanechal, neboť překročil meze běžných partnerských neshod a dopouští se protiprávního jednání, za které může očekávat určitou sankci či trest.

Při řešení problematiky partnerského násilí se jeví jako nejvhodnější interdisciplinární přístup sdružující vedle čistě právních postupů také sociální, psychologická i terapeutická opatření. Pro výsledný účinek je důležitá součinnost specialistů z různých oborů zaměřujících se na řešení, příčiny i následky a pomoc obětem trestné činnosti, potažmo i ohroženým osobám, pokud konkrétní jednání nenaplní všechny znaky SPTČ dle Tr.Z., neboť i v těchto případech je významný přenos informací ke specialistům, jež mohou ze své pozice nejvhodněji pomoci. Tzv. informační management umožňuje přenášet informace mezi účastníky expertní skupiny, které jsou důležité pro způsobilé posouzení konkrétního případu a odhadnutí jeho dalšího vývoje a zejména rizika, které může osobě ohrožené partnerským násilím důvodně hrozit v budoucnosti.

Z hlediska vyrovnávání se obětí s činem, který na nich byl spáchán, je partnerské násilí specifické v několika hlediscích. Nejde o jednorázový čin, se kterým se může oběť po dokonání dílčího jednání začít postupně vyrovnávat. Tato trestná činnost je vždy představována opakovanou a zintenzivňující se viktimizací oběti. Následky takového jednání většinou trpí více dalších lidí z okruhu blízkých osob a mnohdy přímo či zprostředkovaně i děti. Pachatelem partnerského násilí dle vymezení pro tuto práci je vždy známá osoba a samo o sobě těžké vyrovnávání se s viktimizací je provázeno skutečností, že pachatel byl nebo je v blízkém vztahu k oběti a tato mu důvěřovala.

Nový přístup k ochraně oběti je vyjádřen prozatímními opatřeními podle Tr.Ř. a ZoZŘS. Tato rozhodnutí jsou v kompetenci státního zastupitelství potažmo soudu. Vedle uvedených procesních právních norem lze nově využít i ustanovení NOZ, na základě kterých soud může mimo jiné omezit, nebo i vyloučit právo násilné osoby bydlet ve společném domě

nebo bytě. Další z OČTŘ, policie, má vedle notoricky známé a dlouhodobě využívané pravomoci vykázaní násilné osoby, také možnost poskytovat osobě ohrožené násilím, které zřejmě hrozí újma na zdraví nebo jiné vážné nebezpečí, ochranu realizovanou prostřednictvím institutu krátkodobé ochrany.

Základním doporučením pro všechny oběti partnerského násilí je zajištění prvotního bezpečí pro sebe a své blízké, kdy se bude jednat většinou o děti. Zároveň musí dojít k přerušení jakýchkoliv kontaktů mezi obětí a pachatelem a přijetí zodpovědnosti za svou bezpečnost. Představené legislativní možnosti, které byly dosud do našeho právního řádu přijaty, nejsou samospasující a bez aktivního a odpovědného přístupu oběti ani příliš efektivní.

Prokázaným kriminologickým aspektem, a vyplývá to i z této práce, je provázanost stalkingu na předcházející domácí násilí, kdy v mnoha případech ex-partner stalkingu bývá toto jednání pokračováním předchozí agrese domácího násilí. Stalking se tak stává nadstavbou, pokračováním předchozího domácího násilí, kdy k ukončení partnerského násilí nestačí ani teritoriální rozdělení a útěk ohrožené osoby ze společného obydlí.

Z kontextu celé práce pak lze jednoznačně obhájit intervenci státní moci do soukromí obydlí u osob, kde dochází k domácímu násilí, jako zcela legitimní. Týrání osoby ve společném obydlí se nikdy nemůže schovat za privátnost vztahu či svobodu bydlení, neboť stát je povinen chránit základní lidské hodnoty, z nichž nejdůležitější představují zejména život a zdraví člověka. Institut vykázaní ve formě faktického úkonu je postavený na prevenci a nejedná se o trest za spáchané jednání, neb to je předmětem až dalšího řízení ve věci. Domácí násilí dále může, a v reálném životě se tomu tak skutečně děje, že produkuje předpoklady pro další násilí ve formě transgeneračního přenosu na děti, které si prošly či se setkaly s touto negativní životní zkušeností. Druhotně jde tak o řádnou výchovu dalších generací a zajištění předcházení podobného negativního typu chování v dospělosti přenosem do vlastních partnerských vztahů. Uvedené zásahy státu, jenž jeho orgánům umožňuje právní řád, jsou proto legitimní a prováděny v zájmu společnosti, veřejného zájmu.

Partnerské násilí tak, jak bylo vymezeno a představeno v uvedené práci, je ve svých jednotlivých oblastech pro své negativní dopady odsuzováno, mnohdy i řešeno a došlo i k představeným legislativním změnám napříč právním řádem České republiky. Jedná se o vysoce latentní protiprávní jednání, jehož prošetřování je specifické a klade velké nároky na OČTŘ. Je také skutečností, že k odsouzení pachatele partnerského násilí dojde jen v mizivém počtu z velkého množství reálných případů, kdy se trestný čin týrání osoby žijící ve společném obydlí nebo nebezpečné pronásledování stane. Lze tedy jen pozitivně hodnotit, že

k potírání i předcházení eskalace dalšího partnerského násilí došlo jak přijetím dílčích ustanovení, tak celého komplexu opatření napříč právními odvětvími, od trestního, přes správní až po civilní právo, a proto by dalším krokem při boji s partnerským násilím měla být snaha o snížení jeho latence.

Seznam použitých zdrojů

Monografie a sborníky

1. BOON, Julian, SHERIDAN, Lorraine. *Stalking and Psychosexual Obsession: Psychological Perspectives for Prevention, Policing and Treatment*. Chichester: John Wiley & sons, 2002. 248 s.
2. BUSKOTTE, Andrea. *Z pekla ven : žena v domácím násilí*. Přel. M. Burger. 1. vydání. Brno: Computer Press, 2008. 176 s.
3. ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Kriminální psychologie*. 1. vydání. Praha: Eurounion, 1998. 255 s.
4. ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Moderní psychologie pro právníky*. 1. vydání. Praha: Grada Publishing a.s., 2008. 150 s.
5. GŘIVNA, Tomáš. In ŠÁMAL, Pavel a kol. (ed). *Trestní zákoník I : komentář : § 1-139*. 2. vydání. Praha: C.H.Beck, 2012, 1451 s.
6. HORZINKOVÁ, Eva, KUČEROVÁ, Helena. *Zákon o přestupcích s komentářem a judikaturou*. 1. vydání. Praha: Leges, 2009. 368 s.
7. HUŇKOVÁ, Markéta, VOŇKOVÁ, Jiřina. *Domácí násilí v ČR z pohledu práva : efektivnost právních norem ČR posuzovaná vzhledem k cíli ochrany společnosti před domácím násilím*. 1. vydání. Stráž pod Ralskem: Justiční akademie ČR, 2004. 248 s.
8. JELÍNEK, Jiří. In JELÍNEK, Jiří a kol. (ed). *Trestní zákoník a trestní řád : s poznámkami a judikaturou*. 1. vydání. Praha: Leges, 2009, 1216 s.
9. JEMELKA, Luboš, VETEŠNÍK, Pavel. *Zákon o přestupcích a přestupkové řízení. Komentář*, 1. vydání. Praha: C.H.Beck, 2011. 555 s.
10. KOLESÁR, Juraj. In BURDA, Eduard a kol. (ed). *Trestný zákon. Osobitná část : komentář*. Praha: C.H.Beck, 2011, 1568 s.
11. KOTRECOVÁ, Alexandra, SMYČKOVÁ, Romana. Vývoj inštitútov ochrany před domácím násilím v sloveskom civilnom procese. In *Dny práva – 2010*. Brno: Masarykova univerzita, 2010, s. 1401 - 1412. Dostupné na <<http://www.law.muni.cz/content/cs/proceedings/>>.
12. KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. Právo proti domácímu násilí na prahu 21. století. In *Dny práva – 2010*. Brno: Masarykova univerzita, 2010, s. 1303 - 1325. Dostupné na <<http://www.law.muni.cz/content/cs/proceedings/>>.
13. KUČTA, Josef, VÁLKOVÁ, Helena. *Základy kriminologie a trestní politiky*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2005, 544 s.

14. MARVÁNOVÁ-VARGOVÁ, Branislava, POKORNÁ, Dana, TOUFAROVÁ, Marie. *Partnerské násilí*. 1. vydání. Praha: Linde, 2008. 159 s.
15. NAVRÁTILOVÁ, Jana. Stalking. In *Dny práva – 2009*. Brno: Masarykova univerzita, 2009, s. 981 - 990. Dostupné na <http://www.law.muni.cz/sborniky/dny_prava_2009/files/intro.html>.
16. PROUZA, Daniel. *Trestní zákoník*. 1. vydání. Praha: C.H.Beck, 2010. 1280 s.
17. PÚRY, František. In ŠÁMAL, Pavel (ed). *Trestní zákon*. 6. vydání. Praha: C.H.Beck, 2004, 1753 s.
18. RŮŽIČKA, Miroslav. In ŠÁMAL, Pavel a kol. (ed). *Trestní řád I. : komentář : § 1-156*. 7. vydání. Praha: C.H.Beck, 2013, 1899 s.
19. RŮŽIČKA, Miroslav. In ŠÁMAL, Pavel a kol. (ed). *Trestní řád II. : komentář : § 157-314s*. 7. vydání. Praha: C.H.Beck, 2013, s. 1900 – 3731.
20. ŘÍHA, Jiří. In JELÍNEK, Jiří a kol. (ed). *Trestní zákoník a trestní řád : s poznámkami a judikaturou*. 1. vydání. Praha: Leges, 2009, 1216 s.
21. STRŽÍLKOVÁ, Patricie, FRYŠTÁK, Marek. *Vykázání jako prostředek ochrany před domácím násilím*. 1. vydání. Ostrava: KEY Publishing, s.r.o., 2009. 91 s.
22. SCHÄFFEROVÁ, Jana. Právo proti domácímu násilí v kontexte slovenského právního poriadku. In *Dny práva – 2010*. Brno: Masarykova univerzita, 2010, s. 1362 - 1376. Dostupné na <<http://www.law.muni.cz/content/cs/proceedings/>>.
23. ŠÁMAL, Pavel. In ŠÁMAL, Pavel a kol. (ed). *Trestní zákoník I : komentář : § 1-139*. 2. vydání. Praha: C.H.Beck, 2012, 1451 s.
24. ŠÁMAL, Pavel. In ŠÁMAL, Pavel a kol. (ed). *Trestní zákoník II : komentář : § 140-421*. 2. vydání. Praha: C.H.Beck, 2012, s. 1452 – 3614.
25. ŠÁMALOVÁ, Milada. In ŠÁMAL, Pavel a kol. (ed). *Trestní zákoník I : komentář : § 1-139*. 2. vydání. Praha: C.H.Beck, 2012, 1451 s.
26. ŠÁMALOVÁ, Milada. In ŠÁMAL, Pavel a kol. (ed). *Trestní zákoník II : komentář : § 140-421*. 2. vydání. Praha: C.H.Beck, 2012, s. 1452 - 3614.
27. VÁLKOVÁ, Helena. Proč by neměl chybět v novém trestním zákoníku "Stalking". In GŘIVNA, Tomáš, VANDUCHOVÁ, Marie (ed). *Pocta Otovi Novotnému k 80. narozeninám*. Praha: ASPI, 2008, s. 409 - 420.
28. VÁLKOVÁ, Helena. In ŠÁMAL, Pavel a kol. (ed). *Trestní zákoník I : komentář : § 1-139*. 2. vydání. Praha: C.H.Beck, 2012, 1451 s.
29. VÁLKOVÁ, Helena. In ŠÁMAL, Pavel a kol. (ed). *Trestní zákoník II : komentář : § 140-421*. 2. vydání. Praha: C.H.Beck, 2012, s. 1452 - 3614.

30. VANGELI, Benedikt. *Zákon o Policii České republiky*. 1. vydání. Praha: C.H.Beck, 2009. 458 s.
31. ZAPLETAL, Josef. Násilí, nenávist a pronásledování – kriminologický pohled. In GŘIVNA, Tomáš, VANDUCHOVÁ, Marie (ed). *Poceta Otovi Novotnému k 80. narozeninám*. Praha: ASPI, 2008, s. 451-466.

Odborné časopisy

32. ČÍRTKOVÁ, Ludmila. Avizované zločiny, pronásledování a domácí násilí. *Zpravodaj BKB*, 2007, roč. 16, č. 4, s. 3 - 6.
33. ČÍRTKOVÁ, Ludmila. Expartner stalking a jeho podoby. *Právo a rodina*, 2011, roč. 13, č. 2, s. 1 - 8.
34. ČÍRTKOVÁ, Ludmila. Nebezpečné pronásledování – nový trestný čin. *Bezpečnostní teorie & praxe*, 2009, roč. 9, zvláštní číslo díl I, s. 7 - 17.
35. ČÍRTKOVÁ, Ludmila. Nebezpečné pronásledování: jak ho rozpoznat? *Právo a rodina*, 2009, roč. 11, č. 7, s. 1 - 6.
36. ČÍRTKOVÁ, Ludmila. Psychologické poznatky k nebezpečnosti pronásledování (stalking). *Kriminalistika*, 2004, roč. 6, č. 4, s. 273 - 281.
37. ČÍRTKOVÁ, Ludmila. Stalking – aktuální problém i pro kriminalistiku? *Bezpečnostní teorie & praxe*, 2008, roč. 8, č. 4, s. 43 - 49.
38. ČÍRTKOVÁ, Ludmila. Stalking – podstata, jevové podoby a strategie intervence. *Zpravodaj BKB*, 2009, roč. 18, č. 4, s. 3 - 6.
39. ČÍRTKOVÁ, Ludmila. Zkušenosti s vyšetřováním trestného činu nebezpečného pronásledování. *Bezpečnostní teorie & praxe*, 2010, roč. 10, zvláštní číslo díl I, s. 59 – 64.
40. ČUHELOVÁ, Kateřina, ŠÍNOVÁ, Renáta. Ochrana proti domácímu násilí v kontextu harmonizace právní úpravy civilního procesu s rekonfigurací soukromého práva. *Právní rozhledy*, 2013, roč. 21, č. 3, s. 104 - 109.
41. DRESSING, Harald, MAUL-BACKER, Henning, GASS, Peter. Posuzování stalkingu z kriminalistického a psychiatrického hlediska. *Trestněprávní revue*, 2007, roč. 7, č. 10, s. 279 - 281.
42. GŘIVNA, Tomáš, VÁLKOVÁ, Helena. Nový zákon o obětech trestných činů a jeho význam pro aplikační praxi. *Trestněprávní revue*, 2013, roč. 13, č. 4, s. 83 - 89.
43. JELÍNEK, Jirí. K trestněprávnímu postihu domácího násilí. *Acta iuridica olomucensis*, 2005, roč. 1, č. 2, s. 54 – 58.

44. JELÍNEK, Jiří. Předběžná opatření v trestním řízení. *Bulletin advokacie*, 2013, roč. 20, č. 5, s. 27 – 30.
45. KORBEL, František, ŠÁMAL, Pavel. Změny trestního zákoníku a návrh postihu „stalkingu“. *Státní zastupitelství*, 2008, roč. 6, č. 07-08, s. 14 - 16.
46. KRAHULOVÁ, Lucie. Specifika dokazování domácího násilí. *Trestněprávní revue*, 2012, roč. 12, č. 11-12, s. 263 - 273.
47. MATZNER, Jiří. Stalking v praxi. *Zpravodaj BKB*, 2007, roč. 16, č. 4, s. 7-9.
48. PFUNDTNER, Edita, ŠANTA, Ján. Nebezpečné prenasledovanie – stalking. *Justičná revue*, 2012, roč. 64, č. 2, s. 271 - 280.
49. TŮMOVÁ, Štěpánka. Stalking – stolkerství – nová forma psychického teroru. *Kriminalistický sborník*, 2005, roč. 48, č. 3, s. 43 - 45.
50. VÁLKOVÁ, Helena. Česká podoba stalkingu podle § 354 TrZ v širších než jen trestněprávních souvislostech. *Trestněprávní revue*, 2009, roč. 9, č. 9, s. 257 - 263.
51. VANTUCH, Pavel. K postihu stalkingu (nebezpečného pronásledování) podle § 354 trestního zákoníku. *Trestní právo*, 2011, roč. 16, č. 2, s. 5 - 13.
52. VISINGER, Radek. Jak postihovat stalking? Zamyšlení nad novou právní úpravou. *Trestní právo*, 2009, roč. 14, č. 11, s. 331 - 336.

Právní předpisy

53. Zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění zákona č. 52/2009 Sb. účinném ke dni 1. dubna 2009
54. Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů
55. Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů
56. Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění zákona č. 428/2011 Sb., účinném ke dni 1. ledna 2013
57. Zákon č. 200/1990 Sb., o přestupcích, ve znění pozdějších předpisů
58. Zákon č. 209/1997 Sb., o poskytnutí peněžité pomoci obětem trestné činnosti a o změně a doplnění některých zákonů, ve znění zákona č. 41/2009 Sb. účinném ke dni 1. ledna 2010
59. Zákon č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů
60. Zákon č. 257/2000 Sb., o Probační a mediační službě, ve znění pozdějších předpisů

61. Zákon č. 127/2005 Sb., o elektronických komunikacích a o změně některých souvisejících zákonů (zákon o elektronických komunikacích) ve znění pozdějších předpisů
62. Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů
63. Zákon č. 115/2006 Sb., o registrovaném partnerství, ve znění pozdějších předpisů
64. Zákon č. 135/2006 Sb., kterým se mění některé zákony v oblasti ochrany před domácím násilím, ve znění pozdějších předpisů
65. Zákon č. 273/2008 Sb., o policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů
66. Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů
67. Zákon č. 41/2009 Sb., o změně některých zákonů v souvislosti s přijetím trestního zákoníku, ve znění pozdějších předpisů
68. Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník
69. Zákon č. 45/2013 Sb., zákon o obětech trestných činů a o změně některých zákonů (zákon o obětech trestných činů)
70. Zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních
71. Predpis č. 300/2005 Z.z., trestný zákon, v znení neskorších predpisov
72. Predpis č. 171/1993 Z.z., o policajnom zbore, v znení neskorších predpisov

Judikatura

73. Nález Ústavního soudu ze dne 8. června 2010, sp. zn. Pl. ÚS 3/09, bod 18
74. Usnesení Ústavního soudu ze dne 26. června 2008, sp. zn. III.ÚS 1285/08, bod II
75. Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 3. června 1983, sp. zn. 5 Tz 14/83
76. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 14. září 2005, sp. zn. 3 Tdo 1160/2005
77. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 6. února 2008, sp. zn. 8 Tdo 105/2008
78. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 6. února 2008, sp.zn. 6 Tdo 548/2008
79. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 18. března 2010, sp. zn. 8 Tdo 254/2010
80. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 8. září 2011, sp. zn. 8 Tdo 1082/2011
81. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 9. listopadu 2011, sp. zn. 3 Tdo 1378/2011
82. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 17. října 2012, sp. zn. 4 Tdo 1263/2012
83. Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 17. ledna 2007, sp.zn. 2 As 60/2006

Internetové zdroje

84. Ministerstvo spravedlnosti. *Novela trestního řádu – úprava vazebního řízení a reakce na požadavky praxe* [online]. portal.justice.cz, [cit. 17 května 2011]. Dostupné na <<http://portal.justice.cz/Justice2/MS/ms.aspx?o=23&j=33&k=4980&d=315564>>.

85. HENDRYCH, Dušan. a kol. *Právníký slovník*. 3. vydání. Praha: C.H.Beck [online]. 2009 [cit. 6 října 2013]. Dostupné na <<http://www.beck-online.cz>>.
86. FRYDECKÁ, Lucie. *Proboha, ať už mi dá pokoj!* [online]. Mladá fronta Dnes, 23. října 2007 [cit. 17 května 2014]. Dostupné na <<http://epaper.mfdnes.cz/archiv>>.
87. Policie České republiky. *Kriminalita* [online], policie.cz, 20 února 2014 [cit. 16 dubna 2014]. Dostupné na <http://www.policie.cz/statistiky-kriminalita.aspx>.
88. Rada Evropy. *Úmluva Rady Evropy o prevenci a potírání násilí vůči ženám a domácího násilí*. [online]. coe.int., 11. května 2011 [cit. 17. června 2013]. Dostupné na: <<http://www.coe.int/conventionviolence>>.
89. Vláda České republiky. *Důvodová zpráva k vládnímu návrhu zákona č. 135/2006 Sb.* [online]. psp.cz., 24. listopadu 2004 [cit. 17. června 2013]. Dostupné na: <<http://www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=13401>>.
90. Vláda České republiky. *Důvodová zpráva k novému občanskému zákoníku* [online]. obcanskyzakonik.justice.cz., 11. dubna 2011 [cit. 24. února 2014]. Dostupné na: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/fileadmin/OZ_Duvodova_zprava_11042011.pdf>.
91. Vláda České republiky. *Důvodová zpráva k vládnímu návrhu zákona č. 45/2013 Sb.* [online]. psp.cz., 15. února 2012 [cit. 15. srpna 2013]. Dostupné na: <<http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=6&CT=617&CT1=0>>.

Ostatní zdroje

92. LEHKÁ, Helena. *Domácí násilí - vybrané trestněprávní problémy*. Brno, 2008. 61 s. Diplomová práce. Masarykova univerzita, Fakulta právnická, 2008-03-30.
93. KOPECKÝ, Kamil. *Stalking a kyberstalking – Nebezpečné pronásledování*, Olomouc: Net University s.r.o., Nebezpečné komunikační jevy pro učitele se zaměřením na kyberšikanu, kyberstalking, kybergrooming a další sociálně-patologické jevy, 2010, 14 s.
94. Stanovisko Odboru bezpečnostní politiky k některým problémům spojeným s výkladem skutkové podstaty nebezpečného pronásledování, č.j. MV-22662-2/OBP-2010 ze dne 2. března 2010.
95. Závazný pokyn policejního prezidenta č. 166/2009 ze dne 23. prosince 2009, o provádění vykázaní, ve znění pozdějších doplnění.

Abstrakt rigorózní práce

Abstract in english

Partner violence is a phenomenon, which has been more and more discussed among general and professional public for last two decades. The media coverage of this issue contributes to these discussions, but it brought increase of awareness of whole society leading to fundamental changes in the applicable legal standards. In the beginning of 21st possible solutions of partner violence stated by legal system of the Czech Republic were weak century and therefore insufficiently effective.

In the thesis there is the issue of partner violence defined by two elemental parts – domestic violence and stalking. Domestic violence can be described as different acts of violence realized by a perpetrator towards his/her partner living in the same household while violent incidents are repeatedly occurring. Stalking is reoccurring long-term form of relationship violence defined by criminal code as dangerous pursuit. It is always linked to relationship and from the point of view of the domestic violence it forms as response to conflicts or it is continuation of domestic violence and is based on the dysfunctional interpersonal relationships.

The thesis is focused only on specific, however prevailing area of partner violence that occurs in real intimate relationships between current or former partners. This area covers relationships between people over 18 years, whose roles of violent and vulnerable person, who can be called either an offender and a victim or a complainant and a respondent, are clearly identified including relations between the former married couple or partners after their breakup.

Violent behaviour in relationships is detailed at the level of socio-pathological phenomena as well as at the level of criminal law from a theoretical and practical points of view including the outreach to non-criminal legal norms. Besides their main focus these norms regulate also the area of relationship violence. The thesis also describes the development of a certain difficulties met during the legislative process of the inclusion of this issue in criminal law and manifestations of the new legislation put in the practice. It is also includes a brief excursion into the legislation of the Slovak Republic and a comparison of some institutions with our legislation.

A link between domestic violence and stalking appears continuously in the thesis. These consequences are not usually mentioned, although in many cases an ex-partner stalking

is continuation of domestic violence and it becomes its additional development phase and additionally it significantly increases the threat of physical violence against a pursued person.

Partner violence as a whole issue or its individual areas have been condemned by specialists for many years for its negative influence. It is a highly latent violent conduct and its investigation is challenging and puts great demands on the police authority even while dealing with victims. Insensitive dealing can easily lead to secondary victimization, which may ultimately lead to the rejection of statement and testimony against the violent person. The offender is present or former partner for the victim, which means, that it is always a well-known person, so coping with the committed violence is difficult and is exacerbated by the fact that the victim trusted the violent person. It is a specific and complex issue and that's why in dealing with violent behaviour and its consequences there should participate not only the bodies active in criminal proceedings, but other institutions or bodies such as public, private or various associations or non-profit organizations as well. These organizations can bring not only the knowledge of law, but their knowledge and experience e.g. in psychology, medicine, social field.

For protection and fair punishment of perpetrators of partner violence there is central the legislation which was changed substantially in the last 10 years. These changes are partial amendments of valid laws, but also a completely new code of the substantive criminal law. The development during several years of use shows that the inclusion of provisions in the substantive criminal law mostly affecting manifestations of partner violence according to § 199 and § 354 of the Criminal Code was important. In its current active complex this legislation makes a significant contribution to solving partner violence in particularly in its most severe forms.

Legislative framework of our legal system brought not only sanctioning already committed violent behaviour in criminal law, but its possible solutions were also included in administrative and civil law. In addition to the reactions on already committed violence by penalization or punishing the behaviour there has been extended the area of prevention and protection of injured parties in the form of provisional measures. These institutions preventively regulate the relationship between violent and vulnerable person in the course of proceedings by specifically setting the territorial division of the participants of partner violence. This happens before the decision in the case and options are given by administrative rights in the form of factual order to leave. Other options include e.g. direct prevention of violent attack by instituting short-term protection or it can take the form of interim measures according to civil and criminal law. Lawmakers have adapted the area of partner violence

quite acceptably, however the implementation of the law in practice does not work well, because the established legal options are not fully and adequately utilized by authorities.

Abstrakt v českém jazyce

Partnerské násilí je fenomén, jenž je v posledních dvou desetiletích stále více diskutován mezi odbornou i laickou veřejností, k čemuž hojně přispívá i medializace této problematiky, která přinesla větší informovanost celé společnosti, a následně také zásadní změny platných právních norem. Možnosti řešení partnerského násilí dané právním řádem České republiky byly ještě na počátku 21. století velmi slabé a zřejmě i proto byly nedostatečně účinné.

Problematika partnerského násilí je vymezena v této práci dvěma základními oblastmi, kterými jsou domácí násilí a stalking. Domácí násilí lze popsat, jako násilné jednání, realizované pachatelem rozličnými způsoby vůči osobě blízké, přičemž žijí ve společném obydlí a násilné incidenty se opakují. U stalkingu se jedná také o opakující se a dlouhodobou formu vztahového násilí, která je pro naše prostředí vhodně vyjádřena v trestním zákoníku, pojmenováním konkrétního přečinu jako nebezpečné pronásledování. To je vždy vázáno na vztah a z pohledu partnerského násilí vzniká jako reakce na konflikty nebo je pokračováním domácího násilí a vychází tak z nefungujících mezilidských vztahů.

Tato práce je zaměřena pouze na určitou, avšak převažující oblast partnerského násilí, ke kterému dochází v reálných intimních vztazích, mezi současnými nebo bývalými partnery. Jedná se o všechny partnerské vztahy mezi osobami staršími 18 let, jejichž role násilné a ohrožené osoby ať už jsou pojmenovány jakkoliv, např. pachatel a oběť či navrhovatel a odpůrce, jsou jednoznačně určeny, a to včetně vztahů bývalých manželů či partnerů po jejich rozchodu.

Násilné jednání v partnerských vztazích je podrobně uvedeno, jak na úrovni sociálně patologického fenoménu, tak i v rovině trestněprávní úpravy z teoretického a praktického pohledu, včetně přesahu do netrestních právních norem, které mimo svůj hlavní záběr upravují také oblast vztahového násilí. Je zachycen také vývoj a určité peripetie při zákonodárném procesu začlenění této problematiky do trestního práva a projevy nové právní úpravy v aplikační praxi. Dále je obsažen krátký exkurz do právní úpravy Slovenské republiky a provedeno srovnání některých institutů s naší právní úpravou.

V celé práci se průběžně objevuje vazba mezi domácím násilím a stalkingem, neboť se tyto konsekvence nikde příliš neuvádí, přestože je v mnoha případech ex-partner stalking pokračováním domácího násilí a tím se stává jeho určitou další vývojovou fází a nad to výrazně zvyšuje hrozbu fyzického násilí proti pronásledované osobě.

Partnerské násilí je ve svém komplexu i jednotlivých oblastech pro své negativní dopady odsuzováno odborníky již dlouhá léta. Jedná se o vysoce latentní násilné jednání, jehož prošetřování je náročné a klade velké nároky na policejní orgán i z pohledu jednání s obětí. Nešetrným projednáváním může snadno dojít k sekundární viktimizaci oběti, což může ve svém důsledku vést i k odmítání výpovědi a svědectví proti násilné osobě. Z pohledu oběti je pachatelem současný nebo bývalý partner, tedy vždy známá osoba a samo o sobě těžké vyrovnávání se s násilím, které na ní bylo spácháno, je umocněno také tím, že oběť násilné osobě důvěřovala. Jde o specifickou a složitou problematiku, a proto by se při vypořádávání s násilným jednáním a jeho následky měly vedle orgánů činných v trestním řízení spolupodílet i další instituce či orgány, ať už státní, soukromé nebo různé spolky či neziskové organizace, které do celé věci mohou vložit erudici i z jiných oborů, než je právo, jako jsou např. psychologie, lékařství, sociální oblast.

Z pohledu ochrany a spravedlivého potrestání pachatelů partnerského násilí je stěžejní právní úprava, která zaznamenala v posledních 10 letech několik zásadních zákonodárných počinů. Jde o dílčí novelizace již účinných zákonů, přijetí nových zákonů, ale i zcela nového kodexu trestního práva hmotného. Právě přijetí ustanovení do trestního práva hmotného postihující nejvíce projevy partnerského násilí, dle § 199 a § 354 trestního zákoníku bylo, jak ukazuje vývoj několikaletého užívání, důležité. Ve svém komplexu současná účinná legislativa významně přispívá k řešení problematiky partnerského násilí, zejména v jeho nejzávažnějších formách.

Legislativní úprava našeho právního řádu nezůstala však pouze u sankcionování již proběhnuvšího násilného jednání v trestním právu, ale možnosti řešení jsou zařazeny i do práva správního a civilního. Vedle reakce na již spáchané jednání uplatněním sankce či trestu, byla rozšířena i oblast prevence a ochrany poškozených osob ve formě různých prozatímních opatření. Tyto instituty preventivně, již v průběhu řízení, upravují vztahy mezi násilnou a ohroženou osobu, zejména konkrétně stanoveným teritoriálním rozdělením účastníků partnerského násilí. Dochází k tomu před rozhodnutím ve věci a možnosti jsou dány správním právem ve formě faktického pokynu vykázaní či přímé prevence před násilným útokem institutem krátkodobé ochrany, nebo formou předběžných opatření dle občanského i trestního práva. Zákonodárci tak oblast partnerského násilí již celkem přijatelně upravili, avšak vážne způsob realizace práva v praxi, kdy stanovené zákonné možnosti nejsou plně a dostatečně oprávněnými orgány využívány.

Seznam klíčových slov

Klíčová slova

Násilí, domácí násilí, oběť, nebezpečné pronásledování, vykázaní, předběžné opatření, trestní řízení, partnerské násilí, týrání, společné obydlí, viktimizace, blízká osoba, dlouhodobost, soukromí, nežádoucí kontakty, strach.

Key words

Violence, domestic violence, victim, stalking, banishment, preliminary measure, criminal proceeding, partner violence, abuse, common dwelling, victimization, close person, long-term, privacy, undesirable contact, fear.

Seznam příloh

- Příloha I** *Definice pojmu domácí násilí uvedená v důvodové zprávě k ZoDN*
- Příloha II** *Četnost výskytu jednotlivých forem stalkingu*
- Příloha III** *Výklad ustanovení pojmu újma na zdraví z komentáře k trestnímu zákoníku*
- Příloha IV** *Hlavní charakteristické rysy pachatelů domácího násilí v České republice*
- Příloha V** *Typy stalkerů dle tzv. britské typologie a případná rizika dle vymezených kategorií*
- Příloha VI** *Charakteristika pachatele ex-partner stalkingu dle britské typologie*
- Příloha VII** *Bod zlomu – okamžik, kdy společensky a morálně akceptovatelné chování se stává protiprávním ve smyslu účinného právního řádu.*
- Příloha VIII** *Definice pronásledování z návrhu BKB do výkladových ustanovení trestního zákona účinného do 31.12.2009*
- Příloha IX** *Návrh nové skutkové podstaty stalkingu – neodbytné pronásledování*
- Příloha X** *Inovativní přístup k partnerskému násilí ze strany Policie ČR formou Projektu intervence proti partnerskému násilí*
- Příloha XI** *Graf počtu trestných činů dle § 199 a § 354 trestního zákoníku z kriminalistických statistik Policie ČR*
- Příloha XII** *Znění skutkové podstaty trestného činu týrání blízké osoby a svěřené osoby na Slovensku*
- Příloha XIII** *Úprava vykázání jako oprávnění policie na Slovensku*
- Příloha XIV** *Znění skutkové podstaty trestného činu nebezpečné pronásledování na Slovensku*
- Příloha XV** *Návrh ustanovení trestného činu nebezpečné pronásledování de lege ferenda*
- Příloha XVI** *Vymezení pojmu domácí násilí doplněné do zák. č. 89/2012, Sb., občanský zákoník*

Přílohy

Příloha I Definice pojmu domácí násilí uvedená v důvodové zprávě k ZoDN:

„domácí násilí je označení pro násilné jednání, kterým dochází k nebezpečnému útoku proti životu, zdraví, svobodě nebo lidské důstojnosti, a to v bytě nebo domě společně obývaném násilnou osobou, i osobou, proti níž takový útok směřuje. Domácím násilím se rozumí opakované násilné jednání nebo opakované vyhrožování násilným jednáním, v důsledku kterého dochází nebo hrozí, že dojde k nebezpečnému útoku proti životu, zdraví, svobodě nebo lidské důstojnosti mezi osobami, které jsou či byli spolu v intimním, rodinném či jiném obdobném vztahu a žijí ve společně obývaném bytě nebo domě. V rámci domácího násilí lze jednoznačně identifikovat osobu násilnou i osobu ohroženou, proti níž takové útoky nebo výhrůžky útokem směřují.“²⁰¹

²⁰¹ Vláda České republiky. *Důvodová zpráva k vládnímu návrhu zákona č. 135/2006 Sb.* [online]. psp.cz., 24. listopadu 2004 [cit. 17. června 2013]. Dostupné na: <<http://www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=13401>>.

Příloha II Četnost výskytu jednotlivých forem stalkingu²⁰²

Chování stalkera	četnost výskytu v %
telefonuje oběti	85 %
potuluje se v její blízkosti	68 %
pokouší se ji kontaktovat přes třetí osoby	65 %
vypřádání se na ni v jejím prostředí	55 %
postává před jejím domem	54 %
zasílá jí dopisy	50 %
zasílá SMS	47 %
sleduje oběť	44 %
posílá jí dárky	43 %
beze slova postává (vysedává) v její blízkosti	39 %
zanechává jí vzkazy na dveřích, v autě	35 %
zasílá jí e-maily	35 %
pronásleduje ji autem	35 %
ničí její majetek	26 %
vniká do jejího bytu	18 %
zasílá jí šokující předměty	13 %
objednává zboží či služby jménem oběti	10 %

²⁰² ČÍRTKOVÁ: *Moderní psychologie...*, s. 61.

Příloha III *Výklad ustanovení pojmu újma na zdraví z komentáře k trestnímu zákoníku*

„Ublížením na zdraví se rozumí stav záležející v poruše zdraví nebo jiném onemocnění, který porušením normálních tělesných nebo duševních funkcí znesnadňuje, nikoli jen po krátkou dobu, obvyklý způsob života poškozeného a který vyžaduje lékařského ošetření. Tři v zákoně uvedené prvky, které charakterizují stav ublížení na zdraví, je třeba vykládat ve vzájemné spojitosti a souvislosti a nelze je od sebe oddělovat, neboť jde o určení povahy a závažnosti újmy na zdraví. Při posuzování, zda došlo k ublížení na zdraví mají význam zejména takové skutečnosti, jako je povaha poruchy zdraví, jak byla způsobena, jakými příznaky se projevuje, který orgán a která funkce byla narušena, bolestivost poranění a její intenzita, zda a do jaké míry porucha zdraví narušila obvyklý způsob života postiženého a po jak dlouhou dobu, počítaje v to i vyřazení z pracovního procesu, a zda a jaké lékařské ošetření vyžaduje. Je třeba zdůraznit, že posuzování každého případu musí být komplexní a přísně individuální.“²⁰³

²⁰³ ŠÁMAL: *Trestní zákoník I...*, s. 1316.

Příloha IV *Hlavní charakteristické rysy pachatelů domácího násilí v České republice*

- nízké sebevědomí – násilník se často cítí bezmocný a násilí používá jako prostředek ke krátkodobému uspokojení
- přesun viny do vnější sféry – věří, že k násilí došlo z důvodu vnější události
- strach ze závislosti – závislost na partnerovi se kloubí se strachem ze ztráty
- potlačení a odmítání násilí – popírání vlastního jednání či jeho frekvence a tím umožnění neodpovídat za své činy
- izolace – navenek společenský a hodný, ve skutečnosti nemá žádné hlubší přátele
- zvnitřnění tradičních rolí – muž je hlavou rodiny, jeho názor má největší váhu a má právo veta
- zkušenosti s násilím v dětství - násilné chování v rodině sami zažili nebo byli jeho svědkem²⁰⁴

²⁰⁴ HUŇKOVÁ: *Domácí násilí v ČR...*, s. 60-62.

Příloha V Typy stalkerů dle tzv. britské typologie a případná rizika dle vymezených kategorií²⁰⁵

	Ex-partner stalking	Umanutý obdivovatel	Fixovaný stalker	Sadistický stalker
Trvání stalkingu	Dlouhodobé	krátkodobé (pokud dojde k intervenci)	dlouhodobé	dlouhodobé
Vnímání oběti	hněv, strach, nenávisť	nepříjemnosti, rozpaky	strach, ochromení	strach, bezmocnost
Riziko oběti	závisí na osobnosti pronásledovatele	nízké	vysoké	velmi vysoké
Možnost intervence	Možná	vysoká	nízká	velmi nízká
Techniky k minimalizování hrozby	Přestěhování	senzitivní vysvětlení, změna zaměstnání	pachatel odkázán na forezní psychiatry	utajené přestěhování, maximum ochrany
Motivy pachatele	nenávisť, zášť, kontrola	láska	fixace	kontrola, moc
Selektivní kritéria oběti	nenávisť, udržení vztahu	objekt touhy	blízkost, fyzická atraktivita	nedostatek zjevných důvodů
Pravděpodobnost opakování	střední – záleží na dalších okolnostech	nízká	příležitostná	velmi vysoká

²⁰⁵ BOON: *Stalking and Psychosexual Obsession...*, s. 172.

Příloha VI Charakteristika pachatele ex-partner stalkingu dle britské typologie

Tento typ se v praxi objevuje nejčastěji, obvykle se uvádí, že se jedná o 50 až 80 % ze všech případů (dle zjištění konkrétního výzkumu a země kde byl prováděn) a zároveň se přitom jedná o nebezpečnější formu stalkingu, jelikož je u tohoto typu pachatelů vysoké nebezpečí uskutečnění fyzického násilí²⁰⁶. Stalking prováděný bývalým partnerem oběti je také specifický v tom, že ve většině případů tomuto jednání předcházelo ve vztahu domácí násilí. Úzká vazba mezi pronásledováním a domácím násilím je všeobecně považována za prokázanou, a to bez ohledu na různé výsledky výzkumů a sporů při stanovení té správné a odpovídající hodnoty korelačního koeficientu této vazby.

V rámci pronásledování bývalým partnerem se rozlišují dvě dílčí varianty. V případě defenzivního typu pronásledování je zjištěna absence předchozího domácího násilí a cílem je obnova vztahu. Na druhou stranu u ofenzivního ex-partner stalkingu se jedná o pokračování domácího násilí a pronásledovatel usiluje o obnovení nadvlády nad svou obětí a hrozba fyzického násilí je zde díky této vazbě mnohem pravděpodobnější.²⁰⁷ Jedná se o nejpřesnější zjištěný předpoklad budoucího násilí proti pronásledované osobě.

Násilné osoby jsou sice v pozici ex-partnera, ale sami jsou ve svém vnímání stále v minulosti, v předchozím vztahu. Souběžně s tím objevují také pocity zklamání a nepřátelství vůči oběti, což ve svém důsledku vyúsťuje až v psychopatologické projevy. Vedle pravděpodobného fyzického násilí se vyznačuje také zvýšeným rizikem poškozování majetku.

Pronásledovatel „se může také cítit ponížený odmítnutím, protože má o sobě narcisistní představy. Svými útoky se snaží oběti především ublížit. Tento typ stalkera má v mnoha případech slabé sociální dovednosti a povrchní sociální kontakty.“²⁰⁸ Obecně se vyskytuje v souvislosti s rozpadem jakýchkoliv reálných vztahů, resp. manželství či partnerství. Typický je tento typ u vztahů, kde jejich ukončení podnítlí pozdější oběť pronásledování, což je jedna ze situací, které mohou spustit pronásledování, neboť „životní štěstí a být respektován a uznáván jsou nepochybně důležité potřeby a touhy každého jedince. Jestliže jsou spojeny s trváním určitého vztahu, který chce druhý partner ukončit, vzniká živná

²⁰⁶ ČÍRTKOVÁ: *Moderní psychologie...*, s. 73.

²⁰⁷ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. Expartner stalking a jeho podoby. *Právo a rodina*, 2011, roč. 13, č. 2, s. 2.

²⁰⁸ KOPECKÝ, Kamil. *Stalking a kyberstalking – Nebezpečné pronásledování*, Olomouc: Net University s.r.o., Nebezpečné komunikační jevy pro učitele se zaměřením na kyberšikanu, kyberstalking, kybergrooming a další sociálně-patologické jevy, 2010, s. 5.

půda pro expartner stalking, aniž by pronásledovatel musel nutně vykazovat přítomnost duševní poruchy.²⁰⁹

²⁰⁹ ČÍRTKOVÁ: *Expartner stalking...*, s. 3-5.

Příloha VII *Bod zlomu – okamžik, kdy společensky a morálně akceptovatelné chování se stává protiprávním ve smyslu účinného právního řádu.*

Stanovit bod zlomu mezi sociálně a společensky akceptovatelným chováním a jednáním, které již naplňuje znaky SPTČ nebezpečné pronásledování je složité a liší se případ od případu a v závislosti na stupni frustrační tolerance poškozeného. Bod zlomu je období či okamžik, kdy nevhodné až amorální jednání jedné osoby vůči druhé je z její strany odmítnuto a vnímáno, jako násilné popř. z objektivního pohledu jsou porušovány právní normy. Určitým signálem, je projev s fyzickým násilím proti oběti, třetím osobám nebo dojde ke škodě na majetku.²¹⁰ Obecně se dá stanovit hranice pro trestněprávní jednání pachatele jako kombinace počtu útoků a doby, po kterou takové jednání trvá. „Z klinického hlediska jsou pod stalking zahrnovány jen takové způsoby pronásledování, které představují opakované, trvající nechtěné navazování kontaktů s obětí za použití násilí nebo jiných srovnatelných praktik, přičemž se zde opakováním rozumí více než 10 pokusů o kontakt, trvajícím obdobím pak minimálně doba 4 týdnů. Právní vymezení přečinu nebezpečné pronásledování vychází z mnohem mírnějších podmínek. K právní kvalifikaci jednání ve smyslu nebezpečného pronásledování není proto třeba, aby bylo použito k vynucení kontaktu s obětí násilí, stačí její tvrdošíjně obtěžování všudypřítomnou bezprostředností či zprostředkovanou přítomností pachatele.“²¹¹

„Na počátku přítom nemusí jít o viditelně patologické, asociální chování. Hranici mezi tím, co je ještě akceptovatelné a co již patologické není přítom snadné vždy jednoznačně stanovit a k jejímu překročení může často dojít nenápadným způsobem, kdy pronásledování oběti postupně nabývá na intenzitě a teprve od určitého okamžiku se pro ni stává skutečně nebezpečným. Zcela jistě je však taková hranice překročena v okamžiku, kdy je z okolností případu zřejmá bezvýslednost snahy pronásledovatele získat přízeň oběti, navzdory tomu však v jejím pronásledování neúnavně pokračuje, popř. se začne vůči oběti chovat násilně. Pokud jde o konkrétní způsoby nebezpečného pronásledování obecně, zahrnují široké spektrum a různou intenzitu lidského jednání. Jednotlivý čin přítom nemusí být nutně škodlivý, a proto ani nemusí naplňovat skutkovou podstatu, ale v celkovém kontextu je třeba takové projevy považovat za pronásledování.“²¹²

²¹⁰ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. Nebezpečné pronásledování: jak ho rozpoznat? *Právo a rodina*, 2009, roč. 11, č. 7, s. 4.

²¹¹ VÁLKOVÁ: *Trestní zákoník II...*, s. 3296.

²¹² Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 17. října 2012, sp. zn. 4 Tdo 1263/2012

Příloha VIII *Definice pronásledování z návrhu BKB do výkladových ustanovení trestního zákona účinného do 31.12.2009*

„pronásledováním se rozumí zejména opakované pronásledování či oslovování jiné osoby, jakož i opakované pozorování či bezdůvodné pobývání poblíž jejího bydliště, pracoviště, popř. jiného místa, kde se zdržuje, dále uskutečňování opakovaných telefonních hovorů, opakované zasílání dopisů, balíků, faxových zpráv, elektronické pošty a SMS zpráv, a to přes zjevný nesouhlas osoby, proti které toto jednání směřuje.“²¹³

²¹³ LEHKÁ: *Domácí násilí...*, s. 9.

Příloha IX *Návrh nové skutkové podstaty stalkingu – neodbytné pronásledování*²¹⁴

Neodbytné pronásledování

- (1) Kdo neoprávněně jiného pronásleduje tím, že neodbytně
- a) vyhledává jeho blízkost,
 - b) pomocí telekomunikačních nebo jiných prostředků komunikace nebo třetí osoby se pokouší s ním navázat kontakt,
 - c) zneužívá jeho osobních údajů pro něj objednává zboží nebo služby nebo přiměje jiného, aby tak učinil,
 - d) ohrožuje jej nebo osobu jemu blízkou na životě, zdraví nebo svobodě nebo
 - e) se dopouští jiného srovnatelného jednání, kterým podstatně zhoršuje dosavadní způsob jeho života, bude potrestán odnětím svobody až na pět let nebo peněžitým trestem.
- (2) Odnětím svobody na tři léta až osm let bude pachatel potrestán, přivede-li jiného nebo osobu mu blízkou svým činem do ohrožení života nebo způsobení těžké újmy na zdraví.
- (3) Odnětím svobody na pět až patnáct let bude pachatel potrestán, způsobí-li svým činem jinému nebo jemu blízké osobě smrt.
- (4) V případech upravených v odstavci 1 písm. a) až c) a písm. e) lze čin trestně stíhat pouze se souhlasem poškozeného.

²¹⁴ VÁLKOVÁ: *Proč by neměl chybět...*, s. 420.

Příloha X *Inovativní přístup k partnerskému násilí ze strany Policie ČR formou Projektu intervence proti partnerskému násilí*

Projekt intervence proti partnerskému násilí (dále jen „PIPPN“), jak jej dále představím, by mohl být příkladem inovativního přístupu, který by tak mohl vést v praxi k určitým pozitivním změnám v postupech OČTŘ, tedy zejména policie. Vzhledem k situaci neřešení oblasti problematiky partnerského násilí v rámci Krajského ředitelství policie Plzeňského kraje (dále v této příloze jen „policie“), bych tento projekt realizoval prioritně zde. Tento projekt by měl nastavit a vymezit kompetence jednotlivých zainteresovaných subjektů. Ve svém širším vymezení nejen na úrovni OČTŘ, ale i dalších státních i nestátních institucí a pravidla jejich spolupráce. Dále se zaměřím na doporučení, vyjádřené v několika bodech, které by měly být v tomto projektu, jako základní, obsaženy.

Největší slabinou při šetření případů partnerského násilí v rámci policie je zde úplná absence specialistů na tuto problematiku. Možnosti nápravy této špatné situace zde však jsou, a to relativně rychlým a účelným využitím existujících kapacit spojením právě problematik stalkingu a domácího násilí, popř. institutu krátkodobé ochrany podle ZoPČR. Na oblast domácího násilí i krátkodobé ochrany jsou již několik let profilováni různí specialisté z řad policistů. Tak se nabízí jedna z možností, kterou je připojení problematiky stalkingu do působnosti těchto již specializovaných policistů, což by bylo vhodné a vzhledem k určitým vzájemným vazbám uvedených oblastí interpersonálního násilí by toto řešení bylo i úsporné z pohledu finančních, časových i personálních prostředků a zajistilo by větší komplexnost pokrytí problematiky partnerského násilí.

Jinou cestou je specializace části operačních důstojníků na partnerské násilí. Jedná se o policisty trvale zařazené na integrovaném krajském operačním středisku, čímž by zároveň bylo možné zajistit neustálé pokrytí celého územního celku krajského ředitelství, což by přineslo pozitivní synergický efekt, ale nebylo by možné využít osobní kontakt specializovaných policistů s ohroženou osobou. Na druhou stranu by toto řešení pokrylo i další chybějící segment, a to zavedení tzv. červené telefonní linky, jenž by byla integrována na operační středisko. Zde by byly současně zařazení právě specialisté z řad operačních důstojníků. Tato linka by pak zajistila stálou možnost pro všechny policisty po 24 hodin denně a po celý rok konzultovat případné sporné otázky a postupy v konkrétních aktuálních případech a současně by to do určité míry kompenzovalo neinformovanost až nevědomost policistů v problematice partnerského násilí a zajistilo pokrytí náhlého požadavku na získání potřebných znalostí o dané problematice u všech policistů na základních útvarech. Z logiky

věci a zkušeností z praxe vyplývá, že není možné, aby všichni policisté na základních útvarech byly odborníky na celou oblast partnerského násilí. Potřeba vytvoření policejních specialistů je zjevná, což však není samospasující, a proto je nutné vedle toho také provádění průběžného, alespoň základního, školení pro všechny policisty ve výkonné službě obsahující aktuální informace o hlavních projevech, možnostech řešení a ochrany interpersonálního násilí.

Pro existenci a vytvoření policejních specialistů je jedním z dalších důvodů i medializace a s tím související určitý podíl vymyšlených oznámení a falešných obětí, neboť v zahraničních studiích bylo u stalkingu zjištěno, „že v 10 až 20 % z celkového objemu oznamovaných případů se jedná o smyšlené pronásledování.“²¹⁵ Z praktického hlediska je tedy potřeba specializovaných policistů na tuto problematiku jednoznačná, avšak realita v rámci policie je dalece vzdálená tomuto stavu, přitom by speciálně školení policisté mohli poškozeným osobám poskytnout odbornější pomoc, lze předpokládat vhodnější komunikaci s oběťmi. Samozřejmě by kooperovali na případu již od prvotního oznámení.

Další nedílnou částí PIPPN je proto adresné doplnění pravidelných seminářů týkajících se výhradně domácího násilí, o problematiku stalkingu, ale také dalších aktuálních projevů z komplexu interpersonálního násilí. Forma by měla být určena pro širší řady policistů z důvodu vytvoření základního povědomí o těchto fenoménech, možnostech jejich řešení a rizik, zvládnutí prvního kontaktu s ohroženou osobou i pachatelem a zejména očekávaná specifika situace na místě činu. K tomu je dále nutné zařazení takto koncipovaných bloků do výukových programů v rámci základní odborné přípravy nových policistů i v rámci průběžných navazujících kurzů prováděných každoročně školními policejními středisky u všech policistů jako doplnění obsahu těchto integrovaných výcviků. V policejních školách a střediscích jsou totiž velké možnosti pro provádění praktických cvičení a modelových situací, které mohou být na místě s odborníky ihned vyhodnocovány.

V praxi by po přijetí oznámení policejním orgánem mělo totiž dojít co nejdříve ke správnému vyhodnocení věci a kvalifikování předmětného jednání, neboť každý případ je individuální a musí být posuzován podle konkrétních okolností, vztahu mezi pachatelem a osobou poškozeného, dosud zjištěným skutečným a předpokládaným rizikům. Již prvotní činnosti by měl u případů, kde k násilí skutečně došlo provádět specialista. Vzhledem k tomu, že informace nebo celá věc musí být nejprve předána ze základního útvaru, tedy musí být

²¹⁵ ČÍRTKOVÁ: *Psychologické poznatky...*, s. 280.

případ právě na této úrovni vyhodnocen jako partnerské násilí, což se odvíjí také od uvedeného doplnění výukových programů policejního školství, aby bylo co nejdříve vyhodnoceno, zda se ve věci nejedná o účelové oznámení falešné oběti. Vedle posouzení případu z pohledu možného navazujícího trestního řízení, by mělo dojít i k vymezení postupů směřujících k ochraně poškozené osoby a předejití dalšímu násilí ze strany pachatele, což se odráží v potřebě interdisciplinárnosti řešení této problematiky a s tím související zapojení i dalších institucí. Policejní a právní postupy nejsou dostačující, a je nutné je proto propojit s činnostmi odborníků z dalších oblastí jako jsou psychiatrie či psychologie, sociální oblasti a v případech kde se objevují děti také orgán sociálně-právní ochrany dětí.

Další součástí projektu je tak zapojení a využití kapacit institucí stojících mimo OČTŘ, neboť z rozsáhlosti problematiky partnerského násilí a jeho dopadů vyplývá možnost jejich zapojení pro stanovení řešení, a to od počátku probíhajícího přípravného řízení a v odůvodněných případech i v rámci přestupkového řízení. V Plzeňském kraji je tak zapojení dalších institucí do živých případů realizováno v podstatě jen na základě aktivity poškozených osob. Cílem projektu v tomto bodě by proto mělo být, zapojení dalších orgánů a nestátních institucí, mezi něž například patří občanské sdružení BKB, ROSA nebo akreditované subjekty pro pomoc obětem trestných činů, které jsou schopny nejen doporučit další kroky, ale také poskytnout i praktickou a organizační pomoc, tedy v případech pronásledování mohou zajišťovat komplexní podporu pro poškozenou osobu. Důvodem pro začlenění dalších institucí do řešení partnerského násilí je i fakt, že v jeho závažných případech projednávaných v trestním řízení neexistuje snadné a rychlé řešení. Prioritní při vyhodnocování je tak vymezení a stanovení rizik, které hrozí ze strany pachatele a vhodnosti určení dalších institucí a konkrétní fáze včetně způsobu vstupu takové instituce do živého případu. Včasný zákrok odborníků, a není důležité z jakého oboru, by měl také směřovat k tomu, aby projevy partnerského násilí ustaly, a aby poškozená osoba tak nebyla dlouhodobě pod psychickým a často i fyzickým tlakem.

Z hlediska potřeb policejních orgánů by bylo vhodné také využít možností kriminalistiky a zpracovat metodiku vyšetřování typických i specifických případů partnerského násilí, stejně tak jako tomu bylo u jiné interpersonální agrese fenoménu domácího násilí. Požadovaná metodika by samozřejmě byla nedílnou součástí PIPPN, a měla by tak obsahovat mimo jiné přehled klíčových otázek a vymezení kritických okruhů, při jejichž určitém naplnění by došlo k aktivizaci systémových opatření a postupů obsažených v PIPPN včetně předání věci specialistům z řad policejních orgánů. V rámci komplexní metodiky by byly zpracovány také postupy pro odhad rizika, cíleně zpracované právě na

hlavní oblasti partnerského násilí stalking a domácí násilí. Využití takto vymezených postupů by se tak nemuselo omezovat pouze na policejní orgán, ale pokrylo by i další instituce kooperující při řešení tohoto protiprávního jednání, aby byl jednotně a snadno pokryt informační tok mezi všemi orgány.

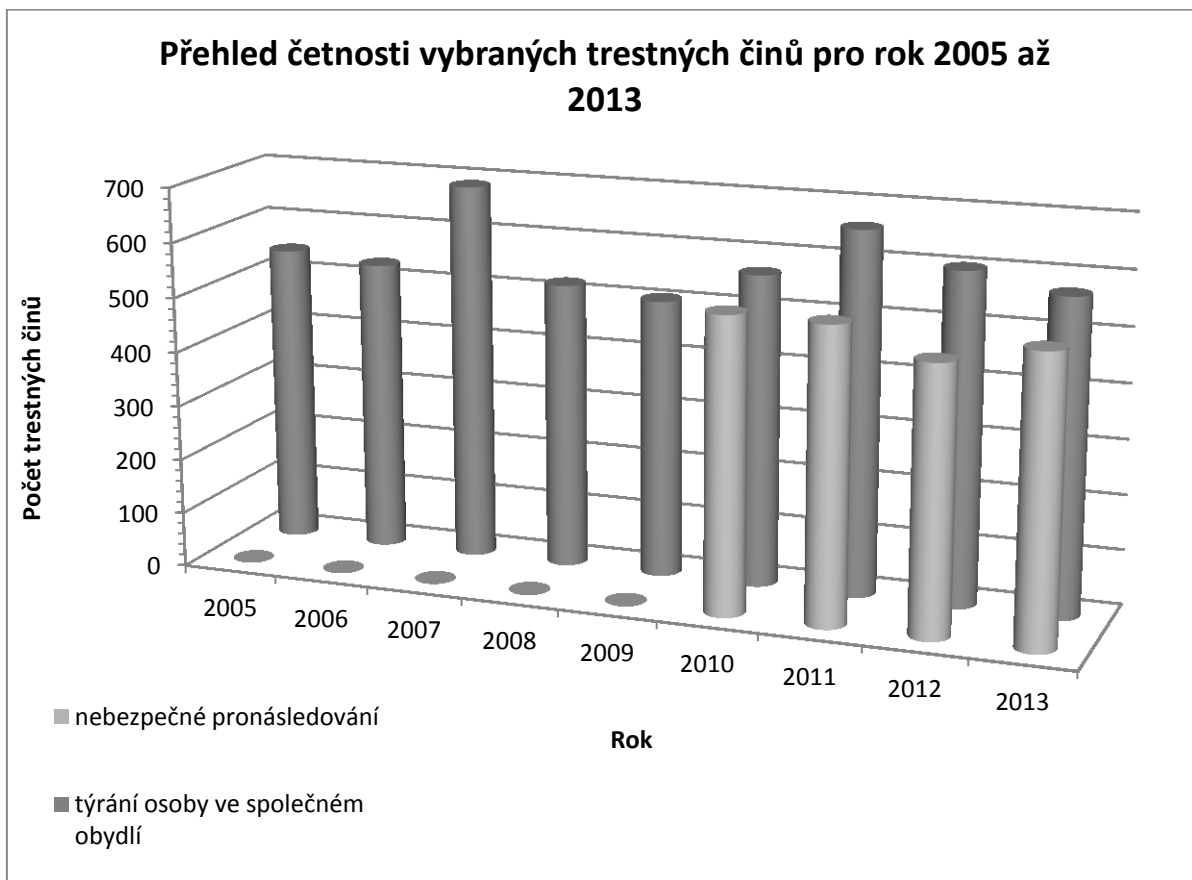
Vedle zpracovaných postupů a metodiky pro šetření až vyšetřování případů partnerského násilí by bylo vhodné a účelné v rámci doplnění PIPPN kriminologickou analýzou některých případů zpracovaných policejními orgány za dobu účinnosti Tr.Z. se zaměřením takové analýzy na intervenci pro futuro. Byla by tak uvedena jak pochybení a špatné postupy, tak na druhou stranu řešení konkrétních případů, které jsou pozitivními příklady zpracování případů partnerského násilí.

Hlavním úkolem vyplývajícím z PIPPN pro policejní orgány by mělo být zaměření na předcházení budoucího zákroku vůči pachateli, tedy aby nedošlo k dalšímu útoku proti oběti. Mezi předpoklady úspěšného zvládnutí takového úkolu by měly patřit i uvedená kriminologická analýza a metodika vyšetřování. Podstatou PIPPN je realizování všech právním řádem dovolených opatření, včetně provedení výslechu pachatele zaměřeného mimo jiné na cílenou komunikaci orientovanou na odvrácení možného následného nebezpečí útoku proti oběti. Zároveň by byla nastavena povinnost již od prvního kontaktu policie s ohroženou osobou, tyto informace předat policejnímu specialistovi, který by si případ vyhodnotil a buď by na dálku pomohl policejní hlídce na místě s postupem, nebo pokud by to kapacity, a je to vhodnější řešení, dovolily, věc převzal a ohroženou osobu by seznámil s dalšími možnostmi, institucemi a alternativními postupy ve věci i mimo probíhající trestní řízení a stranou kompetencí OČTŘ.

Základní kritéria pro úspěšnost PIPPN v působnosti policejních orgánů jsou adekvátnost, včasnost, rychlost a ráznost reakce na protiprávní jednání pachatele partnerského násilí, přičemž zastřešujícím rysem je, že veškerá činnost musí být provedena rychle, rázně, odborně a kvalitně.

Na závěr je nutno uvést, že efektivita postupů policejních orgánů je v přímé korelaci s pozorností, která je v rámci policie oblasti partnerského násilí poskytována.

Příloha XI Graf počtu trestných činů dle § 199 a § 354 trestního zákoníku z kriminalistických statistik Policie ČR²¹⁶

²¹⁶ Policie České republiky. *Kriminalita* [online], policie.cz, 20 února 2014 [cit. 16 dubna 2014]. Dostupné na <http://www.policie.cz/statistiky-kriminalita.aspx>.

Příloha XII *Znění skutkové podstaty trestného činu týrání blízké osoby a svěřené osoby na Slovensku*

§ 208

Týranie blízkej osoby a zverenej osoby

(1) Kto týra blízku osobu alebo osobu, ktorá je v jeho starostlivosti alebo výchove, spôsobujúc jej fyzické utrpenie alebo psychické utrpenie

a) bitím, kopaním, údermi, spôsobením rán a popálenín rôzneho druhu, ponižovaním, pohrdavým zaobchádzaním, neustálym sledovaním, vyhrážaním, vyvolávaním strachu alebo stresu, násilnou izoláciou, citovým vydieraním alebo iným správaním, ktoré ohrozuje jej fyzické alebo psychické zdravie alebo obmedzuje jej bezpečnosť,

b) bezdôvodným odopieraním stravy, oddychu alebo spánku alebo odopieraním nevyhnutnej osobnej starostlivosti, ošatenia, hygieny, zdravotnej starostlivosti, bývania, výchovy alebo vzdelávania,

c) nútením k žobrote alebo k opakovanému vykonávaniu činnosti vyžadujúcej jej neúmernú fyzickú záťaž alebo psychickú záťaž vzhľadom na jej vek alebo zdravotný stav alebo spôsobilej poškodiť jej zdravie,

d) vystavovaním vplyvu látok spôsobilých poškodiť jej zdravie, alebo

e) neodôvodneným obmedzovaním v prístupe k majetku, ktorý má právo užívať, potrestá sa odňatím slobody na tri roky až osem rokov.

(2) Odňatím slobody na sedem rokov až pätnásť rokov sa páchatel' potrestá, ak spácha čin uvedený v odseku 1

a) a spôsobí ním ťažkú ujmu na zdraví alebo smrť,

b) z osobitného motívu,

c) hoci bol v predchádzajúcich dvadsiatich štyroch mesiacoch za taký čin odsúdený alebo z výkonu trestu odňatia slobody uloženého za taký čin prepustený, alebo

d) závažnejším spôsobom konania.

(3) Odňatím slobody na pätnásť rokov až dvadsaťpäť rokov alebo trestom odňatia slobody na doživotie sa páchatel' potrestá, ak spácha čin uvedený v odseku 1 a spôsobí ním ťažkú ujmu na zdraví viacerým osobám alebo smrť viacerých osôb.²¹⁷

²¹⁷ Predpis č. 300/2005 Z.z., trestný zákon, v znení neskorších predpisov

Příloha XIII Úprava vykázaní jako oprávnění policie na Slovensku

§ 27a

Oprávnenie vykázať zo spoločného obydlija

(1) Policajt je oprávnený vykázať z bytu alebo domu alebo iného priestoru spoločne obývaného s ohrozenou osobou a aj z jeho bezprostredného okolia (ďalej len "spoločné obydlie") osobu, u ktorej možno na základe zistených skutočností očakávať útok na život, zdravie, slobodu alebo zvlášť závažný útok na ľudskú dôstojnosť ohrozenej osoby, najmä vzhľadom na predchádzajúce takéto útoky; súčasťou vykázaní zo spoločného obydlija je aj zákaz vstupu vykazanej osobe do spoločného obydlija počas 48 hodín od vykázaní. Policajt je oprávnený vykázať zo spoločného obydlija takúto osobu aj počas jej neprítomnosti.

(2) Vykázanie zo spoločného obydlija oznámi policajt ústne. Vykazanej osobe policajt presne oznámi priestor, na ktorý sa vykázanie zo spoločného obydlija vzťahuje. Rozsah priestoru policajt určí podľa potreby preventívnej ochrany osoby, ktorá je ohrozená útokom podľa odseku 1.

(3) Policajt vyhotoví potvrdenie o vykázaní zo spoločného obydlija, ktoré odovzdá vykazanej osobe a ohrozenej osobe. V potvrdení o vykázaní zo spoločného obydlija policajt uvedie meno, priezvisko, dátum narodenia vykazanej osoby a ohrozenej osoby, priestor, na ktorý sa vykázanie zo spoločného obydlija vzťahuje a čas, kedy policajt osobu zo spoločného obydlija vykázať. Súčasne s vydaním potvrdenia o vykázaní, vykázaná osoba oznámi policajtovi adresu a prípadne telefónne číslo, na ktorom bude zastihnuteľná počas trvania účinkov vykázaní, až do vydania rozhodnutia súdu o predbežnom opatrení. Telefónne číslo poskytne prípadne policajtovi tiež ohrozená osoba. Ak vykázaná osoba alebo ohrozená osoba odmietne potvrdenie o vykázaní zo spoločného obydlija prevziať, policajt túto skutočnosť uvedie v úradnom zázname.

(4) Ak je s vykázaním zo spoločného obydlija spojené ohrozenie prevádzky objektu alebo znemožnenie výkonu zamestnania vykazanej osoby podľa osobitného predpisu, útvár Policajného zboru o tejto skutočnosti bezodkladne vyrozumie zamestnávateľa alebo prevádzkovateľa objektu, ktorý prijme príslušné opatrenia na náhradné zaistenie prevádzky objektu.

(5) Policajt vyzve vykázanú osobu na vydanie kľúčov od spoločného obydlija, poučí ju o následkoch neuposlúchnutia tejto výzvy a súčasne vykazanej osobe umožní vziať si zo spoločného obydlija veci slúžiace výlučne jej osobným potrebám, osobné cennosti a dokumenty a prípadne v lehote do 24 hodín od oznámenia vykázaní zo spoločného obydlija aj

d'alšie osobné veci a veci nevyhnutné pre jej podnikanie alebo výkon povolania. Policajt vykázanej osobe poskytne informácie o možnostiach ubytovania a písomné poučenie o ďalšom postupe a následkoch nedostavenia sa na súdne pojednávanie o predbežnom opatrení, vrátane spôsobu predvolávania na súdne pojednávanie a spôsobu doručenia súdneho rozhodnutia. Písomné poučenie poskytne policajt tiež ohrozenej osobe.

(6) Policajt je povinný poučiť ohrozenú osobu o možnosti podať návrh na vydanie predbežného opatrenia podľa osobitného predpisu a podľa možnosti poskytnúť jej v písomnej forme informácie o organizáciách na pomoc poškodeným, vrátane informácií o službách nimi poskytovaných a poskytnúť kontakt na organizácie poskytujúce pomoc obetiam domáceho násilia.

(7) Na vykonanie úkonov súvisiacich s vykázáním zo spoločného obydlija policajt zabezpečí prítomnosť nezúčastnenej osoby; nemusí tak urobiť, ak by mohlo dôjsť k ohrozeniu života alebo zdravia alebo ak hrozí nebezpečenstvo z omeškania.

(8) Vykázanie zo spoločného obydlija končí uplynutím 48 hodín od vykázania zo spoločného obydlija, ak ďalej nie je ustanovené inak. Počas soboty, nedele a sviatku sa plynutie tejto lehoty prerušuje. Plynutie lehoty pokračuje najbližší nasledujúci pracovný deň. Doručením návrhu na vydanie predbežného opatrenia na súd počas vykázania zo spoločného obydlija sa trvanie vykázania zo spoločného obydlija predlžuje až do nadobudnutia vykonateľnosti rozhodnutia súdu o tomto návrhu, o čom sa vykázaná osoba upovedomí v rámci poučenia podľa odseku 5; útvar Policajného zboru poskytne ohrozenej osobe súčinnosť pri doručovaní návrhu predbežného opatrenia.

(9) Ak sa počas vykázania zo spoločného obydlija zistí, že neboli splnené podmienky vykázania zo spoločného obydlija podľa odseku 1, vykázanie zo spoločného obydlija útvar Policajného zboru ukončí, o čom sa ohrozená osoba a vykázaná osoba neodkladne upovedomí.

(10) Útvar Policajného zboru preveruje dodržiavanie vykázania zo spoločného obydlija.

(11) O vykonanom postupe podľa odsekov 1 až 10 policajt spíše neodkladne úradný záznam. Ak je ohrozenou osobou dieťa, kópia záznamu sa zašle orgánu sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately.²¹⁸

²¹⁸ Predpis č. 171/1993 Z.z., o policajnom zbore, v znení neskorších predpisov

Příloha XIV *Znění skutkové podstaty trestného činu nebezpečné pronásledování na Slovensku*

§ 360a

Nebezpečné prenasledovanie

(1) Kto iného dlhodobo prenasleduje takým spôsobom, že to môže vzbudiť dôvodnú obavu o jeho život alebo zdravie, život alebo zdravie jemu blízkej osoby alebo podstatným spôsobom zhoršiť kvalitu jeho života, tým, že

- a) sa vyhráža ublížením na zdraví alebo inou ujmom jemu alebo jemu blízkej osobe,
 - b) vyhľadáva jeho osobnú blízkosť alebo ho sleduje,
 - c) ho kontaktuje prostredníctvom tretej osoby alebo elektronickej komunikačnej služby, písomne alebo inak proti jeho vôli,
 - d) zneužije jeho osobné údaje na účel získania osobného alebo iného kontaktu, alebo
 - e) ho inak obmedzuje v jeho obvyklom spôsobe života,
- potrestá sa odňatím slobody až na jeden rok.

(2) Odňatím slobody na šesť mesiacov až tri roky sa páchatel' potrestá, ak spácha čin uvedený v odseku 1

- a) na chránenej osobe,
- b) závažnejším spôsobom konania,
- c) z osobitného motívu, alebo
- d) verejne.²¹⁹

²¹⁹ Predpis č. 300/2005 Z.z., trestný zákon, v znení neskorších predpisov

Příloha XV Návrh ustanovení trestného činu nebezpečné pronásledování de lege ferenda

§ 354 Nebezpečné pronásledování

(1) Kdo jiného dlouhodobě pronásleduje tím, že

- a) vyhrožuje ublížením na zdraví nebo jinou újmou jemu nebo jeho osobám blízkým,
- b) vyhledává jeho osobní blízkost nebo jej sleduje,
- c) kontaktuje jej prostřednictvím prostředků elektronických komunikací, písemně nebo jinak,
- d) omezuje jej v jeho obvyklém způsobu života, nebo
- e) zneužije jeho osobních údajů za účelem získání osobního nebo jiného kontaktu, a toto jednání je způsobilé vzbudit v něm důvodnou obavu o jeho život nebo zdraví nebo o život nebo zdraví osob jemu blízkých nebo podstatným způsobem zhoršit kvalitu jeho života, bude potrestán odnětím svobody až na dva roky nebo zákazem činnosti.

(2) Odnětím svobody na šest měsíců až čtyři roky bude pachatel potrestán, spáchá-li čin uvedený v odstavci 1

- a) vůči dítěti nebo těhotné ženě,
- b) se zbraní,
- c) nejméně se dvěma osobami,
- d) po delší dobu nebo
- e) opětovně.

Příloha XVI *Vymezení pojmu domácí násilí doplněné do zák. č. 89/2012, Sb., občanský zákoník*

§ 3021 Domácí násilí

odst. 2) domácí násilí je opakované a jednostranné fyzické, psychické, ekonomické, sociální či jiné násilné jednání v soukromí, kterým dochází k nebezpečnému útoku proti životu, zdraví, svobodě, lidské důstojnosti nebo majetku mezi osobami žijícími ve společném obydlí, které u ohrožené osoby způsobuje strach, jenž dává násilné osobě moc, skrze kterou kontroluje chování ohrožené osoby.